

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

حج و عمره در آینه عترت

(خلاصه و بازنویسی کتاب حج و عمره در قرآن و حدیث)

تألیف: آیت الله محمد محمدی ری شیری
تألیف و تنظیم: علی رسولی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حج و عمره در آینه عترت (خلاصه و بازنویسی کتاب حج و عمره در قرآن و حدیث)

نویسنده:

محمد محمدی ری شهری

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۲	حج و عمره در آینه عترت (خلاصه و بازنویسی کتاب حج و عمره در قرآن و حدیث)
۱۲	مشخصات کتاب
۱۲	اشاره
۲۲	دیباچه
۲۴	مقدمه
۲۶	فصل اول: آداب پیش از سفر حج
۲۶	اشاره
۲۸	۱. آمادگی
۲۹	۲. اخلاص
۳۰	۳. شتاب
۳۰	۴. آموختن مناسک حج
۳۲	۵. تهیه مال حلال
۳۳	۶. ره توشه پاکیزه
۳۴	۷. خواندن دعا هنگام خروج
۳۶	فصل دوم: اهمیت عمره وحج
۳۶	اشاره
۳۸	۱. فضیلت عمره
۳۸	اشاره
۳۹	الف) عمره در ماه رجب
۴۰	ب) عمره گزاردن در ماه مبارک رمضان
۴۱	۲. وجوب حج و شرایط آن
۴۱	اشاره

- ۴۲ الف) حکمت و فلسفه حج
- ۴۳ ب) فضیلت حج
- ۴۴ ج) پاداش حج
- ۴۷ د) هزینه در راه حج
- ۴۸ ه) قرض برای حج
- ۴۹ و) دشواری حج
- ۵۰ ز) پاداش کسی که در احرام بمیرد
- ۵۱ ح) آثار حج
- ۵۱ یک - خیر دنیا و آخرت
- ۵۲ دو - طهارت
- ۵۳ سه - ثروت و سلامتی
- ۵۵ چهار - نور
- ۵۵ پنج - میهمان خدا
- ۵۶ شش - حاجی در پناه خداوند
- ۵۸ ط) پیامد ترک حج
- ۵۸ یک - هلاکت
- ۶۰ دو - کفر
- ۶۱ سه - ترک دستور اسلام
- ۶۲ ی) حج گزار پیامبران
- ۶۳ فصل سوم: مناسک حج و عمره
- ۶۳ اشاره
- ۶۵ ۱. احرام و حکمت آن
- ۶۵ اشاره
- ۶۶ الف) محل احرام

- ۶۷ (ب) غسل احرام
- ۶۸ (ج) لباس احرام
- ۶۹ (د) نیت احرام
- ۷۰ (ه) تلبیه
- ۷۰ اشاره
- ۷۱ یک- ثواب تلبیه و تکرار آن
- ۷۳ دو - بلند لبیک گفتن
- ۷۴ سه - قطع لبیک
- ۷۴ ۲. طواف و نماز طواف
- ۷۷ ۳. سعی بین صفا و مروه و فضیلت آن
- ۷۷ اشاره
- ۷۷ الف) توقف در صفا و مروه
- ۷۸ (ب) پاداش سعی
- ۷۸ ۴. حلق و تقصیر
- ۸۰ ۵. عرفات و علت نام گذاری آن
- ۸۰ اشاره
- ۸۲ الف) وقوف در عرفات
- ۸۳ (ب) مناجات در عرفات
- ۸۴ ۶. مشعرالحرام
- ۸۴ اشاره
- ۸۴ وقوف در مشعرالحرام
- ۸۷ ۷. منا و علت نام گذاری آن
- ۸۷ اشاره
- ۸۷ الف) منا و ثواب وقوف در آن

- ب) رمی جمرات ۹۰
- اشاره ۹۰
- ثواب رمی ۹۱
- ج) قربانی کردن ۹۲
- اشاره ۹۲
- دعا هنگام قربانی کردن ۹۳
۸. طواف نساء و نماز آن ۹۴
۹. فضیلت حج نیابتی ۹۵
۱۰. طواف وداع ۹۶
- فصل چهارم: اماکن مقدسه و مشاهد مشرفه ۹۹
- اشاره ۹۹
۱. مکه مکرمه ۱۰۱
- الف) نام های مکه ۱۰۱
- ب) فضیلت مکه مکرمه ۱۰۲
- اشاره ۱۰۲
- یک - محلات حرم ۱۰۳
- دو - محرمات حرم در مکه ۱۰۴
- سه - مکروهات حرم ۱۰۶
- ج) مسجدالحرام ۱۰۷
- اشاره ۱۰۷
- یک - آداب وارد شدن به مسجدالحرام ۱۰۸
- دو - مدفن پیامبران در مسجدالحرام ۱۰۹
- سه - فضیلت نماز خواندن در مسجدالحرام ۱۰۹
- د) خانه خدا ۱۱۱

- ۱۱۱ یک - نام های خانه خدا
- ۱۱۲ دو - فضیلت کعبه
- ۱۱۵ سه - فضیلت نگاه کردن به کعبه
- ۱۱۶ (ه) بهترین جای مسجدالحرام
- ۱۱۷ (و) مقام ابراهیم
- ۱۱۸ (ز) حجرالأسود
- ۱۱۸ اشاره
- ۱۱۹ استلام و بوسیدن حجرالأسود
- ۱۲۰ (ح) حجر اسماعیل
- ۱۲۱ (ط) حطیم
- ۱۲۲ (ی) مُلتَزَم
- ۱۲۳ (ک) مُسْتَجَار
- ۱۲۴ (ل) رکن یمانی
- ۱۲۴ اشاره
- ۱۲۵ صفا و مروه
- ۱۲۶ ۲. مدینه منوره
- ۱۲۶ اشاره
- ۱۲۷ (الف) فضیلت اقامت کردن در مدینه
- ۱۲۸ (ب) مدینه هجرتگاه و شهر محبوب پیامبر (ص) و زاینده پلیدی ها
- ۱۲۹ (ج) آداب مدینه
- ۱۳۰ (د) فضیلت مسجد التّبی
- ۱۳۱ (ه) آداب مسجد النبی
- ۱۳۱ اشاره
- ۱۳۳ یک - فضیلت خواندن نماز در مسجدالتّبی

- ۱۳۴ دو - زیارت پیامبر (ص)
- ۱۳۵ سه - سلام دادن بر پیامبر (ص)
- ۱۳۶ چهار - شفاعت پیامبر (ص)
- ۱۳۸ پنج - پاداش زیارت کردن پیامبر (ص)
- ۱۳۹ شش - رعایت ادب در زیارت پیامبر (ص)
- ۱۴۰ (و) ثواب و آداب زیارت حضرت زهرا (س)
- ۱۴۱ (ز) زیارت امامان اهل بیت (ع)
- ۱۴۲ (ح) زیارت قبور شهدا در مدینه منوره
- ۱۴۵ فصل پنجم: اخلاق در حج
- ۱۴۵ اشاره
- ۱۴۷ ۱. اخلاق در موسم حج
- ۱۴۷ حُسن خُلُق
- ۱۴۷ کمک به همراهان
- ۱۴۸ حفظ ره توشه
- ۱۴۹ شریک کردن دیگران در ثواب حج
- ۱۵۰ طواف کردن به نیابت از امامان
- ۱۵۰ دیدار امام
- ۱۵۲ توبه
- ۱۵۲ اطعام
- ۱۵۲ وداع با خانه خدا
- ۱۵۳ به مدینه رفتن
- ۱۵۳ زود برگشتن از حج
- ۱۵۴ صدقه دادن
- ۱۵۵ سوغات حج

۱۵۵	یاری رساندن به خانواده حج گزار
۱۵۶	۲. اخلاق بعد از حج
۱۵۶	وانهادن گناهان
۱۵۷	دیدار با حج گزار
۱۵۹	فصل ششم: امورمتفرقه
۱۵۹	اشاره
۱۶۱	حاجی واقعی
۱۶۱	حدیث شبلی
۱۷۶	آنچه در تاریخ اسلام بر کعبه گذشت
۱۷۸	کتابنامه
۱۸۴	درباره مرکز

حج و عمره در آینه عترت (خلاصه و بازنویسی کتاب حج و عمره در قرآن و حدیث)

مشخصات کتاب

سرشناسه: رسولی، علی، ۱۳۶۱ -، اقتباس کننده

عنوان قراردادی: الحج والعمره فی الكتاب والسنه. فارسی. برگزیده

عنوان و نام پدیدآور: حج و عمره در آینه عترت (خلاصه و بازنویسی کتاب حج و عمره در قرآن و حدیث) / تالیف محمد محمدی ری شهری؛ تلخیص و بازنویسی علی رسولی.

مشخصات نشر: تهران: نشر مشعر، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۶۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۳۷۲-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: حج -- احادیث

موضوع: حج

موضوع: حج -- جنبه های قرآنی

شناسه افزوده: محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵ - . الحج والعمره فی الكتاب والسنه . فارسی. برگزیده

رده بندی کنگره: BP۱۴۱/۵/ح ۲۷ م ۳۲۰۴۲۱۴ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۸

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۴۶۲۵۳

ص: ۱

اشاره

ص: ۱۱

دبیاچه

حج فریضه ای مهم است و ویژگی ها و ابعاد گوناگون فردی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و... دارد. از جمله این دست آوردها، پالایش روح و پاک شدن از آلودگی های روحی و اخلاقی است. ره آورد دیگر سفر حج آشنایی با اماکن و آثار اسلامی مکه و مدینه، است.

اهدافی که به آنها اشاره شد، در سایه آشنایی با معارف اهل بیت (ع) محقق می شود و انتقال این معارف بر عهده روحانیون کاروان ها است.

مجموعه حاضر برای زمینه سازی جهت دستیابی به اهداف فوق تهیه گردیده است تا در گام اول، روحانیون و معین های کاروان های حج و عمره بر آگاهی های خود در این زمینه بیفزایند و آن گاه آن را به زائران حج و عمره منتقل نمایند.

امیدواریم روحانیون محترم کاروان ها با مطالعه این مجموعه و همراه داشتن این اثر، از آغاز تا پایان سفر، در موقعیت های مختلف از احادیث معصومین (ع) برای آموزش مناسک، معرفی اماکن مقدس و تزکیه روحی زائران استفاده نمایند.

ص: ۱۲

در پایان از محقق محترم حجت الاسلام علی رسولی که در جمع آوری احادیث قصار معصومین (ع) جهت بهره گیری روحانیون کاروان ها تلاش کردند، تشکر می کنیم و توفیق همگان را از خداوند متعال خواستاریم.

إنه ولی التوفیق

مرکز تحقیقات حج

گروه اخلاق و اسرار

ص: ۱۳

مقدمه

اسلام ارکانی دارد که بدون آن خیمه اسلام فرو می ریزد. یکی از این ارکان «حج» است. امام باقر (ع) فرمود:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ» (۱)؛ «اسلام بر پنج پایه بنا شده است: نماز، زکات، روزه، حج و ولایت».

بنابراین کسی که با داشتن توانایی و از روی عمد حج نرود، رکنی از ارکان دین الهی خویش را نابود کرده و در نتیجه نمی توان وی را مسلمان حقیقی دانست. حج مهم ترین تجلی گاه دو اصل کلیت و دوام اسلام است و به همین دلیل از مبانی و ارکان مهم اسلام محسوب می شود. حج، اولین مرکز جهانی برای عبادت است:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ * فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (آل عمران: ۹۶ و ۹۷)

۱- اصول کافی، کلینی، ج ۲، ص ۱۸.

ص: ۱۴

خداوند در قرآن، شهر مکه را به دلیل قدمت تاریخی آن «بیت عتیق» (۱) می خواند.

از سوی دیگر، حج محور هدایت، و در قرآن کریم نیز محور بندگی جهانیان معرفی شده است.

در پرتو توجه به کعبه، کار مردم سامان می گیرد و استوار می شود: (جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ (مائده: ۹۷) و این استواری نیست، مگر برای قسط و عدل الهی: (. . . لِيُقِيمَ النَّاسُ بِالقِسْطِ) (حدید: ۲۵) از این رو، امام صادق (ع) فرمود:

«لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا مَا قَامَتِ الْكَعْبَةُ» (۲)؛ «همواره دین پروردگار، قائم و زنده است، مادامی که کعبه پابرجاست» .

به یقین، قیام دین به وسیله مؤمنان خواهد بود؛ همچنان که قیام کعبه به قیام زائران آن است. از این رو برای آشنا کردن زائران عزیز با آثار، اماکن و مناسک مربوط به خانه دوست، به جمع آوری کلمات قصار معصومین در این باره پرداختیم تا روحانیون کاروان ها با بهره گیری از آن بتوانند درباره حج تمتع و عمره مفرده، معارف اهل بیت (ع) را به زائران منتقل کنند.

این اثر تلخیص کتاب «حج و عمره در قرآن و حدیث»، تألیف حضرت آیت الله ری شهری می باشد که کوشیده ایم با دسته بندی جدیدی از کلمات قصار معصومین، اثر مختصری را برای استفاده روحانیون آماده کنیم. اگرچه متن بعضی احادیث از منابع اصلی نقل شده است، ولی بیشتر ترجمه براساس ترجمه کتاب آیت الله ری شهری است. از این رو، لازم می دانم از تلاش ایشان در تألیف این کتاب گران سنگ سپاسگزاری نمایم.

علی رسولی

۱- ر. ک: حج: ۲۹.

۲- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۱۴.

ص: ۱۵

فصل اول: آداب پیش از سفر حج

اشاره

ص: ۱۷

۱. آمادگی

الامام علی (ع):

إِذَا أَرَدْتُمْ الْحَجَّ فَتَقَدَّمُوا فِي شِرَى الْحَوَائِجِ بِبَعْضِ مَا يَقْوِيكُمْ عَلَى السَّفَرِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً. (۱)

امام علی (ع) فرمود: هرگاه خواستید به حج بروید، ابتدا برخی از آنچه شما را در سفر، تقویت می کند، خریداری کنید؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «اگر تصمیم به بیرون رفتن داشتند، برای آن، امکانات فراهم می کردند».

الامام الصادق (ع) لعیسی بن ابی منصور:

يَا عِيسَى إِنَّي أَحِبُّ أَنْ يَرَاكَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِيمَا بَيْنَ الْحَجِّ إِلَى الْحَجِّ وَأَنْتَ تَتَهَيَّأُ لِلْحَجِّ. (۲)

امام صادق (ع) به عیسی بن ابی منصور فرمود: ای عیسی! دوست دارم که خداوند تو را در فاصله بین دو حج، در حال آماده شدن برای حج ببیند.

الامام الصادق (ع):

مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَتَهَيَّأْ لَهُ فَحْرِمَهُ، فَبَدَنْبِ حُرْمِهِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که تصمیم به رفتن حج دارد و برای آن

۱- بحارالانوار، علامه مجلسی، ج ۱، ص ۸۶.

۲- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۱۰۶.

۳- المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۸.

ص: ۱۸

آماده شده، ولی از آن محروم می شود، به خاطر گناهی از حج محروم شده است.

۲. اخلاص

رسول الله (ص):

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَكُونُ فِيهِ حَجُّ الْمُلُوكِ نُزْهَةً وَحَجُّ الْأَغْنِيَاءِ تِجَارَةً وَحَجُّ الْمَسَاكِينِ مَسْأَلَةً. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: زمانی بر مردم خواهد آمد که زمام داران برای تفریح، ثروتمندان برای تجارت و فقیران برای نیازخواهی حج به جای آورند.

عن أنسٍ: حَجَّ النَّبِيِّ (ص)

عَلَى رَحْلِ رَثٍّ وَقَطِيفَةٍ تُسَاوِي أَرْبَعَةَ دَرَاهِمٍ أَوْ لَا تُسَاوِي، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ حَجَّهْ لَا رِيَاءَ فِيهَا وَلَا سُمْعَةَ. (۲)

انس می گوید: پیامبر (ص) با وسایلی کهنه و قطیفه ای که چهار درهم می ارزید یا به آن هم نمی ارزید، حج انجام داد. سپس فرمود: خدایا! حجی است که در آن ریا و خودنمایی نیست.

الامام الباقر (ع): إِنَّ النَّبِيَّ (ص)

حَمَلَ جِهَازَهُ عَلَى رَاحِلَتِهِ، قَالَ: هَذِهِ حَجَّةٌ لَا رِيَاءَ فِيهَا وَلَا سُمْعَةَ. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: پیامبر اکرم (ص)، بار و وسایل خود را بر روی مرکب نهاد و فرمود: این حجی است که در آن، ریا و خودنمایی نیست.

الامام الصادق (ع):

الْحَجُّ حَجَّانٍ: حَجٌّ لِلَّهِ وَحَجٌّ لِلنَّاسِ، فَمَنْ حَجَّ لِلَّهِ كَانَ ثَوَابَهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ وَمَنْ حَجَّ لِلنَّاسِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۴)

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۴۵۲.

۲- سنن ابن ماجه، ج ۲۰، ص ۹۶۵.

۳- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۱۲۰.

۴- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۴.

ص: ۱۹

امام صادق (ع) فرمود: حج دو گونه است: حجی برای خدا و حجی برای مردم است. پس کسی که برای خداوند حج گزارد، خداوند پاداش او را بهشت قرار می دهد و کسی که برای مردم حج به جا آورد، در قیامت، پاداش او بر عهده مردم است.

۳. شتاب

رسول الله (ص):

مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَتَعَجَّلْ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس می خواهد به حج برود، پس بشتابد.

رسول الله (ص): عَجَّلُوا الْخُرُوجَ إِلَى مَكَّةَ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْرِضُ لَهُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ حَاجَةٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: برای مکه رفتن شتاب کنید؛ زیرا کسی نمی داند چه برایش پیش می آید؛ بیماری یا کاری.

رسول الله (ص):

مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَتَعَجَّلْ، فَإِنَّهُ قَدْ يَمْرِضُ الْمَرِيضُ وَتَضِلُّ الضَّالَّةُ وَتَعْرِضُ الْحَاجَةُ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس می خواهد حج برود، پس بشتابد؛ چون شاید بیمار شود، راه گم کند یا کاری پیش آید.

۴. آموختن مناسک حج

رسول الله (ص):

تَعَلَّمُوا مَنَاسِكَكُمْ، فَإِنَّهَا مِنْ دِينِكُمْ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: مناسک خود را بیاموزید که جزو دین شماست.

۱- سنن ابی داوود، ج ۲، ص ۱۴۱.

۲- الفردوس، ج ۲، ص ۵۶.

۳- عوالی اللئالی، ج ۱، ص ۸۶.

۴- کنز العمال، ج ۵، ص ۲۰۳.

ص: ۲۰

عَنْ ابْنِ عُمَرَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

إِذَا كَانَ قَبْلَ التَّرْوِيهِ يَوْمَ خَطَبِ النَّاسِ فَأَخْبَرَهُمْ بِمَنَاسِكِهِمْ. (۱)

به نقل از ابن عمر: پیامبر خدا (ص)، یک روز پیش از ترویبه برای مردم سخن می گفت و آنها را از مناسکشان خبر می داد.

الامام الباقر أو الامام الصادق (ع):

إِنَّ اللَّهَ أَمَرَ إِبْرَاهِيمَ بِنَاءِ الْكَعْبَةِ وَأَنْ يَرْفَعَ قَوَاعِدَهَا وَيُرِيَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ. (۲)

امام باقر یا امام صادق (ع) فرمود: خداوند عزوجل به ابراهیم (ع) فرمان داد که کعبه را بسازد و پایه های آن را بالا آورد و به مردم، مناسک و اعمالشان را نشان دهد.

عَنْ زُرَّارَةَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ: جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ، أَسْأَلُكَ فِي الْحَجِّ مُنْذُ أَرْبَعِينَ عَامًا فَتَفْتِنِي! فَقَالَ: يَا زُرَّارَةَ، بَيْتٌ يَحُجُّ قَبْلَ آدَمَ بِالْفَيِّ عَامٍ، تَرِيدُ أَنْ تَفْنِيَ مَسْأَلَهُ فِي أَرْبَعِينَ عَامًا. (۳)

زراره می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: فدایت شوم، چهل سال است که درباره حج از تو می پرسم و به من فتوا می دهی! فرمود: «ای زراره خانه ای که از دو هزار سال پیش از آدم (ع)، حج و زیارت می شده می خواهی مسائل آن در چهل سال تمام شود.

الامام الصادق (ع):

إِنَّمَا لَبَّى النَّبِيُّ (ص) عَلَى الْبَيْدَاءِ لِأَنَّ النَّاسَ لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ التَّلْبِيَةَ فَأَحَبَّ أَنْ يُعَلِّمَهُمْ كَيْفَ التَّلْبِيَةِ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: پیامبر خدا در صحرای بیدا لبیک گفت؛ زیرا مردم

۱- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۱۸۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۰۵.

۳- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۵۱۹.

۴- کافی، ج ۴، ص ۳۳۴.

ص: ۲۱

لیک گفتن را نمی دانستند. دوست داشت که چگونگی لیک گویی را به آنها بیاموزد.

رُوی عن أبي حنيفة النعمان بن ثابت أنه قال: لولا جعفر بن محمد ما علم الناس مناسك حجهم. (۱)

از نعمان بن ثابت، معروف به ابوحنیفه نقل شده که گفت: اگر جعفر بن محمد (ع) نبود، مردم مناسک حج خود را نمی دانستند.

۵. تهیه مال حلال

رسول الله (ص):

مَنْ تَجَهَّرَ فِي جِهَارِهِ عَلَّمَ حَرَامًا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ الْحَجَّ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس خود را [برای سفر حج] آماده سازد و در وسایلش [حتی] پرچم حرامی باشد، خداوند حجش را نمی پذیرد.

رسول الله (ص):

إِذَا حَجَّ الرَّجُلُ بِمَالٍ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ فَقَالَ: «لَيْبِكَ اللَّهُمَّ لَيْبِكَ» قَالَ اللَّهُ: لَا لَيْبِكَ وَلَا سَعْدِيكَ، هَذَا مَرْدُودٌ عَلَيْكَ. (۳)

پیامبر (ص) فرمود: هر گاه کسی با مال غیر حلال به حج برود، چون «لیبک اللهم لیبک» بگوید، خداوند می فرماید: لا لیبک ولا سعدیک! این به خودت برمی گردد.

الائمة (ع): مَنْ حَجَّ بِمَالٍ حَرَامٍ تُودِي عِنْدَ التَّلْبِيَةِ: لَا لَيْبِكَ عَبْدِي وَلَا سَعْدِيكَ. (۴)

هر کس با مال غیر حلال به حج برود، خداوند هنگام لیبک گفتنش می فرماید: چه لیبکی؟! و چه خوشامدی؟!!

۱- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۵۱۹.

۲- المحاسن، ج ۱، ص ۱۷۰.

۳- كنز العمال، ج ۵، ص ۲۴.

۴- وسائل الشيعه، ج ۸، ص ۱۰۲.

ص: ۲۲

الامام الصادق (ع):

أَرْبَعَةٌ لَا يُجْزَنَ فِي أَرْبَعٍ: الْخِيَانَةُ وَالْغُلُولُ وَالسَّرِقَةُ وَالرِّبَا لَا يُجْزَنَ فِي حَجٍّ وَلَا عُمْرَةٍ وَلَا جِهَادٍ وَلَا صَدَقَةٍ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: چهار چیز در چهار مورد جایز نیست: خیانت، اختلاس، دزدی و ربا؛ اینها در حج و عمره و جهاد و صدقه جایز نیستند.

الامام الصادق (ع):

إِذَا اكْتَسَبَ الرَّجُلُ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ، ثُمَّ حَجَّ فَلَبَّى نُودَى: لَا لِيَّيْكَ وَلَا سَعْدَيْكَ وَإِنْ كَانَ مِنْ حِلِّهِ فَلَبَّى نُودَى: لِيَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که از راه غیر حلال مالی به دست آورد، پس حج برود و لبیک بگوید، ندا می رسد: «لا لیبک و لا سعدیک» و اگر از راه حلال باشد، ندا می رسد: «لبیک و سعدیک».

الامام کاظم (ع): إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ، حَجُّ صَرُورَتِنَا وَمُهْرُ نِسَائِنَا وَأَكْفَانُنَا مِنْ طُهْرٍ أَمْوَالِنَا. (۳)

امام کاظم (ع) فرمود: حج خاندان ما و مهریه زنانمان و کفن های ما از دارایی پاکیزه ماست.

۶. ره توشه پاکیزه

رسول الله (ص):

كُلُّ نَعِيمٍ مَسْئُولٌ عَنْهُ صَاحِبُهُ، إِلَّا مَا كَانَ فِي غَزْوٍ أَوْ حَجٍّ. (۴)

پیامبر خدا (ص) می فرماید: هر صاحب نعمتی از آن نعمت، سؤال خواهد شد [که چگونه خرج کرده است] مگر آنچه در جهاد یا حج، مصرف

۱- کافی، ج ۵، ص ۱۲۴.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۶۰.

۳- من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۸۹.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۵.

ص: ۲۳

شود. رسول الله (ص):

ما من نَفَقَةٍ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ نَفَقَةٍ قَصِيدٍ وَيُبْغِضُ الْإِسْرَافَ إِلَّا فِي الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، فَرَحِمَ اللَّهُ مُؤْمِنًا كَسَبَ طَيِّبًا وَأَنْفَقَ مِنْ قَصْدٍ، أَوْ قَدَّمَ فَضْلًا. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هیچ خرجی نزد خدای عزوجل، محبوب تر از میانه روی در خرج کردن نیست و خداوند از اسراف نفرت دارد؛ مگر در حج و عمره. پس رحمت خدا بر مؤمنی که مال پاکیزه به دست آورد و به میانه روی خرج کند، یا نیکی و احسان را پیش فرستد.

الامام الصادق (ع):

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا سَافَرَ إِلَى الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ تَزَوَّدَ مِنْ أَطْيَبِ الزَّادِ، مِنَ اللَّوْزِ وَالسُّكَّرِ وَالسَّوِيقِ الْمُحَمَّصِ وَالْمُحَلِّيِّ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه امام زین العابدین (ع) برای حج و عمره به سفر مکه می رفت، از بهترین ره توشه ها با خود برمی داشت؛ از بادام، شکر و قاووت های ترش و شیرین.

۷. خواندن دعا هنگام خروج

الامام الصادق (ع):

إِذَا خَرَجْتَ مِنْ بَيْتِكَ تُرِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَادْعُ دُعَاءَ الْفَرَجِ وَهُوَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه از خانه ات به قصد سفر حج و عمره بیرون

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۶۰.

۲- کافی، ج ۸، ص ۳۰۳.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۸۴.

ص: ۲۴

می روی، دعای فرج را بخوان که چنین است: هیچ خدایی جز خدای بردبار بزرگوار نیست. هیچ خدایی جز خدای والا و بزرگ نیست. منزه است خدای آسمان های هفتگانه و زمین های هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ! و ستایش، مخصوص پروردگار جهانیان است.

ص: ۲۵

فصل دوم: اهمیت عمره و حج

اشاره

ص: ۲۷

۱. فضیلت عمره**اشاره**

رسول الله (ص):

إِنَّ الْعُمْرَةَ الْحَجَّ الْأَصْغَرَ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: عمره، حج اصغر است.

رسول الله (ص)

(: الْحَجَّهُ ثَوَابُهَا الْجَنَّةُ وَالْعُمْرَةُ كَفَّارَةٌ لِكُلِّ ذَنْبٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: پاداش حج بهشت است و عمره، کفاره هر گناهی است.

رسول الله (ص):

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: عمره تا عمره دیگر، کفاره [گناهان] میان آن دو عمره است.

رسول الله (ص):

الْعُمْرَةُ مِنَ الْحَجِّ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ وَبِمَنْزِلَةِ الزَّكَاةِ مِنَ الصِّيَامِ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: عمره نسبت به حج، همچو جایگاه سر است به پیکر و همچو زکات [فطره] است به روزه.

۱- کنز العمال، ج ۵، ص ۸۴۸.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۳.

۳- دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۹۴.

۴- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۱۴.

ص: ۲۸

الصادق (ع):

السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، يُعْتَمَرُ لِكُلِّ شَهْرٍ عُمْرَةٌ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: سال دوازده ماه است، برای هر ماه یک عمره انجام می شود.

الف) عمره در ماه رجب

رسول الله (ص):

أَفْضَلُ الْعُمْرَةِ عُمْرَةُ رَجَبٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: برترین عمره، عمره رجب است.

عنهم (ع):

إِنَّ الْعُمْرَةَ فِي رَجَبٍ تَلِي الْحَجَّ فِي الْفَضْلِ. (۳)

از امامان معصوم (ع) روایت شده: عمره ماه رجب، در فضیلت، پس از حج است.

الامام الصادق (ع):

الْمُعْتَمِرُ يَعْتَمِرُ فِي أَيِّ شَهْوَرِ السَّنَةِ شَاءَ وَأَفْضَلُ الْعُمْرَةِ رَجَبٍ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: عمره گزار، در هر یک از ماه های سال می تواند عمره انجام دهد و برترین عمره، عمره ماه رجب است.

الامام الصادق (ع) - انه سُئِلَ: أَيُّ الْعُمْرَةِ أَفْضَلُ، عُمْرَةٌ فِي رَجَبٍ، أَوْ عُمْرَةٌ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ؟ - لا بَلْ عُمْرَةٌ فِي شَهْرِ رَجَبٍ أَفْضَلُ. (۵)

امام صادق (ع) - هنگامی که پرسیده شد: کدام عمره، برتر است؟ عمره در ماه رجب یا عمره در ماه رمضان؟ - فرمود: نه، بلکه عمره در ماه رجب بافضیلت تر است.

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۵.

۲- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۳۱.

۳- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۱.

۴- کافی، ج ۴، ص ۵۳۶.

۵- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۴۵۳.

ص: ۲۹

الامام الصادق (ع):

إِذَا أَحْرَمْتَ وَعَلَيْكَ مِنْ رَجَبٍ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ فَعُمْرَتُكَ رَجَبِيَّةٌ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: اگر احرام بستی و از ماه رجب هنوز یک شبانه روز باقی است، عمره تو رجبیه است.

ب) عمره گزاردن در ماه مبارک رمضان

عَنْ حَمَادِ بْنِ عُمَانَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِذَا أَرَادَ الْعُمْرَةَ إِنْتَظَرَ إِلَى صَبِيحَةِ ثَلَاثٍ وَعَشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ثُمَّ يَخْرُجُ مَهْلًا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ. (۲)

حماد بن عثمان می گوید: هرگاه امام صادق (ع) می خواست به عمره برود، منتظر صبح روز بیست و سوم ماه رمضان می شد، آن گاه همان روز، احرام بسته، بیرون می رفت.

عَنْ وَائِلِ بْنِ صَبِيحٍ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): بَلَّغْنَا أَنَّ عُمْرَةَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً، فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي إِمْرَأَةٍ وَعَدَّهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَقَالَ لَهَا: إِعْتَمِرِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَهِيَ لَكَ حَجَّةٌ. (۳)

ولید بن صبیح می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: به ما چنین رسیده که عمره در ماه رمضان با حج برابر است، فرمود: «این، در مورد زنی است که پیامبر خدا به او وعده داد و فرمود: در ماه رمضان، عمره بگزار، که برای تو یک حج است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع): أَسْأَلُهُ عَنِ الْخُرُوجِ فِي عُمْرَةِ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ أَوْ أُقِيمُ حَيْثَى يَنْقِصَتِي الشَّهْرُ وَأَتَمُّ صَوْمِي؟ كَتَبَ إِلَيَّ

۱- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۴۵۴.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۳۶.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۴۸.

ص: ۳۰

عُمَرَةُ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ. (۱)

علی بن حدید می گوید: به امام جواد (ع) نوشتیم: برای عمره ماه رمضان بیرون شوم برتر است یا آنکه صبر کنم تا ماه تمام شود و همه روزه هایم را بگیرم؟ حضرت نوشتند: عمره ماه رمضان برتر است. خدای رحمت کند.

۲. وجوب حج و شرایط آن

اشاره

الإمام علی (ع) :

فَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلْأَنَامِ... فَرَضَ حَقَّهُ وَأَوْجَبَ حَجَّهُ وَكَتَبَ عَلَيْكُمْ وَفَادَتَهُ، فَقَالَ سَبْحَانَهُ: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

(۲).

امام علی (ع) فرمود: خداوند حج خانه خویش را بر شما واجب کرده است؛ خانه ای که آن را قبله مردم قرار داده... حق آن را فریضه و حج آن را واجب کرده و زیارتش را بر شما نوشته [لازم دانسته] است. خداوند سبحان در قرآن می فرماید: «برای خداست، به عهده مردم، حج خانه خدا؛ هرکس که بتواند راهی بدان بیابد و هر که کفر ورزد، همانا خداوند از جهانیان بی نیاز است».

الإمام الباقر (ع) :

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: اسلام بر پنج چیز استوار شده است: بر نماز، زکات، حج، روزه و ولایت.

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۲.

۲- نهج البلاغه، خطبه ۱.

۳- کافی، ج ۴، ص ۶۲.

ص: ۳۱

عن عُمَرَ بْنِ أَدِينَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: وَاتَّمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ، قَالَ: يَعْنِي بِتَمَامِهِمَا أَدَاءَهُمَا وَاتَّقَاءَ مَا يَتَّقِي الْمُحْرِمُ فِيهِمَا. (۱)

عمر بن اذینه می گوید: از امام صادق (ع) درباره این سخن خداوند پرسیدم: حج و عمره را برای خدا تمام کنید، فرمود: مقصود از تمامیت این دو، انجام آنها و پرهیز از هر چیزی است که محرم در این دو، از آن پرهیز می کند.

الف) حکمت و فلسفه حج

الامام علی (ع) :

وَفَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ عَلَامَةً لِتَوَاضُعِهِمْ لِعَظَمَتِهِ وَإِذْعَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَامًا أَجَابُوا إِلَيْهِ دَعْوَتَهُ وَصَدَّقُوا كَلِمَتَهُ وَوَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ وَتَشَبَّهُوا بِمَلَائِكَتِهِ الْمُطِيفِينَ بِعَرْشِهِ. (۲)

امام علی (ع) فرمود: خدای سبحان، حج را نشانه تواضع مردم در پیشگاه عظمتش و [نشانه] پذیرش آنها نسبت به شکوهش قرار داده است و از بندگان خویش، شنوایانی را برگزیده که دعوت او را لیبیک گفته و سخن او را پذیرفته اند و در جایگاه های پیام آوران او ایستاده اند و شبیه فرشتگانی شده اند که برگرد عرش خدا در طواف اند.

فاطمه (س) :

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشَّرْكِ... وَالْحَجَّ تَسْنِيَةً لِلدِّينِ. (۳)

حضرت فاطمه (س) فرمود: خداوند، ایمان را برای پاک شدن از شرک... و حج را به خاطر جلوه بخشی دین واجب کرده است.

عن أَبَانَ بْنِ عَثْمَانَ: عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنِ الْإِمَامِ الْبَاقِرِ (ع) قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: لِمَ سُمِّيَ

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۶۴.

۲- نهج البلاغه، خطبه ۱.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۲۴.

ص: ۳۲

الْحَجُّ حَجًّا؟ قَالَ: حَجَّ فُلَانٌ: أَي أَفْلَحَ فُلَانٌ. (۱)

ابان بن عثمان می گوید: با یک واسطه، از امام باقر (ع) پرسیدم: چرا به حج، حج گفته می شود؟ فرمود: فلانی حج کرد، یعنی رستگار شد.

الإمام الباقر (ع): فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ قَالَ: الْعَفْوُ. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: منظور از منافع در آیه «تا شاهد منافی برای خودشان باشند»، عفو است.

الامام الصادق (ع): ...

وهذا بيتُ استعبدَ اللهُ بهِ خلقه لِيخْتَبِرَ طَاعَتَهُمْ فِي اتِّبَانِهِ، فَحَثَّهُمْ عَلَى تَعْظِيمِهِ وَ زِيَارَتِهِ وَ جَعَلَهُ مَحَلًّا أَنْبِيَائِهِ وَقَبْلَةً لِلْمُصَلِّينَ إِلَيْهِ. ... (۳)

امام صادق (ع) فرمود: این خانه ای است که خداوند به وسیله آن، بندگانش را به پرستش خود فراخوانده است تا در انجام آن، میزان طاعتش را بیازماید. از این رو، بندگان را به بزرگ داشت و زیارت آن تشویق کرده و آن را جایگاه پیامبران و قبله گاه نمازگزاران قرار داده است.

الإمام الصادق (ع):

لايزالُ الدِّينُ قائماً ماقامتِ الكعبةُ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: «تا وقتی کعبه برپاست دین هم برپاست».

ب) فضیلت حج

رسول الله (ص):

الْحَجُّ جِهَادُ الضَّعِيفِ. (۵)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج، جهاد هر ناتوان است.

۱- علل الشرایع، ص ۴۱۱.

۲- تفسیر طبری، ج ۱۰، ص ۱۴۷.

۳- کافی، ج ۴، ص ۱۹۷.

۴- کافی، ج ۴، ص ۲۷۱.

۵- کافی، ج ۴، ص ۲۵۹.

ص: ۳۳

رسول الله (ص): لَحَجَّهٖ مَقْبُولَةٌ خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ صَلَاةً نَافِلَةً وَمَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافًا أَحْصَى فِيهِ أُسْبُوعَهُ وَأَحْسَنَ رَكَعَتَيْهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: به حقیقت، یک حج پذیرفته بهتر از بیست نماز مستحب است و هر کس این خانه را طواف کند و هفت شوطش را بشمارد و دو رکعت آن را نیکو بجا آورد، خداوند او را می آمرزد.
رسول الله (ص):

الْتَّفَقُ فِي الْحَجِّ كَالْتَّفَقِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِسَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: انفاق در حج، هفتصد برابر انفاق در راه خدا پاداش دارد.
الامام الصادق (ع):

مَا سَبِيلٌ مِنْ سُبُلِ اللَّهِ أَفْضَلَ مِنَ الْحَجِّ إِلَّا رَجُلٌ يَخْرُجُ بِسَيْفِهِ فَيُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يُسْتَشْهَدَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هیچ راهی از راه های خدا، برتر از حج نیست، مگر آنکه کسی با شمشیر قیام کند و در راه خدا بجنگد تا به شهادت برسد.

ج) پاداش حج

رسول الله (ص)

(: لَيْسَ لِلْحَجَّهِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةَ (۴).

پیامبر خدا (ص) فرمود: پاداش حج نیکو، جز بهشت نیست.
رسول الله (ص):

مَا سَبَّحَ الْحَاجُّ مِنْ تَسْبِيحِهِ وَلَا هَلَّلَ مِنْ تَهْلِيلِهِ وَلَا كَبَّرَ مِنْ تَكْبِيرِهِ إِلَّا بُشِّرَ بِهَا تَبَشِيرَةً. (۵)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج گزار، هیچ تسبیح و تکبیر نمی گوید، مگر آنکه به سبب آن بشارتی به او داده می شود.

۱- بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۳۳۳.

۲- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۰.

۳- دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۹۳.

۴- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۱۳.

۵- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۱۴.

ص: ۳۴

رسول الله (ص):

الْحَاجُّ ثَلَاثَةٌ: فَأَفْضَلُهُمْ نَصِيبًا رَجُلٌ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهُ وَمَا تَأَخَّرَ وَوَقَاهُ اللَّهُ عَذَابَ الْقَبْرِ وَأَمَّا الَّذِي يَلِيهِ فَرَجُلٌ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهُ وَيَسْتَأْنِفُ الْعَمَلَ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ وَأَمَّا الَّذِي يَلِيهِ فَرَجُلٌ حَفِظَ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حاجیان سه گونه اند و بیشترین بهره، از آن کسی است که گناهان گذشته و آینده اش بخشوده شود و خداوند، از عذاب قبر نگاهش دارد. پس از او، کسی است که گناهان گذشته اش آمرزیده شود و باید برای باقی مانده عمرش، عمل از سرگیرد. پس از او کسی است که تنها خانواده و مالش حفظ می شوند.

رسول الله (ص):

عِنْدَمَا نَظَرَ إِلَى قِطَارِ جَمَالِ الْحَجِيجِ: لَا تَرْفَعْ حُفًّا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُمْ حَسَنَةٌ، وَلَا تَضَعُ الْأُمُحِيَّتَ عَنْهُمْ سَيِّئَةٌ وَإِذَا قَضَوْا مَنَاسِكَهُمْ قِيلَ لَهُمْ: بَنَيْتُمْ بِنَاءً فَلَا تَهْدِمُوهُ، كُفَيْتُمْ مَاضِي فَأَحْسِنُوا فِيمَا تَسْتَقْبِلُونَ. (۲)

پیامبر خدا (ص) هنگامی که به کاروان شترهای حاجیان نگاه کرد، فرمود: هیچ گامی بر نمی دارند، مگر آنکه برایشان حسنه نوشته شود و هیچ گامی نمی گذارند، مگر آنکه گناهی از آنها محو می شود و هرگاه اعمال حج خود را به پایان برند، به آنها گفته می شود: بنایی ساختید، پس ویرانش نکنید. گناهان گذشته شما بخشوده شد، برای آینده کار نیک انجام دهید.

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۶۲.

۲- جعفریات، ص ۶۶.

ص: ۳۵

الامام الصادق (ع):

إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ حَاجًّا لَا يَخْطُو خُطْوَةً

وَلَا تَخْطُو بِهِ رِجْلَتَهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَمَحَا عَنْهُ سَيِّئَةً وَرَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: بنده مؤمن وقتی به قصد حج از خانه اش بیرون می آید، خود و مرکبش گامی بر نمی دارند، مگر اینکه خداوند حسنه ای برای او می نویسد و گناهی را از او محو می کند و درجه ای برایش می افزاید.

الامام الصادق (ع):

الْحُجَّاجُ يَصْدُرُونَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ: صِنْفٌ يُعْتَقُ مِنَ النَّارِ وَصِنْفٌ يَخْرُجُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ وَصِنْفٌ يُحْفَظُ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ، فَذَاكَ أَدْنَى مَا يَرْجِعُ بِهِ الْحَاجُّ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: حاجیان سه گونه از حج بازمی گردند: یک گروه از آتش نجات می یابند؛ گروهی از گناهانشان پاک می شوند، مانند روزی که از مادر زاده شده اند و گروهی هم تنها خانواده و مالشان حفظ می شود. این کمترین چیزی است که حج گزار، آن را با خود می آورد.

د هزینہ در راه حج

رسول الله (ص):

النَّفَقَةُ فِي الْحَجِّ كَالنَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: انفاق در حج، هفتصد برابر انفاق در راه خدا پاداش دارد.

الإمام علی (ع): - فِي حَدِيثِ الْأَرْبَعِمِائَةِ: ... دِرْهَمٌ يَنْفِقُهُ الرَّجُلُ فِي الْحَجِّ

۱- بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۱۵.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۳.

۳- الجامع الصغير، ج ۲، ص ۱۸۱.

ص: ۳۶

يَعْدِلُ أَلْفَ دِرْهَمٍ. (۱)

امام علی (ع) - در حدیث چهارصد موعظه - فرمود: یک درهم که کسی در راه حج خرج کند، برابر با هزار درهم است.

الإمام الصادق (ع):

دِرْهَمٌ فِي الْحَجِّ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِي فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنْ سَبِيلِ اللَّهِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: یک درهم در حج، برتر از دو میلیون درهم در غیر آن است که در راه خدا داده شود.

الإمام الصادق (ع):

دِرْهَمٌ تُنْفِقُهُ فِي الْحَجِّ أَفْضَلُ مِنْ عَشْرِينَ أَلْفَ دِرْهَمٍ تُنْفِقُهَا فِي حَقٍّ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: یک درهم که در راه حج خرج می‌کنی، برتر از بیست هزار درهم است که در راه حق انفاق می‌کنی.

الإمام الصادق (ع):

مَنْ أَنْفَقَ دِرْهَمًا فِي الْحَجِّ كَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ يُنْفِقُهَا فِي حَقٍّ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که در راه حج یک درهم خرج کند، برای او بهتر از صد هزار درهم است که در راه حق انفاق کند.

ه) قرض برای حج

جاءني سديراً الصيرفي فقال: إن أبا عبد الله يقرأ عليك السلام ويقول لك: مالك لا تحج؟! استقرض و حج. (۵)

۱- تحف العقول، ص ۱۱۷.

۲- تهذيب الاحكام، ج ۵، ص ۲۲.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۵۵.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۵.

۵- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۵.

ص: ۳۷

[عقبه می گوید]: سدیر صیرفی، نزد من آمد و گفت: امام صادق (ع) به تو سلام می رساند و به تو می فرماید: چرا حج نمی روی؟! قرض کن و به حج برو.

عن معاویة بن وهب عن غیر واحدٍ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنِّي رَجُلٌ ذُو دَيْنٍ، أَفَأَتَدِينُ وَأُحُجُّ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، هُوَ أَفْضَى لِلدَّيْنِ. (۱)

از معاویه بن وهب با سندهای متعدد: به امام صادق (ع) گفتم: من مردی بدهکارم. آیا وام بگیرم و به حج بروم؟! فرمود: آری! حج، بهتر قرض را ادا می کند.

و دشواری حج

عن عبدالله بن یحیی الكاهلی: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ وَيَذْكُرُ الْحَجَّ، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: هُوَ أَحَدُ الْجِهَادَيْنِ وَمَا مِنْ مَلِكٍ وَلَا سُوقَةٍ يَصِلُ إِلَى الْحَجِّ إِلَّا بِمَشَقَّةٍ؛ فِي تَغْيِيرِ مَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ أَوْ رِيحٍ أَوْ شَمْسٍ لَا يَسْتَطِيعُ رَدَّهَا وَذَلِكَ قَوْلُهُ وَتَحْمِيلُ أَثْقَالِكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بِالْغِيَةِ إِلَّا بِشَقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ. (۲)

عبدالله بن یحیی کاهلی می گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که از حج یاد می کرد و فرمود: پیامبر خدا (ص) فرمود: حج، یکی از دو جهاد است. نه شاه و نه رعیت، جز با رنج و زحمت به حج نمی توانند رسید؛ جایگاه غذا و آبخوری و نیز آب و هوا تغییر می کند و کسی را یارای جلوگیری از آن نیست و این است سخن خداوند که: «بارهایتان را به شهری

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۳۶.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۳.

ص: ۳۸

می برند که جز با رنجوری جان ها، توان رسیدن به آن را ندارید. به قطع پروردگارتان، دلسوز و مهربان است.»

(ز) پاداش کسی که در احرام بمیرد

عن ابن عباس: ان رجلاً- أَوْقَصِيَهُ تَهُ راحِلَتَهُ وهو مُحْرِمٌ، فمات، فقال رسولُ الله (ص): إغسِلوهُ بماءٍ وسِدْرٍ وكَفُّوهُ فِي ثَوْبِيهِ وَلَا تُحَمِّرُوا رَأْسَهُ وَلَا وَجْهَهُ، فَإِنَّهُ يَبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّياً. (۱)

ابن عباس می گوید: مرکب مرد مُحْرِمی او را به زمین زد و [در اثر شکستن گردن،] مُرد. پیامبر خدا (ص) فرمود: او را با آب و سدر غسل دهید و در همان لباس احرامش کفن کنید و سر و صورتش را نپوشانید. همانا او روز قیامت لیبیک گویان برانگیخته می شود.

رسول الله (ص):

مَنْ مَاتَ مُحْرِمًا حُسْرًا مُلَبَّياً. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس در حال احرام بمیرد، لیبیک گو برانگیخته می شود.

رسول الله (ص): مَنْ مَاتَ فِي هَذَا الْوَجْهِ مِنْ حَاجِّ أَوْ مُعْتَمِرٍ لَمْ يَعْزُضْ وَلَمْ يَحَاسَبْ وَقِيلَ لَهُ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که در این مسیر [راه کعبه] بمیرد، به حج آمده باشد یا به عمره، او را برای حساب به محشر نمی آورند و به او گفته می شود: وارد بهشت شو.

الإمام الصادق (ع):

مَنْ مَاتَ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ، ذَاهِبًا أَوْ جَائِئًا، أَمِنَ مِنَ الْفَرْعِ

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۷۲.

۲- تاریخ بغداد، ج ۳، ص ۳۳۸.

۳- سنن الدار قطنی، ج ۲، ص ۲۹۸.

ص: ۳۹

الأکبرِ یومَ القیامهِ. (۱) حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۷۲.

(۲) حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۷۲.

(۳)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که در مسیر مکه بمیرد، چه در رفتن و چه در بازگشت، از هول عظیم روز قیامت ایمن خواهد بود.

الإمام الصادق (ع):

الحجُّ والعمره سُوقانِ مِنَ أسواقِ الآخِرهِ والعامِلُ بهما فی جوارِ الله، إن أدركَ ما یأملُ غَفَرَ اللهُ لَهُ وإن قَصِرَ بِهِ أَجَلُهُ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللهِ.

(۴)

امام صادق (ع) فرمود: حج و عمره، دو بازار از بازارهای آخرتند و گذارنده آنها در پناه خداست. اگر به آنچه می خواهد برسد، خدا او را می آمرزد و اگر پیش از آن اجلس در رسد، پاداشش برعهده خداست.

ح) آثار حج

یک - خیر دنیا و آخرت

رسول الله (ص):

مَنْ أَرَادَ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةَ فَلْيُؤْمَمْ هَذَا الْبَيْتَ، فَمَا آتَاهُ عَبْدٌ يَسْأَلُ اللهُ دُنْیَا إِلَّا أَعْطَاهُ اللهُ مِنْهَا وَلَا يَسْأَلُهُ آخِرَةً إِلَّا أَدَّخَرَ لَهُ مِنْهَا. (۵)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرکس دنیا و آخرت می خواهد، آهنگ این خانه کند که بنده ای بدان روی نیاورده و از خدا دنیا را نخواسته مگر آنکه خداوند از آن، به او داده است و آخرت را از او نخواسته، جز آنکه از آن برایش اندوخته است.

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص

۷-۲

۳-.

۴- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۷۲.

۵- کافی، ج ۴، ص ۲۵۲.

ص: ۴۰

دو - طهارت

رسول الله (ص):

حُجُّوا، فَإِنَّ الْحَجَّ يَغْسِلُ الذُّنُوبَ كَمَا يَغْسِلُ الْمَاءُ الدَّرَنَ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: به حج خانه خدا بروید؛ زیرا حج گناهان را می‌شوید؛ همچنان که آب، چرک را.

رسول الله (ص):

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: پیوسته حج و عمره گزارید؛ چراکه این دو، فقر و گناهان را از بین می‌برد؛ آن گونه که کوره آهن‌گری، زنگار آهن را می‌برد.

رسول الله (ص):

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ، فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمٍ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که حج گزارد و [در حال احرام]، آمیزش و گناه نکند، گناهان گذشته اش بخشوده می‌شود.

رسول الله (ص):

مَنْ خَرَجَ حَاجًّا يُرِيدُ وَجَهَ اللَّهِ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَشَفَّعَ فِي مَنْ دَعَا لَهُ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که به قصد حج به راه افتد و جز خدا نیتی نداشته باشد، به یقین خداوند عزوجل گناهان گذشته و آینده اش را می‌بخشاید و شفاعت او را درباره کسی که دعایش کند، می‌پذیرد.

۱- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۵.

۳- حلیه الاولیاء، ج ۷، ص ۱۴۳.

۴- حلیه الاولیاء، ج ۷، ص ۲۳۵.

ص: ۴۱

رسول الله (ص):

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْحَاجِّ وَلِمَنْ اسْتَعْفَرَ لَهُ الْحَاجُّ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: خدایا! حج گزار و کسی را که حج گزار برای او آمرزش می طلبد، بیامرز.

سه - ثروت و سلامتی

رسول الله (ص):

حُجُّوا لَنْ تَفْتَقِرُوا (۲).

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج کنید که هرگز نیازمند نمی شوید.

رسول الله (ص)

(الْحُجُّ وَالْعُمْرَةُ يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ، كَمَا يَنْفِي الْكِبِيرُ حَبْتَ الْحَدِيدِ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج و عمره فقر را می زداید؛ همان گونه که کوره آهنگری، زنگار آهن را می زداید.

رسول الله (ص):

حُجُّوا تَسْتَغْنُوا. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج کنید که بی نیاز می شوید.

الامام زین العابدین (ع):

حُجُّوا وَاعْتَمِرُوا تَصِحَّ أَبْدَانُكُمْ وَتَتَّسِعَ أَرْزَاقُكُمْ وَتُكْفَوْنَ مَوَونَاتِ عِيَالِكُمْ. (۵)

امام زین العابدین (ع) فرمود: حج و عمره بروید تا تندرست شوید و روزی های تان وسعت یابد و مخارج خانواده شما تأمین شود.

عن إسحاق بن عمار: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ: إِنِّي قَدِ وَطَّنْتُ نَفْسِي عَلَى لُزُومِ الْحَجِّ كُلِّ عَامٍ بِنَفْسِي، أَوْ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي بِمَالِي. فَقَالَ:

۱- حلیه الاولیاء، ج ۷، ص ۲۳۵.

۲- الجعفریات، ص ۶۵.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۲۸۲.

۴- المحاسن، ج ۲، ص ۷۹.

۵- کافی، ج ۴، ص ۲۵۲.

ص: ۴۲

وَقَدْ عَزَمْتَ عَلَيَّ ذَلِكَ؟ قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ:

إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ فَأَبْشِرْ بِكَثْرَةِ الْمَالِ. (۱)

اسحاق بن عمار می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: من خود را آماده کرده ام که هر سال، خود یا کسی از خانواده ام با مال من به حج برود. فرمود: آیا بر این کار مصمم هستی؟ گفتم: آری! فرمود: اگر چنین کنی، مژده باد که مالت زیاد خواهد شد.

چهار - نور

الإمام الصادق (ع):

الْحَاجُّ لَا يَزَالُ عَلَيْهِ نُورُ الْحَجِّ مَا لَمْ يُلَمِّمْ بِذَنْبٍ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: حج گزار تا خود را به گناهی نیالوده، نورانیت حج با اوست.

الإمام الصادق (ع):

ضَمَانُ الْحَاجِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى اللَّهِ، إِنْ مَاتَ فِي سَفَرِهِ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ رَدَّهُ إِلَى أَهْلِهِ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ ذَنْبٌ بَعْدَ وُصُولِهِ إِلَى أَهْلِهِ إِلَى مُنْتَهَى سَبْعِينَ لَيْلَةً. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: ضمانت حج گزار با ایمان، بر خداست. اگر در سفرش بمیرد، او را وارد بهشت می کند و اگر او را به خانواده اش بازگرداند، پس از رسیدن به خانواده تا سپری شدن هفتاد شب، گناهی برای او نوشته نمی شود.

پنج - میهمان خدا

الإمام الصادق (ع):

إِنَّ ضَيْفَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ رَجُلٌ حَجَّ وَعَتَمَرَ، فَهُوَ ضَيْفٌ

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۵۲.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۲.

۳- دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۲۹۴.

ص: ۴۳

اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَىٰ مَنزِلِهِ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: میهمان خداوند کسی است که به حج و عمره برود؛ تا او به خانه اش برگردد میهمان خداست.

الإمام الصادق (ع) - بِعَرَفَةَ - : اللَّهُمَّ . . . أَنَا ضَيْفُكَ فَاجْعَلْ قِرَايَ اللَّيْلَةِ، الْجَنَّةَ. (۲)

امام صادق (ع) - در عرفات - فرمود: خدایا! من میهمان توام، پس بهره ام را در این شب، بهشت قرار بده.

الإمام الصادق (ع) : - عِنْدَمَا سَأَلَهُ سَائِلٌ : لِمَ كُرِهَ الصَّيَامُ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ؟ - لِأَنَّ الْقَوْمَ زُوَّارُ اللَّهِ وَهُمْ أَضْيَافُهُ وَفِي ضِيَافَتِهِ وَلَا يَتَّبِعِي لِلضَّيْفِ أَنْ يَصُومَ عِنْدَ مَنْ زَارَهُ وَأَضَافَهُ. (۳)

امام صادق (ع) در پاسخ کسی که از ایشان پرسید: چرا روزه در ایام تشریق مکروه است؟ فرمود: زیرا این گروه، زائران خدا و در میهمانی اویند و سزاوار نیست که میهمان نزد کسی که به زیارتش رفته و او را میهمان کرده است، روزه بگیرد.

شش - حاجی در پناه خداوند

رسول الله (ص) :

الْحَاجُّ فِي ضَمَانِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مُقْبَلًا وَمُيَدَّبَرًا، فَإِنْ أَصَابَهُ فِي سَفَرِهِ تَعَبٌ أَوْ نَصَبٌ غُفِرَ لَهُ بِذَلِكَ سَيِّئَاتُهُ وَكَانَ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ يَرْفَعُهُ أَلْفُ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ وَبِكُلِّ قَطْرَةٍ تُصَيَّبُهُ مِنْ مَطَرٍ أُجْرٌ شَهِيدٍ. (۴)

۱- الخصال، ج ۱، ص ۱۲۷.

۲- اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۱۵۵.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۴.

۴- كنز العمال، ج ۵، ص ۱۴.

ص: ۴۴

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج گزار چه در رفتن و چه در بازگشتن، در ضمانت خداست. پس اگر در سفرش به او رنج یا خستگی برسد به خاطر آن، گناهانش آمرزیده می شود و در برابر هر گامی که برمی دارد، هزار درجه در بهشت بالا می رود و مقابل هر قطره بارانی که به او ببارد، پاداش یک شهید دارد.

الإمام الصادق (ع) :

الحجُّ والعمرة سوقان من أسواق الآخرة، اللّازم لهما في ضمان الله إن أبقاه أداهُ إلى عياله وإن أماته أدخله الجنة. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: حج و عمره، دو بازار از بازارهای آخرتند؛ کسی که پیوسته به حج و عمره می رود، در ضمانت خداست. اگر او را باقی بدارد، به خانواده اش می رساند و اگر او را بمیراند، وارد بهشتش می کند.

الامام الصادق (ع) :

الحاجُّ والمُعتمرُ في ضمان الله، فإن مات متوجّهاً غفر الله له ذنوبه وإن مات محرماً بعثه الله مُلبيّاً وإن مات بأحد الحرمین بعثه الله من الآمنين وإن مات مُنصرفاً غفر الله له جميع ذنوبه. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: حج گزار و عمره گزار، در ضمانت خدایند. اگر در راه رفتن به حج بمیرد، خداوند گناهانش را می آمرزد و اگر در حال احرام بمیرد، خداوند او را لیبیک گوی برمی انگیزاند و اگر در یکی از دو حرم [خانه خدا و حرم پیامبر (ص)] بمیرد، خداوند او را در زمره ایمن شدگان [از عذاب] محشور می کند و اگر در بازگشت بمیرد، خداوند همه گناهانش را می آمرزد.

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۵۵.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۶.

ص: ۴۵

ط) پیامد ترک حج**یک - هلاکت**

قال رسول الله (ص)

(: لَو تَرَكَ النَّاسُ الْحَجَّ عَاماً وَاحِداً مَانَوْظِرُوا. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: اگر یک سال همه مردم، حج رفتن را ترک کنند، به آنها مهلت داده نخواهد شد [و کیفر می شوند].

قال رسول الله (ص) :

إِذَا تَرَكَتْ أُمَّتِي هَذَا الْبَيْتَ أَنْ تُؤْمَهُ لَمْ تُنَاطِر. (۲)

هرگاه امتم، قصد آمدن به زیارت خانه خدا را ترک کنند، به آنان مهلت داده نخواهد شد.

الإمام الباقر (ع) :

كَانَ فِي وَصِيَّهِ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَتْرُكُوا حَجَّ بَيْتِ رَبِّكُمْ فَتَهْلِكُوا. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: در وصیت امیر مؤمنان (ع) چنین آمده بود: حج خانه پروردگارتان را ترک نکنید که هلاک خواهید شد.

الإمام الصادق (ع) :

لَيْسَ فِي تَرْكِ الْحَجِّ خَيْرَةٌ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: در ترک حج، هیچ خیری نیست.

الإمام الصادق (ع) :

إِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ بِمَنْ يُحُجُّ مِنْ شِيعَتِنَا عَمَّنْ لَا يُحُجُّ وَلَوْ أَجْمَعُوا عَلَى تَرْكِ الْحَجِّ لَهَلَكُوا. (۵)

امام صادق (ع) فرمود: همانا خداوند به سبب شیعیانی از ما که حج

۱- جامع الأحادیث قمی، ص ۱۱۳.

۲- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۲.

۳- ثواب الاعمال، ص ۲۸۱.

۴- کافی، ج ۴، ص ۲۷۰.

۵- کافی، ج ۲، ص ۴۵۱.

ص: ۴۶

می گزارند، [عذاب را] از آنها که حج نمی کنند، دفع می کند. اگر همه بر ترک حج همدستی کنند، هلاک می شوند.

دو - کفر

رسول الله (ص)

فِي وَصِيَّتِهِ لِعَلِيٍّ: يَا عَلِيُّ، كَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ عَشْرَةٌ: . . . وَ مَنْ وَجَدَ سَعَةً فَمَاتَ وَ لَمْ يَحُجَّ. (۱)

پیامبر خدا (ص) در وصیتش به علی (ع) فرمود: ای علی! از این امت ده گروه به خداوند، کافر شده اند: . . . و کسانی که توانگرند و بی آنکه به حج رفته باشند، از دنیا می روند.

رسول الله (ص):

مَنْ مَلَكَ زَادًا وَ رَاحِلَهُ تُبَلِّغُهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَ لَمْ يَحُجَّ فَلَا - عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: (وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا). (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس ره توشه و مرکبی داشته باشد که او را به خانه خدا برساند، ولی حج نرود، فرقی نیست که یهودی بمیرد یا نصرانی (مسلمان نمی میرد). این، بدان جهت است که خداوند در قرآن می فرماید: «برای خدا برعهده مردم است که هر کس می تواند، حج خانه خدا کند».

رسول الله (ص):

مَنْ لَمْ يَمْنَعَهُ عَنِ الْحَجِّ حَاجَةٌ ظَاهِرَةٌ أَوْ سُلْطَانٌ جَائِزٌ أَوْ مَرَضٌ حَابِسٌ، فَمَاتَ وَ لَمْ يَحُجَّ فَلَيْمَتْ إِنْ شَاءَ يَهُودِيًّا وَ إِنْ شَاءَ نَصْرَانِيًّا. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که حاجتی آشکار یا حاکمی ستمگر یا بیماری بازدارنده ای او را از حج باز ندارد، ولی بی آنکه حج انجام دهد از دنیا برود، می خواهد یهودی بمیرد یا نصرانی!

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۶۰.

۲- کنز العمال، ج ۵، ص ۲۲.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۶۸.

ص: ۴۷

سه - ترک دستور اسلام

الإمام الصادق (ع):

إِذَا قَدَرَ الرَّجُلُ عَلَى مَا يُحُجُّ بِهِ ثُمَّ دَفَعَ ذَلِكَ عَنْهُ وَلَيْسَ لَهُ شُغْلٌ يَعْدِرُهُ بِهِ، فَقَدْ تَرَكَ شَرِيعَةً مِنَ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: هرکس توان حج رفتن داشته باشد، ولی نرود، بی آنکه کاری داشته باشد که عذر او به حساب آید، به یقین دستوری از دستورهای اسلام را ترک کرده است.

الإمام الصادق (ع):

أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يُسَوِّفُ الْحَجَّ لَا يَمْنَعُهُ مِنْهُ إِلَّا تِجَارَةٌ تَشْغَلُهُ أَوْ دَيْنٌ لَهُ، فَقَالَ: لَا عَمْدَ لَهُ، لَيْسَ يَتَّبِعِي لَهُ أَنْ يُسَوِّفَ الْحَجَّ، فَإِنْ مَاتَ فَقَدْ تَرَكَ شَرِيعَةً مِنَ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ. (۲)

امام صادق (ع) - آن گاه که از ایشان درباره مردی پرسیدند که حج رفتن را به تأخیر می اندازد و جز تجارتی که او را مشغول ساخته، یا قرضی که دارد، چیزی مانع رفتن او نیست - فرمود: بهانه اش را نمی پذیریم؛ سزاوار نیست که حج را تأخیر بیندازد [و امروز و فردا کند]. پس اگر بمیرد، قطعاً یکی از دستورهای اسلام را ترک کرده است.

الإمام الكاظم (ع): فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا إِنَّهُمْ الَّذِينَ يَتَمَادُونَ بِحَجِّ الْإِسْلَامِ وَيَسْوَفُونَ. (۳)

امام کاظم (ع) در تفسیر آیه «آیا به شما خبر دهیم که زیان کارترین افراد، چه کسانی هستند؟» فرمود: آنها کسانی اند که حج واجب را به تأخیر می اندازند و امروز و فردا می کنند [تا از دست برود].

۱- تهذیب الاحکام، ج ۵، ص ۱۸.

۲- دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۸۸.

۳- عوالی اللئالی، ج ۲، ص ۸۶.

ی (حج گزارای پیامبران

... سئیلَ أبو جعفرٍ عن البیتِ: أكانَ یحُجُّ إلیهِ قَبْلَ أن یبعثَ النَّبِیُّ؟ قالَ: نَعَمْ، لا یعلَمونَ أنَّ النَّاسَ قد كانوا یحُجُّونَ وَنُخِبَ کُمُ أنَّ آدَمَ ونوحاً وسلیمانَ قد حُجُّوا البیتَ بالجنِّ والانسِ والطَّیرِ ولقد حَجَّهُ موسی علی جَمَلٍ أَحْمَرَ. (۱)

از امام باقر (ع) سؤال شد: آیا پیش از بعثت پیامبر (ص)، خانه خدا زیارت می شد؟ فرمود: آری! نمی دانند که مردم، پیش تر هم حج می گزاردند و ما به شما خبر می دهیم که آدم، نوح و سلیمان، با جن و انس و پرندگان، حج خانه خدا کرده اند. موسی سوار بر شتری سرخ مو حج گزارد، [در حالی که می گفت: لیک، لیک!].

الامام الباقر (ع): إِنَّ سلیمانَ بنَ داوودَ (ع) حَجَّ البیتَ فی الجنِّ والانسِ والطَّیرِ والزَّیاحِ وَکَسَا البیتَ القُباطِیَ. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: سلیمان بن داوود (ع) همراه جن و انس و پرندگان و بادهای، خانه خدا را حج کرد و بر کعبه، قباطی (۳) پوشاند.

الإمام الصادق (ع):

لَمَّا أَفَاضَ آدَمُ مِن مِّنا تَلَقَّتُهُ الملائکَةُ، فقالوا: یا آدَمُ، بُرِّحْ جُجُکَ، أما إِنَّهُ قَدْ حَجَّجْنَا هَذَا البیتَ قَبْلَ أن تَحُجَّهُ بِالْفِی عامٍ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: چون آدم (ع) از منا کوچ کرد، فرشتگانی به استقبال او آمدند و گفتند: ای آدم! حجّت قبول! ما دو هزار سال پیش از حج تو، این خانه را زیارت کرده ایم [حج گزارده ایم].

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۴۴.

۲- بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۷۵.

۳- نوعی پارچه سفید و نازک مصری.

۴- کافی، ج ۴، ص ۱۹۴.

ص: ۴۹

فصل سوم: مناسک حج و عمره

اشاره

ص: ۵۱

اعمال و مناسک این سفر معنوی از دو بخش عمره و حج تشکیل شده است. به دلیل همسان بودن بعضی اعمال و مناسک در حج و عمره این موارد فقط یکبار مطرح می شود مانند طواف، نماز طواف و سعی بین صفا و مروه که هم در حج مطرح است و هم در عمره.

۱. احرام و حکمت آن

اشاره

الامام الباقر (ع):

عِنْدَمَا سُئِلَ: هَلْ يَدْخُلُ الرَّجُلُ مَكَّةَ بَغَيْرِ إِحْرَامٍ؟ لَا، إِلَّا مَرِيضٌ أَوْ مَنْ بِهِ بَطْنٌ. (۱)

امام باقر (ع) هنگامی که از ایشان پرسیده شد: آیا کسی می تواند بدون احرام وارد مکه شود؟ فرمود: نه، مگر بیمار یا کسی که دل درد [ناراحتی در شکمش] دارد.

الامام الصادق (ع):

حَرَّمَ اللَّهُ الْمَسْجِدَ لِعَلِّهِ الْكَعْبَةَ وَحَرَّمَ الْحَرَمَ لِعَلِّهِ الْمَسْجِدَ وَوَجَبَ الْإِحْرَامُ لِعَلِّهِ الْحَرَمَ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: خداوند مسجدالحرام را به خاطر کعبه، حرام قرار داد و حرم را به خاطر مسجدالحرام، حرام و احرام به خاطر حرم، واجب شد.

۱- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۷۹.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۶۶.

ص: ۵۲

الامام کاظم (ع):

مَنْ كَانَ مِنْ مَكَّةَ عَلَى مَسِيرِهِ عَشْرَةَ أَمْيَالٍ لَمْ يَدْخُلْهَا إِلَّا بِإِحْرَامٍ. (۱)

امام کاظم (ع) فرمود: هر کس از مکه به اندازه ده میل فاصله دارد، جز با احرام، وارد آن نشود.

الامام الرضا (ع): فَإِنْ قِيلَ: فَلِمَ أُمِرُوا بِالْإِحْرَامِ؟

قِيلَ لِأَن يَخْشَعُوا قَبْلَ دُخُولِهِمْ حَرَمَ اللَّهِ وَأَمْنَهُ وَلِتَلَّا يَلْهُوَا وَيَسْتَغْلُوا بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَلذَاتِهَا وَيَكُونُوا صَابِرِينَ فِيمَا هُمْ فِيهِ قَاصِدِينَ نَحْوَهُ مُقْبِلِينَ عَلَيْهِ بِكُلِّيَّتِهِمْ. (۲)

امام رضا (ع) فرمود: همانا مردم، مأمور شده اند که احرام ببندند، تا پیش از ورود به حرم امن خداوند خشوع پیدا کنند و به چیزی از کارهای دنیا و زینت‌ها و لذت‌های آن، سرگرم و مشغول نباشند و در راه آنچه به سوی آن آمده اند، شکیبیا باشند و با همه وجودشان رو به خانه خدا آورند.

الف) محل احرام

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: إِنَّ النَّبِيَّ وَقَّتْ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ لِأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ لِأَهْلِ نَجْدٍ قَرْنَ الْمَنَازِلِ لِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلْمَلَمَ. هُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَنْشَأَ حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ. (۳)

ابن عباس می گوید: پیامبر خدا (ص) برای اهل مدینه، «ذو الحلیفه» و برای

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۶۸.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۰۴.

۳- صحیح بخاری، ج ۲، ص ۵۵۴.

ص: ۵۳

شامیان، «جحفه» و برای اهل نجد، «قرن المنازل» و برای اهل یمن،

«یلملم» را میقات قرار داد. این میقات ها برای آنها و کسانی هستند که بر این مکان ها وارد می شوند و هر کس که از اینها به مکه نزدیک تر باشد، از هر جا که حرکت کند، [همان جا میقات او خواهد بود] حتی اهل مکه [میقات آنها] از مکه است.

الإمام الصادق (ع): الإحرامُ من مَوَاقِيتِ خَمْسِهِ وَقَتَّتْهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَتَّبِعِي لِحَاجِّ وَلَا لِمُعْتَمِرٍ أَنْ يُحْرِمَ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا... وَلَا يَتَّبِعِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرْعَبَ عَنْ مَوَاقِيتِ رَسُولِ اللَّهِ (ص). (۱)

امام صادق (ع) فرمود: احرام از میقات های پنج گانه است که پیامبر خدا (ص) تعیین کرده است. سزاوار نیست که حج گزار و عمره گزار پیش از آنها یا پس از آنها احرام ببندد... و سزاوار نیست کسی از میقات های پیامبر خدا (ص) روی گرداند.

(ب) غسل احرام

الامام الصادق (ع):

إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الْعَقِيقِ مِنْ قِبَلِ الْعِرَاقِ... وَأَنْتَ تُرِيدُ الْإِحْرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَانْتَفِ بِطَيْبِكَ... ثُمَّ اسْتَكَ وَأَعْتَسِلْ... (۲)

امام صادق (ع) فرمود: وقتی از سوی عراق به «عقیق» یا به یکی از میقات ها رسیدی و به خواست خداوند خواستی احرام ببندی، موهای زیر بغلت را بزدا... سپس مسواک بزنی و غسل کن.

الامام الصادق (ع):

إِنَّ الْغُسْلَ فِي أَرْبَعَةِ عَشَرَ مَوْطِنًا: غُسْلُ الْمَيْتِ وَغُسْلُ الْجُنُبِ... وَالْعِيدِينَ وَيَوْمَ عَرَفَةَ وَغُسْلِ الْإِحْرَامِ وَدُخُولِ الْكَعْبَةِ وَدُخُولِ

۱- کافی، ج ۴، ص ۳۱۹.

۲- کافی، ج ۴، ص ۳۲۶.

ص: ۵۴

الْمَدِينَةِ وَدُخُولِ الْحَرَمِ، وَالزِّيَارَةِ وَ... (۱)

امام صادق (ع) فرمود: غسل در چهارده جا ثابت شده است: غسل میت، غسل جنب، غسل مس میت، غسل جمعه، غسل عید فطر و عید قربان، غسل روز عید عرفه، غسل احرام و غسل هنگام دخول در خانه کعبه و غسل هنگام دخول در مدینه و غسل هنگام دخول در حرم مکه و غسل زیارت و... .

ج) لباس احرام

الامام الصادق (ع)

(... وَأَنْتَ تُرِيدُ الْإِحْرَامَ... وَاعْتَسِلْ وَالْبِسْ ثَوْبَيْكَ، وَلْيَكُنْ فِرَاعُكَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: هنگامی که خواستی احرام ببندی... غسل کن و دو جامه احرام را بپوش و چنان کن که فارغ شدنت از اینها، هنگام ظهر باشد.

عَنْ بَعْضِهِمْ (ع) قَالَ:

أَحْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي ثَوْبَيْ كُرْشِفٍ. (۳)

یکی از ائمه (ع) فرمود: پیغمبر اکرم (ص) در دو لباس پنبه ای محرم شد. [یعنی سفید].

عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) . يَحْرِمُ الرَّجُلُ بِالثَّوْبِ الْأَسْوَدِ؟ قَالَ: لَا يَحْرِمُ فِي الثَّوْبِ الْأَسْوَدِ وَلَا يَكْفَنُ بِهِ الْمَيِّتُ. (۴)

از امام صادق (ع) پرسیده شد: آیا می شود در لباس سیاه احرام بست؟

۱- الخصال، ج ۲، ص ۲۷۱.

۲- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۳۰۷.

۳- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۵۹.

۴- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۶.

ص: ۵۵

حضرت فرمود: با لباس سیاه احرام نپندند و میت با لباس سیاه کفن نمی شود.

الامام الرضا (ع):

إِذَا بَلَغْتَ الْمِيقَاتِ فَاغْتَسِلْ أَوْ تَوَضَّأْ وَأَلْبَسْ ثِيَابَكَ... (۱)

امام رضا (ع) فرمود: هنگامی که به میقات رسیدی غسل کن یا وضو بگیر و لباس احرام بپوش... .

د) نیت احرام

قَالَ سَيِّدُ السَّاجِدِينَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ لِشِبْلِي: فَحِينَ تَنْظَفُتْ وَأَحْرَمْتَ وَعَقَدْتَ الْحَجَّ نَوَيْتَ أَنْكَ تَنْظَفُتْ بِنُورِهِ التَّوْبَةِ الْخَالِصَةِ لِلَّهِ تَعَالَى. (۲)

حضرت امام سجاد (ع) به شبلی فرمود: آیا هنگامی که نظافت می کردی و احرام می بستی و عقد حج می بستی، نیت کردی که نظافت کردی به نور توبه خالصانه برای خداوند متعال؟! .

الامام الصادق (ع):

فَإِذَا بَلَغْتَ فَاغْتَسِلْ وَأَلْبَسْ ثَوْبِي الْإِحْرَامِ... فَأَحْمِدِ اللَّهَ وَأَثْنِ عَلَيْهِ وَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) ثُمَّ تَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ مَا أَمَرْتَ بِهِ مِنْ التَّمَتُّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ عَلَى كِتَابِكَ وَسَنَةِ نَبِيِّكَ صَلَّى لِمَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَإِنْ عَرَضَ لِي عَارِضٌ يَحْبِسُنِي فَحَلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدْرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ... (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هنگامی که به میقات رسیدی غسل کن و دو لباس احرامت را بپوش... سپس حمد خداوند سبحان را به زبان آور و بر پیغمبر اکرم (ص) درود فرست و ثنا بگو بر او و بعد از آن بگو: خدایا من

۱- فقه الرضا، ص ۲۶.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۱۶۶.

۳- الهدایه، صص ۵۴ - ۵۶.

ص: ۵۶

من اراده کردم آنچه را که تو امر کردی از حج بر اساس قرآنت و سنت پیغمبرت که درود و سلامت بر او و خاندانش باد، پس خدایا اگر عارض و مانعی برایم پیش آید، تو خودت آن را برطرف کن، همان طور که آن مانع در نامه عمل من مقدر بود. . . .

هـ تلبیه

اشاره

عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ: إِنَّ النَّبِيَّ (ص): كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ تَلْبِيهِ سَأَلَ اللَّهَ رِضْوَانَهُ وَمَغْفِرَتَهُ وَاسْتَعَاذَ بِرَحْمَتِهِ مِنَ النَّارِ. (۱)

خزیمه بن ثابت می گوید: هرگاه پیامبر اکرم (ص) از لبیک گویی فارغ می شد، از خداوند عزوجل رضوان و آمرزش می طلبید و از آتش دوزخ به رحمتش پناه می برد.

عَنْ أَبَانَ، عَمَّنْ أَخْبَرَهُ، عَنِ الْإِمَامِ الْبَاقِرِ (ع): قُلْتُ لَهُ لِمَ سُمِّيَتْ التَّلْبِيَةُ تَلْبِيَةً؟ قَالَ: إِجَابَةٌ، أَجَابَ مُوسَى (ع) رَبَّهُ. (۲)

به نقل از ابان، از کسی که برای او چنین روایت کرد: به امام باقر (ع) گفتم: چرا به لبیک گویی «تلبیه» می گویند؟ حضرت (ع) فرمود: به خاطر اینکه کلمه اجابت است، موسی (ع) پروردگارش را چنین جواب داد.

عَنْ سَلِيمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) عَنِ التَّلْبِيَةِ وَعِلَّتِهَا، فَقَالَ: إِنَّ النَّاسَ إِذَا أَحْرَمُوا نَادَاهُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ، فَقَالَ: عِبَادِي وَإِمَائِي، لِأَحْرَمْتُمْ عَلَى النَّارِ كَمَا أَحْرَمْتُمْ لِي، فَقُولُوا لِي: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ»، إِجَابَةٌ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ عَلَى نِدَائِهِ لَهُمْ. (۳)

۱- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۷۲.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۱۵.

۳- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۹۶.

ص: ۵۷

سلیمان بن جعفر می گوید: از امام رضا (ع) درباره لیبک گفتن و علت آن پرسیدم. فرمود: وقتی مردم احرام بندند، خداوند متعال ندای شان می دهد و می گوید: ای بندگان و کنیزان من! شما را بر آتش حرام خواهم کرد، آن گونه که شما به خاطر من احرام بستید. آن گاه مردم در مقابل اجابت خداوند سبحان که آنها را ندا داد، می گویند: «لیبک، ای خدا، لیبک».

یک- ثواب تلبیه و تکرار آن

رسول الله (ص):

مَا مِنْ حَاجٍّ يَضْحَى مُلَبِّياً حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، إِلَّا غَابَتْ ذُنُوبُهُ مَعَهَا. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هیچ حج گزار نیست که روز را به لیبک گفتن به سرآورد مگر آنکه همراه غروب خورشید، گناهانش پنهان می شود.

رسول الله (ص):

مَنْ أَضْحَى يَوْمًا مُلَبِّياً حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ غَرْبَتِ بُدْنُوبِهِ، فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. (۲)

رسول خدا (ص) فرمود: کسی که یک روز تا غروب آفتاب، لیبک بگوید، گناهانش از بین می رود و همچون زمانی می شود که مادرش او را به دنیا آورده است.

رسول الله (ص):

مَا مِنْ مُلَبِّ يُلَبِّي إِلَّا لَبَّى مَاعْنِ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ مِنْ حَجْرٍ أَوْ شَجَرٍ أَوْ مَدْرٍ، حَتَّى تَنْقَطَعَ الْأَرْضُ مِنْ هَاهُنَا وَهَاهُنَا. (۳)

رسول خدا (ص) فرمود: هیچ لیبک گویی نیست، مگر آنکه آنچه از سنگ و

۱- من لايحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۲۲.

۲- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۶۷.

۳- سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۹۷۴.

ص: ۵۸

درخت و کلوخ در چپ و راست اوست تا آنجا که چشم کار می کند [همصدا با او] لَبِیکَ می گوید.

رسول الله (ص):

مَنْ لَبَّى فِي إِحْرَامِهِ سَبْعِينَ مَرَّةً إِيْمَانًا وَإِحْتِسَابًا، أَشْهَدَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ مَلَكٍ بَرَاءَةٍ مِنَ النَّارِ وَبَرَاءَةٍ مِنَ النِّفَاقِ. (۱)

رسول خدا (ص) فرمود: کسی که در احرامش، از روی ایمان و امید [به پاداش خداوند] هفتاد بار لبیک بگوید، خداوند، هزار هزار فرشته را شاهد می گیرد که او را از دوزخ و نفاق، رهایی داده است.

الإمام علی (ع):

مَا مِنْ مُهَيَّلٍ يَهَيَّلُ بِالتَّلْبِيَةِ إِلَّا أَهْلًا مَنْ عَنِ يَمِينِهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَى مَقْطَعِ التُّرَابِ وَمَنْ عَنِ يَسَارِهِ إِلَى مَقْطَعِ التُّرَابِ وَقَالَ لَهُ الْمَلَكُ: أَبَشِّرْ يَا عَبْدَ اللَّهِ وَمَا يُبَشِّرُ اللَّهُ عَبْدًا إِلَّا بِالْجَنَّةِ. (۲)

امام علی (ع) فرمود: هیچ لبیک گویی نیست، مگر آنکه هر چه در سمت راست و سمت چپ او در چشم انداز اوست، [همصدا با او] لبیک می گوید و دو فرشته به او می گویند: مژده باد بر تو ای بنده خدا! و خداوند هیچ بنده ای را جز به بهشت، مژده نمی دهد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ: إِنَّ النَّبِيَّ كَانَ يَكْتَرُ مِنَ التَّلْبِيَةِ. (۳)

محمد بن منکدر می گوید: پیامبر (ص)، لبیک را بسیار تکرار می کرد.

الامام الصادق (ع):

إِذَا أَحْرَمْتَ مِنْ مَسْجِدِ الشَّجَرِ فَإِنْ كُنْتَ مَا شِئْتَ لَبَّيْتَ مِنْ مَكَانِكَ مِنَ الْمَسْجِدِ تَقُولُ: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لِشَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ بِحَجَّةِ تَمَامِهَا عَلَيْكَ» وَاجْهَرْ بِهَا كَلَّمَا

۱- کافی، ج ۴، ص ۳۳۷.

۲- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۰۳.

۳- کتاب الأم، ج ۲، ص ۱۵۷.

ص: ۵۹

رَكِبَتْ، كُلَّمَا نَزَلَتْ، وَكُلَّمَا هَبَطَتْ وَاِدِيًّا، أَوْ عَلَوَتْ أَكْمَهَ، أَوْ لَقِيَتْ رَاكِبًا، وَبِالْأَسْحَارِ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه از مسجد شجره احرام بستی، اگر پیاده ای از همان جا که در مسجد هستی، لبیک بگو. و چنین می گویی: لبیک! ای خدا! لبیک! لبیک! تو شریکی نداری، لبیک! لبیک، ای صاحب والایی ها! لبیک! لبیک، با حجی که اتمام آن برعهده توست. و هرگاه سوار یا پیاده شدی، و هرگاه به دشتی سرازیر شدی یا بر فراز تپه ای برآمدی یا سواره ای دیدی و هنگام سحر، لبیک را آشکارا بگو.

دو - بلند لبیک گفتن

رسول الله (ص): أَتَانِي جَبْرَائِيلُ فَقَالَ:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْمُرَ أَصْحَابَكَ أَنْ يَرْفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّلْبِيَةِ فَإِنَّهَا شِعَارُ الْحَجِّ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: جبرئیل نزد من آمد و گفت: خداوند به تو دستور می دهد که به یارانت فرمان دهی صداهایشان را به لبیک گفتن بلند سازند؛ زیرا لبیک، شعار حج است.

الامام الصادق (ع): إِنْ كُنْتَ مَاشِيًا فَاجْهَرْ بِإِهْلَالِكَ وَتَلْبِيَتِكَ مِنَ الْمَسْجِدِ وَإِنْ كُنْتَ رَاكِبًا فَإِذَا عَلَتْ بِكَ رَاكِبَتُكَ الْبِيْدَاءَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: اگر پیاده بودی، صدایت را به «لا إله إلا الله» و لبیک گفتن از مسجد [شجره] بلند کن و اگر سواره بودی، وقتی مرکبت تو را به بیابان بیداء رساند.

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۲۱.

۲- کنز العمال، ج ۵، ص ۳۱.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۲۵.

ص: ۶۰

سه - قطع لیبک

الامام الصادق (ع):

الْمُتَمَتِّعُ إِذَا نَظَرَ إِلَى بُيُوتِ مَكَّةَ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: حج گزار در عمره تمتع هنگامی که چشمش به خانه های مکه افتاد تلبیه گفتن را قطع کند.

الامام الصادق (ع):

إِذَا دَخَلْتَ مَكَّةَ وَأَنْتَ مُتَمَتِّعٌ فَنَظَرْتَ إِلَى بُيُوتِ مَكَّةَ فَاقْطَعْ التَّلْبِيَةَ وَحَيْدُ بُيُوتِ مَكَّةَ الَّتِي كَانَتْ قَبْلَ الْيَوْمِ عَقَبَهُ الْمَدْيَنِيُّونَ وَإِنَّ النَّاسَ قَدْ أَحَدُوا بِمَكَّةَ مَا لَمْ يَكُنْ، فَاقْطَعْ التَّلْبِيَةَ وَعَلَيْكَ بِالتَّكْبِيرِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّحْمِيدِ وَالتَّشَاءِ عَلَى اللَّهِ بِمَا اسْتَطَعْتَ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: هر گاه در عمره تمتع وارد مکه شدی، چون به خانه های مکه نگاه انداختی، لیبک گفتن را قطع کن. حد خانه های مکه پیش از امروز، عقبه اهل مدینه بود؛ ولی مردم در مکه بناهایی پدید آوردند که بیشتر نبود. پس لیبک را قطع کن و تا می توانی تکبیر و تهلیل [لا اله الا الله] بگو و خدا را حمد و ثنا بگو.

۲. طواف و نماز طواف

رسول الله (ص):

زَيْنُ الْكَعْبَةِ الطَّوْفُ. (۳)

إِنَّ اللَّهَ يُبَاهِي بِالطَّائِفِينَ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: طواف، زینت کعبه است.

رسول الله (ص):

پیامبر خدا (ص) فرمود: خداوند به طواف کنندگان، افتخار می کند.

۱- کافی، ج ۴، ص ۳۹۹.

۲- کافی، ج ۴، ص ۳۹۹.

۳- جامع الاحادیث للقمی، ص ۸۵.

۴- تاریخ بغداد، ج ۵، ص ۳۶۹.

ص: ۶۱

رسول الله (ص): يَنْزِلُ اللَّهُ كُلَّ يَوْمٍ عَشْرِينَ وَمِائَةً رَحْمَةً، سِتُّونَ مِنْهَا لِلطَّوَّافِينَ وَأَرْبَعُونَ لِلْعَاكِفِينَ حَوْلَ الْبَيْتِ وَعِشْرُونَ مِنْهَا لِلنَّاطِرِينَ إِلَى الْبَيْتِ. (۱)

خداوند در هر روز، یکصد و بیست رحمت فرو می فرستد: شصت رحمت برای طواف کنندگان، چهل رحمت برای مقیمان اطراف خانه خدا و بیست رحمت برای تماشاگران خانه خدا است.

رسول الله (ص):

مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا يُحْصِيهِ كُتِبَتْ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةٌ وَمُحِيتَ عَنْهُ سَيِّئَةٌ وَرُفِعَتْ لَهُ بِهِ دَرَجَةٌ وَكَانَ لَهُ عَدْلٌ رَقِيبِهِ. (۲)

رسول خدا (ص) فرمود: هر کس هفت بار خانه خدا را طواف کند و آن را بشمارد، برای هر گامش حسنه ای نوشته می شود و گناهی از او محو می شود و یک درجه بر او افزوده می شود و [ثوابی] برابر با آزاد کردن یک برده دارد.

رسول الله (ص):

إِنَّمَا الطَّوْفُ صَلَاةً، فَإِذَا طُفْتُمْ فَأَقْلُوا الْكَلَامَ. (۳)

رسول خدا (ص) فرمود: طواف کعبه [همچون] نماز است. پس هنگام طواف، کم حرف بزنید.

رسول الله (ص):

الطَّوْفُ بِالْبَيْتِ صَلَاةٌ، إِلَّا أَنْ اللَّهَ أَحَلَّ لَكُمْ فِيهِ الْكَلَامَ، فَمَنْ يَتَكَلَّمْ فَلَا يَتَكَلَّمْ إِلَّا بِخَيْرٍ. (۴)

طواف خانه خدا [همچون] نماز است جز اینکه خداوند، سخن گفتن در طواف را برای تان حلال کرده است. پس اگر کسی سخنی می گوید، جز به خیر سخن نگوید.

۱- المعجم الكبير، ج ۱۱، ص ۱۰۲.

۲- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۱۷۸.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۳۷.

۴- المستدرک علی الصحیحین، ج ۱، ص ۶۳۰.

ص: ۶۲

رسول الله (ص):

مَاءٌ زَمَزَمَ لِمَا شَرِبَ لَهُ، فَإِنْ شَرِبْتَهُ تَسْتَشْفَى بِهِ شَفَاكَ اللَّهُ وَإِنْ شَرِبْتَهُ مُسْتَعِيدًا أَعَاذَكَ اللَّهُ وَإِنْ شَرِبْتَهُ لِيَقْطَعَ ظَمَأَكَ قَطَعَهُ. (۱)

رسول خدا (ص) فرمود: آب زمزم به همان انگیزه ای که نوشیده می شود [اثرگذار است]؛ اگر آن را به قصد شفای خود بنوشی، خداوند شفایت می دهد و اگر به قصد پناه جویی بیاشامی، خدا پناحت می دهد و اگر به قصد سیراب شدن بنوشی، تشنگی ات را برطرف می کند.

الإمام الباقر (ع):

مَا مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعًا وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ وَأَحْسَنَ طَوَافَهُ وَصَلَاتَهُ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: هیچ بنده با ایمانی نیست که هفت بار این خانه [کعبه] را طواف کند و دو رکعت نماز گزارد و طواف و نمازش را نیکو بجا آورد، مگر آنکه خداوند او را می آمرزد.

الإمام الباقر (ع):

كَانَ النَّبِيُّ يَسْتَهْدِي مِنْ مَاءِ زَمَزَمَ وَهُوَ بِالْمَدِينَةِ. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: پیامبر اکرم (ص) وقتی در مدینه بود، درخواست می کرد که از آب زمزم برایش هدیه بیاورند.

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْمَدَائِنِيِّ: كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يَقُولُ إِذَا شَرِبَ مِنْ زَمَزَمَ: بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، الشُّكْرُ لِلَّهِ. (۴)

ابوایوب مدائینی می گوید: هرگاه امام کاظم (ع) از آب زمزم می نوشید، می فرمود: به نام خداوند، ستایش برای خداست، شکر برای خداست.

۱- الجامع الصغیر، ج ۲، ص ۴۷۶.

۲- دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۳۱۲.

۳- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۴۴.

۴- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۴۵.

ص: ۶۳

۳. سعی بین صفا و مروه و فضیلت آن

اشاره

الإمام الصادقُ (ع) :

ما مِنْ بُقْعَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمَسْعَى، لِأَنَّهُ يَذِلُّ فِيهَا كُلُّ جَبَّارٍ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: نزد خداوند، هیچ بقعه‌ای محبوب‌تر از محل سعی نیست؛ زیرا هر گردنکشی در آن خوار می‌شود.

الإمام الصادقُ (ع) :

جُعِلَ السَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ مَذَلَّةً لِلْجَبَّارِينَ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: سعی بین صفا و مروه واجب شده است برای خوار کردن جباران.

الإمام الصادقُ (ع) :

صَارَ السَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ لِأَنَّ إِبْرَاهِيمَ (ع) عَرَضَ لَهُ إِبْلِيسُ، فَأَمَرَهُ جَبْرَائِيلُ (ع)، فَشَدَّ عَلَيْهِ فَهَرَبَ مِنْهُ، فَجَرَّتْ بِهِ السَّنَةُ - يَعْنِي بِالْهَرُولِ - . (۳)

امام صادق (ع) فرمود: سعی بین صفا و مروه، از آن جهت واجب شد که شیطان، خود را به ابراهیم (ع) نشان داد. جبرئیل (ع) به ابراهیم (ع) دستور داد که به او حمله کند، شیطان هم گریخت. از این رو، سنت «هروله» مرسوم شد.

الف) توقف در صفا و مروه

الإمام الصادقُ (ع) :

مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتُمَ مَالَهُ فَلْيُطِلْ الْوُقُوفَ عَلَى الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. (۴)

۱- کافی، ج ۴، ص ۴۳۴.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۴۶۸.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۷۹.

۴- کافی، ج ۴، ص ۴۳۳.

ص: ۶۴

امام صادق (ع) فرمود: هر که می خواهد ثروتش افزون شود، ایستادن بر صفا و مروه را طول دهد.

الإمام الصادقُ (ع) :

لايُجلَسُ بَيْنَ الصَّفاِ والمَروهِ إلا مِن جَهْدٍ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: میان صفا و مروه نباید نشست مگر از روی خستگی.

ب) پاداش سعی

رسول الله (ص) :

الحاجُّ... إذا سعى بَيْنَ الصَّفاِ والمَروهِ خَرَجَ مِن ذُنُوبِهِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج گزار... وقتی بین صفا و مروه سعی کند، از گناهانش بیرون می آید.

الإمام زین العابدین:

السَّاعِي بَيْنَ الصَّفاِ والمَروهِ تَشْفَعُ لَهُ الملائكةُ فَتَشْفَعُ فِيهِ بِالإِيجابِ. (۳)

امام زین العابدین (ع) فرمود: فرشتگان برای کسی که میان صفا و مروه سعی کند، شفاعت می کنند و شفاعتشان درباره او پذیرفته می شود.

۴. حلق و تقصیر

رسول الله (ص) :

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ وَلِلْمَقْصُرِينَ. (۴)

رسول خدا (ص) فرمود: خدایا کسی که [در عمره مبتوله (مفرده)] موی سر را می تراشد و همچنین موی صورت یا ناخن را کوتاه می کند، بیامرزد.

الإمام الصادقُ (ع) :

المُعْتَمِرُ عُمْرَةً مفردةً إذا فرَغَ مِنْ طَوافِ الفَريضةِ

۱- روضه المتقين، ج ۴، ص ۵۷.

۲- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۰۸.

۳- روضه المتقین، ج ۴، ص ۵۷.

۴- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۵۴۳.

ص: ۶۵

وَصَلَاةِ الرَّكْعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ وَالسَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، حَلَقَ أَوْ قَصَّرَ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که عمره مفرده انجام می دهد، پس از مناسک طواف و نماز طواف و سعی بین صفا و مروه، مخیر است بین حلق و تقصیر.

الإمام الصادق (ع) :

لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ حَلَقٌ وَعَلَيْهِنَّ التَّقْصِيرُ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: بر زن، تراشیدن موی سر واجب نیست و بر آنها تقصیر [کوتاه کردن مقداری از موی ناخن] لازم و واجب است.

الإمام الصادق (ع) :

... ثُمَّ آتَيْتِ مَنْزِلَكَ فَقَصَّرَ مِنْ شَعْرِكَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: ... پس از سعی بین صفا و مروه، به منزل خود برو، آن گاه تقصیر کن.

الإمام الصادق (ع) :

طَوَافُ الْمُتَمَتِّعِ أَنْ يَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ وَيَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَيَقْصُرَ مِنْ شَعْرِهِ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: طواف متمتع آن است که کعبه را طواف کند، میان صفا و مروه سعی کند و از موی خود کوتاه کند.

۵. عرفات و علت نام گذاری آن

اشاره

رسول الله (ص) :

الْحُجُّ عَرَفَاتُ، الْحَقُّ عَرَفَاتُ، الْحَقُّ عَرَفَاتُ، أَيَّامٌ مِنْ ثَلَاثٍ، فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ أَدْرَكَ عَرَفَةَ

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۵۴۳.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۵۴۳.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۵۳۹.

۴- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۹۱.

ص: ۶۶

قَبَلْ أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج عرفات است، حق عرفات است، حق عرفات است. روزهای منا، سه روز است «پس هر که عجله کند در دو روز، پس گناهی بر او نیست و هر که تأخیر کند گناهی بر او نیست». هر کس پیش از طلوع فجر عرفه را دریابد، حج را درک کرده است.

عن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْمَرَ: إِنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ وَهُوَ بِعَرَفَةَ فَسَأَلُوهُ، فَأَمَرَ مُنَادِيًا فَنَادَى: الْحُجُّ عَرَفَةٌ. مَنْ جَاءَ لَيْلَةَ جَمْعِ قَبْلِ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ. أَيَّامٌ مِنْى ثَلَاثَةٌ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ. (۲)

عبدالرحمان بن یعمر می گوید: در عرفات، عده ای از مردم نجد نزد پیامبر خدا (ص) آمدند و از ایشان سؤال کردند، فرمود: منادی ندا دهد: حج عرفه است، هر کس شب هنگام پیش از طلوع فجر به مشعرالحرام بیاید، حج را درک کرده است. روزهای منا، سه روز است. «پس هر که شتاب کند در دو روز، گناهی بر او نیست و هر که به تأخیر اندازد، پس گناهی بر او نیست».

عن معاوية بن عمارٍ: سألتُ أبا عبد الله من عرفاتٍ: لِمَ سُمِّيَ عرفاتٍ؟ فقال:

إِنَّ جَبْرَيْلَ (ع) خَرَجَ بِإِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَلَمَّا زَالَتِ الشَّمْسُ قَالَ لَهُ جَبْرَيْلُ (ع): يَا إِبْرَاهِيمُ، إِعْتَرِفْ بِذَنْبِكَ وَاعْرِفْ مَنَاسِكَكَ فَسُمِّيَتْ عَرَفَاتٍ لِقَوْلِ جَبْرَيْلَ (ع): إِعْتَرِفْ، فَاعْتَرَفَ. (۳)

معاویه بن عمار می گوید: از امام صادق (ع) درباره علت نام گذاری

۱- السنن الكبرى للنسائي، ج ۲، ص ۴۲۴.

۲- سنن ترمذی، ج ۳، ص ۲۳۷.

۳- المحاسن، ج ۲، ص ۳۳۵.

ص: ۶۷

عرفات پرسیدم، فرمود: جبرئیل (ع)، ابراهیم (ع) را روز عرفه بیرون آورد. چون ظهر شد به وی گفت: ای ابراهیم به گناهت اعتراف کن و عبادت هایت را بشناس. از این رو، عرفات نامیده شد، چون جبرئیل گفت: اعتراف کن و او هم اعتراف کرد.

الإمام الكاظم عن آبائه (ع): قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ أَهْلِ عَرَفَاتٍ أَعْظَمُ جُرْمًا؟ قَالَ: الَّذِي يَنْصِرِفُ مِنْ عَرَفَاتٍ وَهُوَ يُظَنُّ أَنَّهُ لَمْ يَغْفَرَ لَهُ. قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع): يَعْنِي الَّذِي يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ. (۱)

امام کاظم (ع) از پدرانش نقل می کند: از پیامبر خدا (ص) پرسیده شد: چه کسی از اهل عرفات، جرمش بزرگ تر است؟ فرمود: آن که از عرفات برمی گردد و می پندارد که آمرزیده نشده است. امام صادق (ع) فرمود: مقصود ایشان کسی است که از رحمت خداوند مأیوس باشد.

الف) وقوف در عرفات

الإمام الصادق (ع):

إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَا يُغْفَرُ إِلَّا بِعَرَفَةَ وَالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: برخی از گناهان بخشیده نمی شود، مگر در عرفه و مشعرالحرام.

الإمام الصادق (ع):

عَرَفَاتٌ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَأَفْضَلُ الْمَوْقِفِ سَفْحُ الْجَبَلِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: همه سرزمین عرفات، محل وقوف است. اما بهترین مکان برای وقوف، پایین کوه است.

۱- الجعفریات، ص ۶۵.

۲- بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۲۶۱.

۳- کافی، ج ۴، ص ۴۶۳.

ص: ۶۸

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَثْمَانَ عَمْرِي: وَاللَّهِ إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ لَيَحْضُرُ الْمَوْسِمَ كُلَّ سَنَةٍ، يَرَى النَّاسَ وَيَعْرِفُهُمْ وَيَرُؤْنَهُ وَلَا يَعْرِفُونَهُ. (۱)

محمد بن عثمان عمری می گوید: به خدا قسم حضرت صاحب الامر (عج) در مراسم حج به ویژه در عرفات و منا حضور دارد، مردم را می بیند و آنها را می شناسد، ولی مردم او را می بینند، اما نمی شناسند.

ب) مناجات در عرفات

الإمام الصادق (ع):

إِذَا عَدَوْتَ إِلَى عَرَفَةَ فَقُلْ وَأَنْتَ مُتَوَجِّهٌ إِلَيْهَا: اَللّٰهُمَّ اِلَيْكَ صَيَّمْتُ وَإِيَّاكَ اعْتَمَدْتُ وَوَجَّهَكَ اَرَدْتُ، فَاسْئَلُكَ اَنْ تُبَارِكَ لِي فِي رِحْلَتِيْ وَأَنْ تَقْضِيْ لِي حَاجَتِيْ وَأَنْ تَجْعَلَنِيْ مِمَّنْ تُبَاهِيْ بِهِ الْيَوْمَ مَنْ هُوَ اَفْضَلُ مِنِّيْ... (۲)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه صبح به طرف عرفات رفتی، در حال رفتن بگو: خدایا! رو به تو آورده و بر تو اعتماد کردم و تو را طلبیده ام و از تو می خواهم که کوچ مرا مبارک گردانی، حاجتم را برآوری و مرا از کسانی قرار دهی که امروز به آنها، برتر از من مباحات می کنی....

الإمام الصادق (ع): ...

وَلْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِمَّنْ رَضِيَتْ عَمَلُهُ وَأَطَلَّتْ عُمُرُهُ وَأَخْيَبَتْهُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَيَاةً طَيِّبَةً. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: در دعاهایت این باشد: خدایا! مرا از آنهایی قرار ده که عملشان را پسندیده ای و عمرشان را طولانی کرده ای و پس از مرگ آنها را به حیات پاکیزه زنده ساخته ای.

۱- من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۵۲۰.

۲- المقنعه، ص ۴۰۸.

۳- وسائل الشيعه، ج ۱۰، ص ۱۵.

ص: ۶۹

۶. مشعرالحرام**اشاره**

رسول الله (ص):

وَهُوَ بِمَنَى: لَوْ يَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ بِمَنْ حَلُّوا أَوْ بِمَنْ نَزَلُوا لَأَسْتَبَشَرُوا بِالْفَضْلِ مِنْ رَبِّهِمْ بَعْدَ الْمَغْفِرَةِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) هنگامی که در منا بود، فرمود: اگر اهل مشعر بدانند که در آستانه چه کسی فرود آمده و بر چه کسی وارد شده اند، پس از آموزش خواهی، یکدیگر را به فضل پروردگارشان، مزده می دهند.

رسول الله (ص):

الْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفِعُوا عَنِ بَطْنِ مُحَسَّرٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: همه جای مزدلفه [نام دیگر مشعرالحرام] موقف است، از وادی محسّر بالاتر بروید.

الامام الصادق (ع):

... يا ابراهيم! اذْذَلِفْ إِلَى الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: [جبرئیل (ع) در هنگام تعلیم مناسک به ابراهیم (ع)، به وی گفت:] ای ابراهیم! به مشعرالحرام نزدیک شو.

الامام الصادق (ع):

سُمِّيَتْ الْمُزْدَلِفَةُ جَمْعًا لِأَنَّ آدَمَ جَمَعَ فِيهَا بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: مزدلفه به اسم جمع نامیده شد؛ زیرا آدم در آنجا بین نماز مغرب و عشا جمع کرد و هر دو را در یک زمان خواند.

وقوف در مشعرالحرام

عن ابن عباس: أفاض رسول الله (ص) من عرفه وعلیه السكينة ووردیفه أسامه

۱- المعجم الكبير، ج ۱۱، ص ۴۵.

۲- الموطأ، ج ۱، ص ۳۸۸.

۳- بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۲۶۶.

۴- بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۲۶۶.

ص: ۷۰

وقال: أَيُّهَا النَّاسُ، عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِأَيْجَافِ الْخَيْلِ وَالْإِبِلِ، فَمَا رَأَيْتُهَا رَافِعَةً يَدَيْهَا عَادِيَةً حَتَّىٰ أَتَىٰ جَمْعًا. (۱)

ابن عباس می گوید: پیامبر خدا (ص)، با آرامش درحالی که اسامه پشت سرش سوار بود، از عرفات کوچ کرد و فرمود: ای مردم! آرامش داشته باشید. نیکی آن نیست که اسب و شتر را تند برانید. [ابن عباس می گوید] من ندیدم که حضرت دستش را برای زدن مرکب بالا ببرد تا اینکه به مزدلفه رسید.

عن ابن عباس: أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ (ص): يَوْمَ عَرَفَةَ، فَسَمِعَ النَّبِيَّ (ص): وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيدًا وَضَرْبًا وَصَوْتًا لِلْإِبِلِ، فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِيضَاعِ. (۲)

ابن عباس می گوید: روز عرفه، همراه پیامبر (ص) از عرفات کوچ کردم. پیامبر (ص) از پشت سرش سروصدای بسیاری شنید که بر شتران می زدند و سروصدا می کردند. با شلاقی که در دستش بود، به آنها اشاره کرد و فرمود: ای مردم! آرامش داشته باشید؛ نیکی در تند تاختن نیست.

الإمام الصادقُ (ع):

مَنْ مَرَّ بِالْمَأْزَمِينَ وَلَيْسَ فِي قَلْبِهِ كِبْرٌ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ، قُلْتُ: مَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: يُعْمِصُ النَّاسَ وَيَسْتَفِئُهُ الْحَقُّ وَقَالَ: وَمَلِكَانَ مَوْكَلَانَ بِالْمَأْزَمِينَ يَقُولَانِ: «رَبِّ سَلِّمْ وَسَلِّمْ». (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هرکس بر مأزمین [دو تنگه سر راه مشعر] بگذرد و در دلش تکبر نباشد، خداوند [با نظر رحمت] به او می نگرد. پرسیدم: کبر چیست؟ فرمودند: مردم را برنجاند و حق را نپذیرد و فرمود: دو

۱- المحاسن، ج ۲، ص ۶۵؛ سنن أبي داوود، ج ۲، ص ۱۹۰.

۲- صحيح بخاری، ج ۲، ص ۶۰۱.

۳- المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۱.

ص: ۷۱

فرشته گمارده شده در مآزمین می گویند: «خدایا! به سلامت دارا! به سلامت دارا!»

۷. منا و علت نام گذاری آن

اشاره

الإمام الصادق (ع) : إِنَّ جَبْرئِيلَ أَتَى إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ: تَمَنَّ يَا إِبْرَاهِيمُ! فَكَانَتْ تُسَمَّى مِنِي فَسَمَّاهَا النَّاسُ مِنِي. (۱)

امام صادق (ع) [درباره علت نام گذاری منا] فرمود: چون در این سرزمین، جبرئیل (ع) به ابراهیم (ع) گفت: از خداوند خواسته و آرزویی بخواه، آنجا منا نامیده شد و مردم هم آنجا را منا نامیدند.

الإمام الرضا (ع) : الْعِلَّةُ الَّتِي مِنْ أَجْلِهَا سُمِّيَتْ مِنِي، أَنَّ جَبْرئِيلَ قَالَ هُنَاكَ لِإِبْرَاهِيمَ: تَمَنَّ عَلَيَّ رَبِّكَ مَا شِئْتَ. فَتَمَنَّى إِبْرَاهِيمُ فِي نَفْسِهِ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ مَكَانَ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ كَبَشًا يَأْمُرُهُ بِذَبْحِهِ فِدَاءً لَّهُ، فَأَعْطَى مُنَاهُ. (۲)

امام رضا (ع) فرمود: علت نام گذاری آن به منا، این است که جبرئیل (ع) در آنجا به ابراهیم (ع) گفت: هر چه می خواهی از خداوند تمنا کن. ابراهیم (ع) هم در دل خود از خدا خواست که به جای فرزندش اسماعیل، قوچی به عنوان فدیة قرار داده شود و خداوند دستور دهد که آن را سر ببرد. خداوند هم خواسته او را عطا کرد.

الف) منا و ثواب وقوف در آن

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) : هَلْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) الظُّهْرَ بِمِنِي يَوْمَ التَّرْوِيهِ؟ فَقَالَ نَعَمْ، وَالْغَدَاةَ بِمِنِي يَوْمَ عَرَفَةَ. (۳)

۱- بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۲۷۱.

۲- عیون اخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۶۱.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۴۱۹.

ص: ۷۲

از امام باقر (ع) پرسیدم: آیا رسول اکرم (ص) روز ترویبه، نماز ظهر را در منا خواند؟ فرمود: آری! نماز صبح را هم روز عرفه در منا خواند.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِذَا أَخَذَ النَّاسُ مَنَازِلَهُمْ بِمِنَى نَادَى مُنَادٍ لَوْ تَعْلَمُونَ بِفِنَاءٍ مَن حَلَّتُمْ لِأَيُّقْتُمْ بِالْخَلْفِ بَعْدَ الْمَغْفِرَةِ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه مردم در جایگاه خود در منا استقرار یافتند، منادی ندا می دهد: اگر می دانستید در آستان چه کسی فرود آمده اید، پس از آمرزش الهی به جایگزینی [مخارجی که کرده اید]، یقین پیدا می کردید.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِذَا أَخَذَ النَّاسُ مَوَاطِنَهُمْ بِمِنَى نَادَى مُنَادٍ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ أَرْضَى فَقَدْ رَضِيتُ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: چون مردم در منا در جای خود قرار گرفتند، از سوی خداوند منادی ندا می دهد: اگر می خواستید که من از شما راضی شوم، پس راضی شدم.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِذَا أَفَاضَ الرَّجُلُ مِنْ مَنَى وَضَعَ مَلَكٌ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِسْتَأْنَفَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: وقتی کسی از منا کوچ کرد، فرشته ای دست خود را بر شانه های او می گذارد و می گوید: عمل، از سر گیر.

رُوي (في الحاجِّ إِذَا نَفَرَ مِنْ مَنَى إِلَى مَكَّةَ) : أَنَّهُ يُخْرَجُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. (۴)

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۵۷.

۲- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۳۱.

۳- المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۱.

۴- من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۴۸۰.

ص: ۷۳

درباره کسی که از منا به مکه کوچ می کند، روایت شده که از گناهانش خارج شده (پاک می شود)، همچون روزی که مادرش او را زاییده است.

الإمام الصادق (ع):

إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ... فَأَهْلًا بِالْحَجِّ - إِلَى أَنْ قَالَ: - وَصَلَّ الظُّهْرَ إِنْ قَدَرْتَ بَيْنِي. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: روز ترویبه که شد، احرام حج ببند... و اگر توانستی، نماز ظهر را در منا بخوان.

الإمام الصادق (ع):

إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى مِنَى فَقُلْ: اللَّهُمَّ هَذِهِ مِنِي، وَهَذِهِ مِنِّي مِمَّا مَنَنْتَ بِهَا عَلَيْنَا مِنَ الْمَنَاسِكِ، فَاسْأَلُكَ أَنْ تَمُنَّ عَلَيْنَا بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَى أَنْبِيَائِكَ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُكَ وَفِي قَبْضَتِكَ - إِلَى أَنْ قَالَ: -

وَحَدُّ مِنِي مِنَ الْعَقْبَةِ إِلَى وَادِي مُحَسَّرٍ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: چون به منا رسیدی بگو: خدایا! این مناست و این از جمله عباداتی است که با آن، بر ما منت نهاده ای. از تو می خواهم که با آنچه بر پیامبران منت نهاده ای، بر من منت نهی. همانا من بنده تو و در اختیار توام، تا آنجا که فرمود: حدِّ منّا، از عقبه تا وادی مُحَسَّر است.

عَنْ معاوية بن عمار، عن أبي عبد الله (ع): إِذَا تَوَجَّهْتَ إِلَى مِنَى فَقُلْ: اللَّهُمَّ إِيَّاكَ أَرْجُو وَإِيَّاكَ أَدْعُو، فَبَلِّغْنِي أَمَلِي وَأَصْرِحْ لِي عَمَلِي.

(۳)

معاویه بن عمار از امام صادق (ع) نقل می کند: هنگامی که رو به سوی منا کردی بگو: بار خدایا! به تو امید دارم و تو را می خوانم، پس آرزویم را برآور و عملم را پاک گردان.

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۴.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۴۱۹.

۳- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۷.

ص: ۷۴

(ب) رمی جمرات

اشاره

الإمام الصادق (ع) :

إِنَّ عَلَّهَ رَمَى الْجِمَارَاتِ أَنَّ اِبْرَاهِيمَ (ع) تَرَأَى لَهُ اِبْلِيسَ عِنْدَهَا، فَأَمَرَهُ جِبْرَائِيلُ بِرَمِيهِ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ وَأَنْ يُكَبِّرَ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، فَفَعَلَ وَجَرَتْ بِذَلِكَ السُّنَّةُ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: علت رمی جمره ها آن است که نزدیک آن محل، شیطان بر ابراهیم (ع) نمایان شد. جبرئیل به او دستور داد که با هفت سنگ ریزه شیطان را بزند و با هر سنگ، تکبیر بگوید. او هم چنان کرد و سنت، بر این جاری شد.

عَنْ يَعْقُوبِ بْنِ شُعَيْبٍ: سَأَلْتُ اَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْجِمَارِ، فَقَالَ: قُمْ عِنْدَ الْجَمْرَتَيْنِ وَلَا تَقُمْ عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، قُلْتُ: هَذَا مِنَ السُّنَّةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: مَا أَقُولُ إِذَا رَمَيْتُ؟ فَقَالَ: كَبِّرْ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ. (۲)

یعقوب بن شعیب می گوید: از امام صادق (ع) در مورد جمره ها پرسیدم، فرمود: کنار دو جمره بایست، ولی کنار جمره عقبه نایست. پرسیدم: این سنت است؟ فرمود: آری! گفتم: هنگام پرتاب سنگ چه بگویم؟ فرمود: با هر سنگ، تکبیر بگو.

عَنْ عَمَّارٍ عَنِ الإِمَامِ الصَّادِقِ (ع) :

خُذْ حَصَى الْجِمَارِ... وَتَقُولُ وَالْحَصَى فِي يَدِكَ: اللَّهُمَّ هُوَ لَاءِ حَصِيَّاتِي فَأَحْصِهِنَّ لِي وَارْفَعْنَنِّي فِي عَمَلِي... (۳)

عمار از امام صادق (ع) نقل می کند: سنگ ریزه های جمره را بگیر... درحالی که سنگ ریزه ها در دست توست، می گویی: خدایا! اینها سنگ ریزه های من است. آنها را برای من به شمار آور و همراه عملم به سوی خود بالا ببر.

۱- کنز الفوائد، ج ۲، ص ۸۲.

۲- کافی، ج ۴، ص ۴۸۱.

۳- کافی، ج ۴، ص ۴۷۸.

ص: ۷۵

ثواب رمی

رسول الله (ص):

رَمَى الْجِمَارِ دُخْرُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: سنگ زدن به جمره ها، ذخیره روز قیامت است.

رسول الله (ص):

إِذَا رَمَيْتَ الْجِمَارَ كَانَ لَكَ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر گاه رمی جمرات کردی، برای تو نوری در قیامت خواهد بود.

رسول الله (ص):

الْحَاجُّ إِذَا رَمَى الْجِمَارَ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حج گزار وقتی بر جمره ها سنگ بزند، از گناهانش بیرون می آید.

عن ابن عمر: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ عَنْ رَمَى الْجِمَارِ: مَا لَهُ فِيهِ؟ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: تَجِدُ ذَلِكَ عِنْدَ رَبِّكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ. (۴)

ابن عمر می گوید: مردی درباره رمی جمرات از پیامبر خدا (ص) پرسید که چه پاداشی دارد؟ شنیدم که ایشان فرمود: آن را نزد پروردگارت، در روزی که بیشترین نیاز را به آن داری، می یابی.

رسول الله (ص):

إِذَا كَانَ يَوْمٌ عَزَفَهُ غَفَرَ اللَّهُ (تعالی) لِلْحَاجِّ الْخُلَّصِ وَإِذَا كَانَ لَيْلَهُ الْمُزْدَلِفَةِ غَفَرَ اللَّهُ (تعالی) لِلتُّجَّارِ وَإِذَا كَانَ يَوْمٌ مَنَى غَفَرَ اللَّهُ لِلْجَمَالِينَ وَإِذَا كَانَ عِنْدَ جَمْرِهِ الْعَقَبَةِ غَفَرَ اللَّهُ لِلسُّؤَالِ، فَلَا يَشْهَدُ خَلْقٌ ذَلِكَ الْمَوْقِفَ مِمَّنْ قَالَ «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ. (۵)

۱- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۱۴.

۲- كنز العمال، ج ۵، ص ۷۸.

۳- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۱۴.

۴- حلیه الاولیاء، ج ۵، ص ۲۸.

۵- أمالی طوسی، ص ۳۰۹.

ص: ۷۶

رسول اکرم (ص) فرمود: چون روز عرفه شود، خداوند حاجیان خالص را می بخشاید و چون شام مزدلفه فرا رسد، خداوند متعال بازرگانان را می آمرزد و روز منا، خداوند شترداران [و کرایه چیان] را می آمرزد. چون زمان حضور در جمره عقبه فرا رسد، خداوند درخواست کنندگان را می بخشاید. از آن انبوه مردم از کسانی که «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» می گویند کسی نمی ماند، مگر آنکه خداوند او را می آمرزد.

الإمام الصادق (ع) فی رمی الجمار: لَهُ بِكُلِّ حَصَاةٍ يرمى بِهَا تُحَطُّ عَنْهُ كَبِيرَةٌ مَوْبِقَةٌ. (۱)

امام صادق (ع) درباره رمی جمره ها فرمود: برای او (حج گزار) در مقابل هر سنگی که می زند، گناه کبیره هلاکت باری محو می شود.

ج) قربانی کردن

اشاره

رسول الله (ص):

إِنَّمَا جُعِلَ هَذَا الْأَضْحَى لِتَسْعَ مَسَاكِينِكُمْ مِنَ اللَّحْمِ، فَأَطْعِمُوهُمْ. (۲)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: قربانی کردن برای آن واجب شده است که بینوایان، از گوشت به وسعت و نوا برسند [از گوشت سیر شوند] پس به آنها بخورانید.

عن ابی بکر:

أَنَّ النَّبِيَّ سُئِلَ أَيُّ الْحَجِّ أَفْضَلُ؟ قَالَ: الْعَجُّ وَالنَّحُّ. (۳)

ابوبکر می گوید: از رسول خدا (ص) پرسیدند کدام عمل حج بافضیلت تر است؟ فرمود: لیبک گفتن و خون قربانی را ریختن.

۱- کافی، ج ۴، ص ۴۸۰.

۲- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۹۶.

۳- السنن الکبری، ج ۴، ص ۵۴۰.

ص: ۷۷

الإمام زین العابدین (ع):

أَمَّا حَقُّ الْهَيْدَىٰ فَمَا أَنْ تُخْلِصَ بِهَا الْإِرَادَةَ إِلَىٰ رَبِّكَ وَالتَّعَرُّضَ لِرَحْمَتِهِ وَقَبُولَهُ وَلَا تُرِيدَ عِيُونَ النَّظِيرِينَ دُونَهُ، فَإِذَا كُنْتَ كَذَلِكَ لَمْ تَكُنْ مُتَكَلِّفًا وَلَا مُتَّصِنًا وَكُنْتَ إِنَّمَا تَقْصِدُ إِلَى اللَّهِ. (۱)

امام سجاد (ع) فرمود: حق قربانی آن است که نیت آن را برای خدا خالص سازی و خود را در معرض رحمت و قبول الهی قرار دهی و در پی نگاه بینندگان نباشی. اگر چنین بودی، خود را بیهوده به رنج نیفکنده ای و ظاهر سازی نکرده ای و مقصودت خدا بوده است.

الامام الباقر (ع):

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ إِطْعَامَ الطَّعَامِ وَإِرَاقَةَ الدَّمَاءِ. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: خداوند سبحان اطعام کردن و ریختن خون (قربانی کردن) را دوست دارد.

دعا هنگام قربانی کردن

الإمام الصادق (ع):

إِذَا اشْتَرَيْتَ هَدْيَكَ فَاسْتَقْبِلْ بِهِ الْقِبْلَةَ وَانْحَرَهُ أَوْ اذْبَحْهُ وَقُلْ: «وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمِمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ، بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي». ثُمَّ أَمَرَ السُّكَّيْنَ وَلَا تَنْخَعَهَا حَتَّى تَمُوتَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: وقتی قربانی خود را خریدی، آن را رو به قبله کرده قربانی کن و بگو: «رویم را به سوی آفریدگار آسمان ها و زمین کرده ام. پیرو [آیین] حنیفم و از مشرکان نیستم. نمازم و عبادتم و

۱- تحف العقول، ص ۲۵۹.

۲- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۱۶۸.

۳- کافی، ج ۴، ص ۴۹۸.

ص: ۷۸

زندگی ام و مرگم برای پروردگار جهانیان است که شریکی ندارد. به این، فرمان یافته ام و از مسلمانانم. خدایا! از تو و برای تو. به نام خدا، الله اکبر. خدایا از من قبول کن». آن گاه، کارد به گلویش بکش و تا جان نداده، سر را از بدنش جدا مکن.

عن ابی خدیجه: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَهُوَ يَنْحَرُ يَدَنْتَهُ مَعْقُولَةً يَدُهَا الْيَسْرَى، ثُمَّ يَقُومُ مِنْ جَانِبِ يَدِهَا الْيَمْنَى وَيَقُولُ: «بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَلَكَ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْهُ مِنِّي». ثُمَّ يَطْعُنُ فِي لَبْتِهَا، ثُمَّ يَخْرِجُ السَّكِينَ بِيَدِهِ، فَإِذَا وَجَبَتْ قَطَعَ مَوْضِعَ الدَّبْحِ بِيَدِهِ. (۱)

ابو خدیجه می گوید: امام صادق (ع) را در حالی دیدم که دست چپ شتر قربانی خود را برای نحر کردن بسته و خود، سمت راست آن ایستاده بود و می گفت: «بسم الله والله اكبر، خدایا این [قربانی] از تو و برای توست. خدایا از من قبول کن». آن گاه، کارد را زیر گلوی شتر فرو برد. سپس آن را با دست خود بیرون آورد. چون شتر بر زمین افتاد، با دست خویش، از محل ذبح، سر را قطع کرد.

۸. طواف نساء و نماز آن

الإمام الصادق (ع) -

فی ذکر فرائض الحجّ - طواف النساء فریضه. (۲)

امام صادق (ع) در ذکر واجبات حج فرمود: طواف نساء، واجب است.

الإمام الصادق (ع): ...

إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ - طَوَافُ الزَّيَّارَةِ - فَقَدْ أَحَلَّتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْرَمَتْ مِنْهُ إِلَّا النَّسَاءَ، ثُمَّ ارْجِعْ إِلَى الْبَيْتِ وَطُفْ بِهِ أُسْبُوعًا آخَرَ، ثُمَّ

۱- کافی، ج ۴، ص ۴۹۸.

۲- الخصال، ج ۲، ص ۶۰۶.

ص: ۷۹

صَلِّ رَكَعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ اِبْرَاهِيمَ (ع). (۱)

امام صادق (ع) فرمود: ... چون چنین کردی [طواف زیارت]، از هر چیزی که بر تو حرام بوده بیرون آمده‌ای، مگر زنان. سپس به کعبه برگرد و هفت دور آن را طواف کن. سپس دو رکعت نماز، کنار مقام ابراهیم (ع) بخوان.

الإمام الرضا (ع) فی قول الله عزوجل: وَ لِيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ: طَوَافُ الْقَرِيضَةِ، طَوَافُ النِّسَاءِ. (۲)

امام رضا (ع) درباره سخن خداوند عزوجل: «و باید بر گرد خانه کعبه طواف کنند» فرمود: مقصود از طواف واجب، طواف نساء است.

۹. فضیلت حج نیابتی

رسولُ الله (ص):

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ بِالْحَجِّهِ الْوَاحِدِهِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ: الْمَيِّتَ، وَالْحَاجَّ عَنْهُ وَالْمُنْفِذَ ذَلِكَ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: خداوند عزوجل با یک حج، سه گروه را وارد بهشت می کند: مرده و کسی که برای او حج نیابتی کرده، و نیز کسی را که برای او نایب گرفته است.

رسولُ الله (ص):

حَجَّهٌ لِلْمَيِّتِ ثَلَاثَةٌ: حَجَّهٌ لِلْمَحْجُوجِ عَنْهُ وَحَجَّهٌ لِلْحَاجِّ وَحَجَّهٌ لِلْمَوْصِي. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: یک حج به نیابت از مرده، سه حج است: حجی

۱- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۳۱۹.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۱۲.

۳- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۲۹۳.

۴- الفردوس، ج ۲، ص ۱۳۶.

ص: ۸۰

برای مرده، حجی برای نایش و حجی برای عمل کننده به وصیت مرده.

رسولُ الله (ص):

مَنْ حَجَّ عَنْ مَيِّتٍ كَتَبَتْ عَنْ الْمَيِّتِ وَكُتِبَ لِلْحَاجِّ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که از طرف مرده ای حج انجام دهد، هم برای آن مرده و هم برای حج گزار، رهایی از آتش نوشته می شود.

عن ابن مسكان عن أبي عبد الله قال: قلتُ له: الرَّجُلُ يُحِجُّ عَنْ آخَرَ، مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ وَالثَّوَابِ؟ قال: لِلَّذِي يُحِجُّ عَنْ رَجُلٍ أَجْرٌ وَثَوَابٌ عَشْرٍ حَجَّجٍ. (۲)

ابن مسکان می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: کسی که به نیابت از دیگری حج می گزارد، چه پاداشی برای اوست؟ فرمود: کسی که به نیابت از دیگری حج می گزارد، پاداش ده حج را دارد.

۱۰. طواف وداع

الإمام الصادق (ع):

إِذَا أَرَدْتَ وِدَاعَ الْبَيْتِ فَطُفْ بِهِ أُسْبُوعًا ثُمَّ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ. (۳)

امام صادق فرمود: پس هرگاه خواستی با خانه خدا وداع کنی، هفت بار دور آن طواف کن و سپس دو رکعت نماز بخوان.

الامام الصادق (ع):

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ مَكَّةَ وَتَأْتِيَ أَهْلَكَ فَوَدِّعِ الْبَيْتَ وَطُفْ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعًا... (۴)

۱- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۲۵.

۲- کافی، ج ۴، ص ۳۱۲.

۳- الهدایه، ص ۶۵.

۴- کافی، ج ۴، ص ۵۳۰.

ص: ۸۱

امام صادق (ع) فرمود: چون خواستی از مکه خارج شوی و نزد خانواده ات برگردی، با کعبه وداع کن و هفت بار طواف به جا آور. . . .

الإمام الرضا (ع):

فَإِذَا فَرَّغْتَ مِنَ الْمَنَاسِكِ كُلِّهَا... وَإِذَا أَرَدْتَ الْخُرُوجَ مِنْ مَكَّةَ فَطُفْ بِالْبَيْتِ أَسْبُوعًا طَوَافَ الْوِدَاعِ... (۱)

امام رضا (ع) فرمود: هنگامی که از همه اعمال مناسک فارغ شدی... و وقتی قصد خارج شدن از مکه را داشتی، به عنوان وداع هفت دور، دور خانه خدا طواف کن... .

عَلَى بْنِ مَهْزِيَارٍ: رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الثَّانِي فِي سِنِّهِ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ وَدَّعَ الْبَيْتَ، بَعْدَ ارْتِفَاعِ الشَّمْسِ وَطَافَ بِالْبَيْتِ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ الْيَمَانِي فِي كُلِّ شَوْطٍ... (۲)

علی بن مهزیار می گوید: امام جواد (ع) را در سال دویست و بیست و پنج دیدم که پس از بالا آمدن خورشید، با خانه خدا وداع کرد. خانه خدا را طواف می کرد، درحالی که در هر دور، دست به رکن یمانی می کشید... .

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۳۲.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۳۲.

ص: ۸۳

فصل چهارم: اماکن مقدسه و مشاهد مشرفه

اشاره

ص: ۸۵

۱. مکه مکرمه

الف) نام های مکه

الإمام علی (ع) : - لَمَّا سَأَلَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ: لِمَ سُمِّيَتْ مَكَّةُ أُمَّ الْقُرَى - قَالَ: لِأَنَّ الْأَرْضَ دُحِيتٌ مِنْ تَحْتِهَا. (۱)

حضرت علی (ع) در پاسخ مردی از شامیان که پرسید: چرا مکه را «ام القرى» نامیده اند، فرمود: زیرا زمین از زیر آن، گسترده شده است.

الإمام الباقر (ع) : إِنْ بَكَّةَ مَوْضِعَ الْبَيْتِ وَإِنَّ مَكَّةَ الْحَرَمُ وَذَلِكَ قَوْلُهُ: وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: بکه، جایگاه خانه خداست و مکه، حرم است و این همان سخن خداوند است که: «هرکس وارد آن شود، ایمن است».

الإمام الصادق (ع) :

مَوْضِعَ الْبَيْتِ بَكَّةَ وَالْقَرْيَةَ مَكَّةَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: محل خانه خدا «بکه» است و آبادی «مکه» است.

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۱۷.

۲- تفسیر طبری، ج ۳، ص ۹.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۷۸.

ص: ۸۶

الإمام الصادق (ع):

إِنَّمَا سُمِّيَتْ مَكَّةُ بِكَلِمَةٍ لِأَنَّ النَّاسَ يَتَبَاكُونَ فِيهَا. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: مکه را از این جهت «بکه» گفته اند که مردم در آن [به هنگام طواف] به یکدیگر فشار می آورند [و یکدیگر را هل می دهند].

الإمام الصادق (ع): أَسْمَاءُ مَكَّةَ خَمْسَةٌ: أُمُّ الْقُرَى وَمَكَّةُ وَبَكَّةُ، وَالْبَسَّاسَةُ كَانُوا إِذَا ظَلَمُوا بِهَا بَسَّنْتَهُمْ أَيْ أَخْرَجْتَهُمْ وَأَهْلَكْتَهُمْ وَأُمُّ رُحْمٍ كَانُوا إِذَا لَزِمُوهَا رُجِمُوا. (۲)

نام های مکه پنج تا است: ام القری، مکه، بکه، بساسه [یعنی نابودکننده]؛ چون مردم وقتی در مکه ظلم می کردند، آنها را بیرون می کرد و هلاک می ساخت و ام رُحْم؛ زیرا هرگاه معتکف مکه می شدند، مورد رحمت قرار می گرفتند.

ب) فضیلت مکه مکرمه

اشاره

رسول الله (ص):

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ خِيَارًا مِنْ كُلِّ مَا خَلَقَهُ... فَأَمَّا خِيَارُهُ مِنَ الْبُقَاعِ فَمَكَّةُ وَالْمَدِينَةُ وَبَيْتُ الْمَقْدِسِ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: خداوند از هر چه آفریده، برگزیده ای دارد...، اما برگزیده او از سرزمین ها مکه، مدینه و بیت المقدس است.

رسول الله (ص): - مُخَاطَبًا مَكَّةَ - مَا أَطْيَبَكَ مِنْ بَلَدٍ وَأَحَبَّكَ إِلَيَّ! وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمِي أَخْرَجُونِي مِنْكَ مَاسَكْنْتُ غَيْرَكَ. (۴)

پیامبر خدا (ص) - خطاب به مکه - فرمود: چه شهر پاک‌تری! و چه قدر نزد من

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۱۷.

۲- الخصال، ج ۱، ص ۲۷۸.

۳- ❖- لخصال، ج ۱، ص ۲۲۵.

۴- عوالی اللئالی، ج ۱، ص ۱۸۶.

ص: ۸۷

من محبوب هستی! اگر نبود که قوم مرا از تو بیرون کردند، در جایی جز تو ساکن نمی شدم.

الإمام الباقر (ع) :

النَّائِمُ بِمَكَّةَ كَالْمُتَهَجِّدِ فِي الْبُلْدَانِ. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: کسی که در مکه بخوابد، همچون کسی است که در شهرهای دیگر به تهجد (شب زنده داری) می پردازد.

الإمام الصادق (ع) :

أَحَبُّ الْأَرْضِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَكَّةُ وَمَا تُرْبُهُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ تُرْبِهَا وَلَا حَجَرٌ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ حَجَرِهَا وَلَا شَجَرٌ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ شَجَرِهَا... (۲)

امام صادق (ع) فرمود: محبوب ترین سرزمین نزد خداوند مکه است و هیچ خاکی نزد خداوند محبوب تر از خاک آن و هیچ سنگی نزد خداوند محبوب تر از سنگ آن و هیچ درخت و کوه و آبی نزد خداوند محبوب تر از درخت و کوه و آب آن نیست.

الامام الصادق (ع) :

مَنْ أَمَاطَ أذَى عَنْ طَرِيقِ مَكَّةَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً وَمَنْ كَتَبَ لَهُ حَسَنَةً لَمْ يُعَذِّبْهُ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که مایه آزاری را از مکه بردارد، خداوند برای او حسنه ای (ثوابی پایدار) می نویسد و خدا، هرکس را حسنه ای برایش نوشته باشد، عذاب نمی کند.

یک - مقالات مرع

رسول الله (ص) :

خَمْسٌ فَوَاسِقٌ يُقْتَلَنَّ فِي الْحَرَمِ: الْفَأْرَةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْحَدْيَا

۱- المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۴.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۴۹.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۴۷.

ص: ۸۸

وَالْغُرَابُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: پنج نوع حیوان اند که در حرم کشته می شوند: موش، عقرب، زاغ، کلاغ و سگ هار.

الإمام الصادق (ع) :

لَا بَأْسَ بِقَتْلِ الْبُرْغوثِ وَالْقُمَّلِهِ وَالْبَقَّةِ فِي الْحَرَمِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: کشتن کک، شپش و پشه در حرم اشکالی ندارد.

الإمام الصادق (ع) :

يُقْتَلُ فِي الْحَرَمِ وَالْأَفْعَى وَالْأَسْوَدُ الْعَمْدِرُ وَكُلُّ حَيْهٍ سَوِيٍّ وَالْعَقْرَبُ وَالْفَأْرَةُ وَهِيَ الْفُوَيْسِقَةُ وَيُرْجَمُ الْغُرَابُ وَالْحَيْدَأَةُ رَجْمًا فَإِنْ عَرَّضَ لَكَ لَصُوصٌ إِمْتَنَعْتَ مِنْهُمْ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: در حرم و در حال احرام [این چند حیوان: افعی، شیر درنده، هر مار خطرناک، عقرب و موش که فاسق اند، کشته می شوند و کلاغ و زاغ هم با سنگ، رانده می شوند. پس اگر دزدان متعرض تو شدند، دفاع کن.

دو - محرّمات حرم در مکه

رسول الله (ص) :

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَهِيَ حَرَامٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ، لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، وَ لَمْ تَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ. (۴)

پیامبر خدا (ص) در روز فتح مکه فرمود: خداوند، روزی که آسمان ها و زمین

۱- صحیح البخاری، ج ۳، ص ۱۲۰۴.

۲- کافی، ج ۴، ص ۳۶۴.

۳- افی، ج ۴، ص ۳۶۳.

۴- بحار الانوار، ج ۲۱، ص ۱۳۵.

ص: ۸۹

زمین را آفرید، مکه را حرام ساخت و تا برپایی قیامت نیز حرام است و برای هیچ کس پیش از من حلال نشده و برای هیچ کس پس از من نیز حلال نخواهد شد و برای من جز ساعتی از یک روز، حلال نشده است.

الإمام علی (ع):

لَا تَخْرُجُوا بِالسُّيُوفِ إِلَى الْحَرَمِ وَلَا يُصَلِّينَ أَحَدُكُمْ وَبَيْنَ يَدَيْهِ سَيْفٌ، فَإِنَّ الْقِبْلَةَ أَمْنٌ. (۱)

امام علی (ع) فرمود: با شمشیرها به سوی حرم بیرون نروید و هیچ یک از شما درحالی که در برابرش شمشیر است، نماز نخواند؛ زیرا قبله، امن است.

الإمام الصادق (ع):

لَا يَتَّبِعِي أَنْ يَدْخُلَ الْحَرَمَ بِسِلَاحٍ إِلَّا أَنْ يَدْخُلَهُ فِي جَوَالِقَ أَوْ يَغِيْبُهُ يَعْنِي يُلْفُ عَلَى الْحَدِيدِ شَيْئًا. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: سزاوار نیست که سلاح وارد حرم کند، مگر اینکه آن را در کیسه ای بگذارد یا [با پیچیدن آن در چیزی] پنهانش کند.

عن أبي بصيرٍ عن الإمام الصادق (ع)،

قال: سألتُه عن الرَّجُلِ يُرِيدُ مَكَّةَ أَوْ الْمَدِينَةَ، يُكْرَهُ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهُ بِالسِّلَاحِ؟ فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِأَنْ يَخْرُجَ بِالسِّلَاحِ مِنْ بَلَدِهِ، وَلَكِنْ إِذَا دَخَلَ مَكَّةَ لَمْ يُظْهِرْهُ. (۳)

ابو بصیر می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم که کسی می خواهد به مکه یا مدینه برود، آیا همراه داشتن سلاح برای او مکروه است؟ فرمود: اشکالی ندارد که سلاح را از شهر خود بیرون برد؛ ولی وقتی وارد مکه می شود، آن را آشکار نسازد.

۱- الخصال، ج ۲، ص ۶۱۶.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۲۸.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۲۸.

ص: ۹۰

سه - مکروهات حرم

الامام الباقر (ع):

لا ینبغی للرجل أن یقیم بمکة سنه، قلت: کیف یصنع؟ قال: یتحوّل عنها. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: شایسته نیست که انسان در مکه یک سال بماند. گفتم: پس چه کند؟ فرمود: به جای دیگر برود.

الإمام الباقر (ع)

(: لا ینبغی لأحد أن یرفع بناءً فوق الکعبه. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: برای هیچ کسی سزاوار نیست که ساختمانی بالاتر از کعبه بسازد.

عن أحمد بن محمد السیاری قال: روى جماعة من أصحابنا رَفَعُوهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ كَرِهَ الْمُقَامَ بِمَكَّةَ وَذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أُخْرِجَ عَنْهَا وَالْمُقِيمُ بِهَا يَقْسُو قَلْبَهُ حَتَّى يَأْتِيَ فِي غَيْرِهَا. (۳)

احمد بن محمد سیاری می گوید: از امام صادق (ع) روایت شده که آن حضرت، اقامت در مکه را پسندیده نمی دانست و این به خاطر آن بود که پیامبر (ص) را از این شهر بیرون کردند و کسی که مقیم مکه شود، سنگ دل می شود تا آنکه در جای دیگر اقامت کند.

عن أبي عبد الله: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ لِي عَلَيْهِ مَالٌ، فَغَابَ عَنِّي زَمَانًا، فَرَأَيْتُهُ يَطُوفُ حَوْلَ الْكَعْبَةِ، أَفَأْتَقاضُهُ مَالِي؟ قَالَ: لا، لا تُسَلِّمَ عَلَيْهِ وَلَا تُرَوِّعُهُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ الْحَرَمِ. (۴)

از امام صادق (ع) پرسیدم: مردی به من مالی بدهکار است. مدتی از چشمم

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۳۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۳۰.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۸۰.

۴- کافی، ج ۴، ص ۲۴۱.

ص: ۹۱

چشم پنهان بود، تا اینکه او را در حال طواف کعبه دیدم، آیا مال خود را از او طلب کنم؟ فرمود: نه، به او سلام نده و هراسانش مکن، تا آنکه از حرم بیرون رود.

ج) مسجدالحرام

اشاره

رسول الله (ص):

أَعْظَمُ الْمَسَاجِدِ حُرْمَةً وَأَحْبُّهَا إِلَى اللَّهِ وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ. (۱)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: محترم ترین و محبوب ترین و گرامی ترین مساجد نزد خداوند متعال، مسجدالحرام است.

رسول الله (ص): فَضْلُ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ عَلَى مَسْجِدِي كَفَضْلِ مَسْجِدِي عَلَى الْمَسَاجِدِ. (۲)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: برتری مسجدالحرام بر مسجد من، همچون برتری مسجد من بر مساجد دیگر است.

الإمام علی (ع): أَرْبَعَةٌ مِنْ قُصُورِ الْجَنَّةِ فِي الدُّنْيَا: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَمَسْجِدُ الرَّسُولِ وَمَسْجِدُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَمَسْجِدُ الْكُوفَةِ. (۳)

امام علی (ع) فرمود: چهار مکان اند که از قصرهای بهشتی در دنیا هستند: مسجدالحرام، مسجد الرسول، مسجد بیت المقدس و مسجد کوفه.

الإمام الصادق (ع):

خَطَّ إِبْرَاهِيمُ بِمَكَّةَ مَا بَيْنَ الْحَزْوَرَةِ إِلَى الْمَسْعِيِّ، فَذَلِكَ الَّذِي كَانَ خَطَّ إِبْرَاهِيمَ (ع)، يَعْنِي الْمَسْجِدَ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: ابراهیم در مکه بین حزوره [نام محلی در مکه

۱- کنز العمال، ج ۱۴، ص ۶۲۴.

۲- سنن نسائی، ج ۲، ص ۳۲.

۳- امالی طوسی، ص ۳۶۹.

۴- بحار الانوار، ج ۱۲، ص ۱۰۴.

ص: ۹۲

نزدیک [باب الحنّاطین] تا مسعا را خط کشید و این همان خطی بود که ابراهیم (ع) رسم کرد؛ یعنی مسجد.

یک - آداب وارد شدن به مسجدالحرام

الإمام الباقر (ع) :

إِنَّهُ [عَلِيًّا] كَانَ إِذَا قَدِمَ مَكَّةَ بَدَأَ بِمَنْزِلِهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: هرگاه علی (ع) به مکه وارد می شد، پیش از آنکه طواف کند، ابتدا به محل فرود آمدن خویش می پرداخت.

الإمام الباقر (ع) :

إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَحَاذَيْتَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فَقُلْ: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَفَرْتُ بِالطَّاغُوتِ وَبِاللَّاتِ وَالْعُزَّى وَبِعِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَبِعِبَادَةِ كُلِّ نِدٍّ يُدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ». (۲)

امام باقر (ع) فرمود: هرگاه وارد مسجدالحرام شدی و روبه روی حجرالأسود قرار گرفتی، بگو: گواهی می دهم که جز خداوند یکتا معبودی نیست و شریکی ندارد و شهادت می دهم که محمد (ص)، بنده و فرستاده اوست. به خدا ایمان آورده به طاغوت و لات و عزّی و پرستش شیطان و عبادت هر که جز خدا خوانده شود، کفر ورزیده ام.

الإمام الصادق (ع) :

إِذَا دَخَلَ الْحَاجُّ أَوْ الْمُعْتَمِرُ مَكَّةَ بَدَأَ بِحَيَاطِهِ رَحْلِهِ، ثُمَّ قَصَدَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه کسی که حج یا عمره گزار است، وارد مکه می شود، ابتدا وسایل خود را مستقر سازد و سپس آهنگ مسجدالحرام کند.

۱- کافی، ج ۴، ص ۳۹۹.

۲- کافی، ج ۴، ص ۴۰۳.

۳- دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۳۱۱.

ص: ۹۳

دو - مدفن پیامبران در مسجدالحرام

رسول الله (ص):

كَانَ النَّبِيُّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِذَا هَلَكَتْ أُمَّتُهُ لَحِقَ بِمَكَّةَ فَيَتَعَبَّدُ فِيهَا النَّبِيُّ وَمَنْ مَعَهُ حَتَّى يَمُوتَ فِيهَا، فَمَاتَ بِهَا نُوحٌ وَهُودٌ وَصَالِحٌ وَشَعِيبٌ وَقُبُورُهُمْ بَيْنَ زَمْرَمَ وَالْحَجْرَةِ. (۱)

رسول خدا (ص) فرمود: از میان پیامبران، هر پیامبری که امتش هلاک می شدند، به مکه می آمد و با همراهانش تا زمان مرگ در آنجا به عبادت می پرداختند. نوح، هود، صالح، شعیب، در مکه از دنیا رفتند و قبرهاشان میان زمزم و حجرالأسود است.

الإمام الباقر (ع):

إِنَّ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ لَمَشْحُونٌ مِنْ قُبُورِ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَنَّ آدَمَ لَفِي حَرَمِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ. (۲)

امام باقر (ع) فرمود: مابین رکن و مقام، پر است از قبور پیامبران، آدم نیز در حرم خدای عزوجل است.

الإمام الصادق (ع):

دَفِنَ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَالْحَجْرَةِ الْأَسْوَدِ سَبْعُونَ نَبِيًّا. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: میان رکن یمانی و حجرالأسود، هفتاد پیامبر مدفون اند.

سه - فضیلت نماز خواندن در مسجدالحرام

الإمام الباقر (ع):

مَنْ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ صَلَاةً مَكْتُوبَةً قَبْلَ اللَّهِ بِهَا مِنْهُ كُلُّ صَلَاةٍ صَلَّاهَا مِنْذُ يَوْمٍ وَجَبَتْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَكُلُّ صَلَاةٍ يُصَلِّيَهَا

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۱۷. لازم به یادآوری است که روایاتی دلالت دارد بر اینکه قبر نوح (ع) در کنار قبر علی (ع) است.

۲- وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۶۹.

۳- حج و عمره در قرآن، ص ۱۱۷.

ص: ۹۴

إلى أن يموت. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: هر کس که در مسجد الحرام یک نماز واجب بخواند، خداوند همه نمازهایی را که از روز واجب شدن نماز بر او خوانده و همه نمازهایی که تا زمان مرگ می خواند را از او قبول می کند.

الإمام الصادق (ع) :

أَكثِرُوا مِنَ الصَّلَاةِ وَالِدُعَاءِ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، أَمَا إِنَّ لِكُلِّ عَبْدٍ رِزْقًا يُجَازُ إِلَيْهِ جَوْزًا. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: در این مسجد، نماز و دعا زیاد بخوانید. آگاه باشید که برای هر بنده، روزی ای است که به سوی او سوق داده می شود.

عن أبي الحسن، قال:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُصَلِّي فِي جَمَاعَةٍ فِي مَنْزِلِهِ بِمَكَّةَ أَفْضَلُ أَوْ وَحْدَهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؟ فَقَالَ: وَحْدَهُ. (۳)

از امام رضا (ع) پرسیدم: کسی که نماز را در خانه اش در مکه به جماعت بخواند افضل است یا در مسجد الحرام و به تنهایی بخواند؟ فرمود: به تنهایی.

عن موسى بن سلام:

إِعْتَمَرَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا، فَلَمَّا وَدَّعَ الْبَيْتَ وَصَارَ إِلَى بَابِ الْحَنَاطِينَ لِيُخْرِجَ مِنْهُ وَقَفَ فِي صِيْحِنِ الْمَسْجِدِ فِي ظَهْرِ الْكَعْبَةِ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا، ثُمَّ التَفَّتْ إِلَيْنَا، فَقَالَ: نَعَمَ الْمَطْلُوبُ بِهِ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ، الصَّلَاةُ فِيهِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّلَاةِ فِي غَيْرِهِ سِتِّينَ سَنَةً أَوْ شَهْرًا. (۴)

موسی بن سلام می گوید: امام رضا (ع) عمره انجام داد، چون با کعبه

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۳۱.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۲۶.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۲۷.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۷۰.

ص: ۹۵

وداع کرد و به در حنّاطین رسید که از آنجا خارج شود، در محوطه مسجد

پشت کعبه ایستاد. سپس دستانش را بلند کرد و دعا فرمود. آن گاه به ما توجه کردند و فرمودند: چه جای خوبی است برای حاجت بردن به نزد او؛ نماز در آن، برتر از شصت سال نماز در جای دیگر است و یا فرمودند: برتر از شصت ماه.

د) خانه خدا

یک - نام های خانه خدا

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : قَالَ: قُلْتُ لَهُ: لِمَ سُمِّيَ الْبَيْتُ الْعَتِيقَ؟ قَالَ: هُوَ بَيْتٌ حُرٌّ عَتِيقٌ مِنَ النَّاسِ، لَمْ يَمْلِكْهُ أَحَدٌ. (۱)

از امام باقر (ع) پرسیدم: چرا کعبه را بیت عتیق [خانه آزاد] نامیده اند؟ فرمود: چون خانه ای است آزاد و رها شده از سلطه مردم و هیچ کس مالک آن نیست.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَغْرَقَ الْأَرْضَ كُلَّهَا يَوْمَ نوحٍ إِلَّا الْبَيْتَ، فَيَوْمَئِذٍ سُمِّيَ الْعَتِيقَ؛ لِأَنَّهُ أُعْتِقَ يَوْمَئِذٍ مِنَ الْعَرَقِ. (۲)

خداوند متعال در ماجرای نوح، همه زمین را زیر آب بُرد، جز خانه خدا را، آن روز این خانه عتیق نام نهاده شد؛ زیرا آن روز از غرق شدن رها شد.

الإمام الصادقُ (ع) :

حِينَ سُئِلَ: لِمَ سُمِّيَ الْبَيْتُ الْعَتِيقَ لِأَنَّ اللَّهَ أَعْتَقَهُ مِنَ الطَّوْفَانِ. (۳)

۱- کافی، ج ۴، ص ۱۸۹.

۲- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۹۱.

۳- کشف الغمه، ج ۲، ص ۴۱۵.

ص: ۹۶

آن گاه که از ایشان پرسیده شد: چرا کعبه بیت العتیق نامیده شد؟ فرمود:

چون خداوند آن را از طوفان آزاد کرد.

عن حنّان: قلت لأبی عبد الله (ع) :

لِمَ سُمِّيَ بَيْتَ اللَّهِ الْحَرَامَ؟ قَالَ: لِأَنَّهُ حُرِّمَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَدْخُلُوهُ. (۱)

حنّان می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم: چرا کعبه را بیت الله الحرام نامیده اند؟ فرمود: چون بر مشرکان حرام است که وارد آن شوند.

دو - فضیلت کعبه

رسول الله (ص) :

أَوَّلُ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ الْكَعْبَةُ، ثُمَّ بَيْتُ الْمَقْدِسِ وَكَانَ بَيْنَهُمَا خَمْسُ مَائَةٍ عَامٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: نخستین مسجدی که در زمین قرار داده شد، کعبه بود و سپس بیت المقدس و میان این دو، پانصد سال فاصله بود.

رسول الله (ص) :

أَكْرَمُ الْبُيُوتِ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَرْبَعَةٌ: الْكَعْبَةُ وَبَيْتُ الْمَقْدِسِ وَبَيْتٌ يَقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَالْمَسَاجِدُ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: گرامی ترین خانه ها بر روی زمین، چهار خانه اند: کعبه، بیت المقدس و خانه ای که در آن قرآن خوانده شود و مساجد.

الإمام الصادق (ع) عن آبائه: -

فِي وَصْفِ الْكَعْبَةِ - الْبَيْتُ حُجَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ عَلَى خَلْقِهِ. (۴)

امام صادق (ع) به نقل از پدرانش در وصف کعبه فرمود: خانه خدا در روی زمین، حجت خدا بر بندگانش است.

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۵۹.

۲- کنز العمال، ج ۲، ص ۲۱۲.

۳- المواعظ العددیه، ص ۱۵۸.

۴- تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۹.

ص: ۹۷

الإمام الصادقُ (ع) :

هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: این خانه ای است که خدا به سبب آن، بندگانش را به عبادت فرا خوانده است.

اول - آرایش و پوشش کعبه

رسول الله (ص) - لِعُثْمَانَ - :

إِنِّي نَسِيتُ أَنْ أَمُرَّكَ أَنْ تُحَمِّرَ الْقَرْنَيْنِ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ يَبْغَى أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ شَيْءٌ يَشْغَلُ الْمُصَلِّيَّ. (۲)

رسول الله (ص) به عثمان می فرمود: من فراموش کردم به تو فرمان دهم که روی دو شاخ [گوسفندی که فدیة اسماعیل شد] را بپوشانی؛ چرا که سزاوار نیست در خانه چیزی باشد که نماز گزار را مشغول کند.

الإمام الباقر (ع) : إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) كَانَ يَبْعَثُ بِكِسْوَةِ الْبَيْتِ فِي كُلِّ سَنَةٍ مِنَ الْعِرَاقِ. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: علی بن ابی طالب (ع) همه ساله از عراق، پوشش کعبه را می فرستاد.

دوم - تبرک جستن به پوشش کعبه

عن عبد الملك: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْإِمَامَ الْكَاسِمَ (ع) عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى مِنْ كِسْوَةِ الْكَعْبَةِ شَيْئًا، فَقَضَى بَعْضَهُ حَاجَتَهُ وَبَقِيَ بَعْضُهُ فِي يَدِهِ، هَلْ يَصْلُحُ بَيْعُهُ؟ قَالَ: يَبِيعُ مَا أَرَادَ وَيَهَبُ مَا لَمْ يَرِيدَ وَيَسْتَنْفَعُ بِهِ وَيَطْلُبُ بَرَكَتَهُ، قُلْتُ: أَيْكَفَنُ بِهِ الْمَيْتَ؟ قَالَ: لَا. (۴)

۱- کافی، ج ۴، ص ۴۱۰.

۲- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۰۴.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۶۰.

۴- کافی، ج ۳، ص ۱۴۸.

ص: ۹۸

عبدالملک می گوید: از امام کاظم (ع) درباره مردی پرسیدم که مقداری از پوشش کعبه را خریده و با بخشی از آن، نیاز خود را برطرف ساخته؛ ولی بخشی هم در دست او مانده است. آیا می تواند آن را بفروشد؟ فرمود: آنچه را می خواهد، بفروشد و آنچه را نمی خواهد، هدیه دهد و از آن سود ببرد و برکت آن را بطلبد. گفتم: آیا می توان با آن، مرده را کفن کرد؟ فرمود: نه.

عبدالملک بن عتبّه: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَمَّا يَصِلُ إِلَيْنَا مِنْ ثِيَابِ الْكَعْبَةِ، هَلْ يَصْلُحُ لَنَا أَنْ نَلْبَسَ شَيْئًا مِنْهَا؟ قَالَ: يَصْلُحُ لِلصَّبِيَانِ وَالْمَصَاحِفِ وَالْمَخَدَّةِ، تَبْتَغِي بِذَلِكَ الْبَرَكَهَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. (۱)

عبدالملک بن عتبّه می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم: آنچه از پوشش کعبه به دستمان می رسد آیا می توانیم بخشی از آن را بپوشیم؟ فرمود: می توان برای کودکان، قرآن ها و بالش از آن استفاده کرد. [می توانی] به خواست خدا بدین وسیله برکت بجویی. الإمام صادق (ع):

لَا بَأْسَ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ دِيَاجِ الْكَعْبَةِ فَيَجْعَلَهُ غِلَافَ مُصْحَفٍ أَوْ يَجْعَلَهُ مُصَلًّى يُصَلِّي عَلَيْهِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: اشکالی ندارد که از دیبای کعبه برگرفت و آن را روکش قرآن یا جانماز ساخت و روی آن نماز خواند.

سه - فضیلت نگاه کردن به کعبه

رسول الله (ص)

(: النَّظَرُ إِلَى الْكَعْبَةِ عِبَادَةٌ. (۳)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: نگاه کردن به خانه کعبه عبادت است.

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۲۹.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۶۰.

۳- امالی طوسی، ص ۴۵۵.

ص: ۹۹

رسولُ الله (ص):

النَّظَرُ إِلَى الْكَعْبَةِ حُبًّا لَهَا عِبَادَةٌ، وَيَهْدِمُ الْخَطَايَا هَدْمًا. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: از روی محبت نگاه کردن به کعبه، عبادت است و خطاها را به طور کامل از بین می برد.

رسولُ الله (ص):

تُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيَسْتَجَابُ الدُّعَاءُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ... وَعِنْدَ رُؤْيِهِ الْكَعْبَةِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: در چهار مورد درهای آسمان گشوده می شود و دعای بندگان به استجابت می رسد... [یکی هم] هنگام دیدن کعبه.

الإمام الصادق (ع):

مَنْ نَظَرَ إِلَى الْكَعْبَةِ لَمْ يَزَلْ تُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةٌ وَتُنْحَى عَنْهُ سَيِّئَةٌ، حَتَّى يَنْصَرِفَ بِبَصَرِهِ عَنْهَا. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هر کس به کعبه بنگرد، پیوسته برای او حسنه نوشته می شود و گناه از او محو می شود، تا آنکه نگاهش را از کعبه برگیرد.

۵) بهترین جای مسجدالحرام

... قَالَ لَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع): أَيُّ الْبِقَاعِ أَفْضَلُ؟ فَقُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ، فَقَالَ: إِنَّ أَفْضَلَ الْبِقَاعِ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ. (۴)

... امام زین العابدین (ع) به ما فرمود: کدام قطعه زمین، برتر است؟ گفتم: خدا و پیامبرش و فرزند پیامبرش داناترند. فرمود: بهترین قطعه زمین، میان رکن و مقام است.

۱- المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۵.

۲- سنن الکبری، ج ۳، ص ۵۰۲.

۳- وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۷۰.

۴- امالی طوسی، ص ۱۳۲.

ص: ۱۰۰

عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) . . . فَأَيُّ بَقَاعِهِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَا بَيْنَ الْبَابِ

إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ. (۱)

ابوعبیده می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم: کدام جای مسجدالحرام برتر است؟ فرمود: میان در کعبه و حجرالأسود.

الإمام الصادقُ (ع) : إِنَّ تَهْيَأَ لَكَ أَنْ تُصَلِّيَ صَلَوَاتِكَ كُلَّهَا الْفَرَائِضَ وَغَيْرَهَا عِنْدَ الْحَطِيمِ فَأَفْعَلْ، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ بُقْعَةٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: اگر برای تو فراهم شد که همه نمازهای واجب و غیر واجب را در حطیم [حطیم اسماعیل] بخوانی، بخوان؛ زیرا آنجا برترین نقطه روی زمین است.

(و) مقام ابراهیم

(و) مقام ابراهیم (۳)

رسولُ الله (ص) : إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ مَكَّةَ وَجَعَلَ بَعْضَهَا أَفْضَلَ مِنْ بَعْضٍ فَقَالَ: وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: خداوند مکه را فضیلت داد و بخشی از آن را برتر از بخش دیگر قرار داد و فرمود: «از مقام ابراهیم، جایگاه نماز بگیرید».

الامام الحسين (ع) : إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَهُ عِلْمًا لَمْ يَكُنْ لِيَذْهَبَ بِهِ. (۵)

امام حسین (ع) فرمود: همانا خداوند سبحان مقام ابراهیم (ع) را علم و نشانه خود قرار داده است و هرگز از بین نمی رود [آن را از بین نمی برد].

عَنْ ابْنِ سَنَانَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ

۱- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۵۳۹.

۲- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۰۹.

۳- ر. ک: بقره: ۱۲۵.

۴- کافی، ج ۴، ص ۲۲۳.

۵- کافی، ج ۴، ص ۲۲۳.

ص: ۱۰۱

وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِيَكِّهٖ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ * فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّا هَذِهِ الْآيَاتُ

الْبَيِّنَاتُ؟ قَالَ: مَقَامُ اِبْرَاهِيمَ حَيْثُ قَامَ عَلَيَّ الْحَجَرِ فَأَثَرَتْ فِيهِ قَدَمَاهُ... (۱)

از ابن سنان: از امام صادق (ع) درباره آیه «همانا اولین خانه ای که برای مردم قرار داده شد همان است که در مکه و فرخنده و هدایتگر برای جهانیان است، در آن نشانه هایی روشن است» پرسیدم که این نشانه های روشن چیست؟ فرمود: مقام ابراهیم؛ آنجا که بر روی سنگ ایستاد و قدم های او بر سنگ اثر گذاشت.

(ز) حَجْرُ الْأَسْوَدِ

اشاره

رسولُ اللَّهِ (ص):

الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، فَمَنْ مَسَّحَهُ مَسَّحَ يَدَ اللَّهِ. (۲)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: حجر، دست خداوند در زمین است، هر که آن را لمس کند، دست خدا را لمس کرده است.

رسولُ اللَّهِ (ص):

الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ يَمِينُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يُصَافِحُ بِهَا عِبَادَهُ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: حجر الأسود دست خداوند در زمین است که با آن، با بندگانش دست می دهد.

رسولُ اللَّهِ (ص):

الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ، فَمَنْ شَاءَ صَافَحَهُ لَهَا. (۴)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: حجر، دست خداست. هر کس بخواهد، به وسیله آن با خدا دست می دهد.

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۲۳.

۲- جامع الأحادیث للقمی، ص ۷۱.

۳- الفردوس، ج ۲، ص ۱۵۹.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۲۸.

ص: ۱۰۲

رسول الله (ص):

الحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ. (۱)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: حجرالأسود از بهشت است.

رسول الله (ص):

الحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنْ حِجَارِهِ الْجَنَّةِ. (۲)

رسول خدا (ص) فرمود: حجرالأسود، از سنگ های بهشت است.

استلام و بوسیدن حجرالأسود

الحارث عن الإمام علي (ع):

أَنَّهُ كَانَ إِذَا مَرَّ بِالْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَرَأَى عَلَيْهِ زَحَامًا اسْتَقْبَلَهُ وَكَبَّرَ وَقَالَ: اللَّهُمَّ تصديقاً بكتابك وسُنَّةِ نبيك. (۳)

حارث می گوید: هرگاه علی (ع) بر حجرالأسود می گذشت و بر گرد آن ازدحام می دید، رو به آن کرده تکبیر می گفت و می گفت: خدایا! به کتاب تو و سنت پیامبرت، یقین و باور دارم.

الإمام الصادق (ع):

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْتَلِمُهُ [الْحَجَرِ] فِي كُلِّ طَوَافٍ فَرِيضَةٍ وَنَافِلَةٍ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: پیامبر خدا (ص) در هر طواف واجب و مستحب، بر حجرالأسود دست می کشید.

عن معاوية بن عمار: سألت أبا عبد الله (ع) عن رجلٍ حجَّ ولم يستلم الحجر، فقال: هُوَ مِنَ السُّنَّةِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَاللَّهُ أَوْلَى بِالْعُذْرِ. (۵)

معاوية بن عمار می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم: مردی حج انجام

۱- سنن نسائی، ج ۵، ص ۲۲۶.

۲- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۱۵۹.

۳- السنن الكبرى، ج ۵، ص ۱۲۸.

۴- وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۳۲۵.

۵- کافی، ج ۴، ص ۴۰۵.

ص: ۱۰۳

داده ولی بر حجرالأسود دست نکشیده است. فرمود: این مستحب است، اگر نتواند، خداوند به عذرپذیری شایسته تر است.

ج) حِجْرِ اسْمَاعِيل

عَنْ طَاوُوسِ الْفَقِيهِ: رَأَيْتُ فِي الْحِجْرِ زَيْنَ الْعَابِدِينَ (ع) يَصِيْلِي وَيَدْعُو: «عَبِيدُكَ يَا بَابِكَ، أَسِيرُكَ يَا بِنَائِكَ، مَسْكِينُكَ يَا بِنَائِكَ، سَائِلُكَ يَا بِنَائِكَ، يَشْكُو إِلَيْكَ مَا لَا يَخْفَى إِلَيْكَ» وَفِي حَبْرٍ: لَا تُرَدَّنِي عَنْ بَابِكَ. (۱)

طاووس فقیه می گوید: امام زین العابدین (ع) را در حجر دیدم که نماز می خواند و چنین دعا می کرد: بنده ناچیز تو به درگاه توست. اسیر تو در آستان توست. نیازمند تو به درگاه توست. گدای تو به آستان توست. نزد تو شکایتی دارد که بر تو پنهان نیست. در روایتی فرمود: مرا از درگاهت مران.

الإمام الصادقُ (ع) :

الْحِجْرُ بَيْتُ إِسْمَاعِيلَ وَفِيهِ قَبْرُ هَاجِرَ وَقَبْرُ اسْمَاعِيلَ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: حجر، خانه اسماعیل است و قبر هاجر و اسماعیل در آن قرار دارد.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِنَّ اسْمَاعِيلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ تُوْفِيَ وَهُوَ ابْنُ مَائِهِ وَثَلَاثِينَ سَنَةً وَدُفِنَ بِالْحِجْرِ مَعَ أُمِّهِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: اسماعیل که درود خداوند بر او باد، در صد و سی سالگی از دنیا رفت و در حجر، همراه مادرش دفن شده است.

عن ابی بلال المکی: رأیتُ ابا عبد الله دَخَلَ الْحِجْرَ مِنْ نَاحِيَةِ الْبَابِ، فَقَامَ يَصِيْلِي عَلَى قَدْرِ ذِرَاعَيْنِ مِنَ الْبَيْتِ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۱۶۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۱۰.

۳- بحارالانوار، ج ۱۲، ص ۱۱۳.

ص: ۱۰۴

يُصَلِّي بِحِيَالِ الْمِزَابِ! فَقَالَ: هَذَا مُصَلِّي شَبَّرَ وَشَبِيرِ ابْنِي هَارُونَ. (۱)

ابو بلال مکی می گوید: امام صادق (ع) را دیدم که از سمت در کعبه، وارد حجر شد و به فاصله دو ذراع از کعبه، به نماز ایستاد. گفتم: هیچ یک از خاندان تو را ندیده ام که در مقابل ناودان نماز بخواند. فرمود: اینجا محل نماز شَبَّرَ و شَبِيرِ، پسران هارون (ع) است.

عن ابی نعیم الانصاری عن الإمام المهدی (عج) کان سید العابدین (ع) یقول فی سجودِهِ فی هَذَا الموضع - وَأشارَ بِیَدِهِ الی الحِجْرِ نحو المِزَابِ: «عُبیدَکَ بِنائِکَ، مَسکینُکَ ببابِکَ، أَسألُکَ ما لا یَقْدِرُ عَلَیْهِ سِوَاکَ». (۲)

ابو نعیم انصاری از امام زمان (عج) روایت کرده است که ایشان با اشاره به حجر و به سمت ناودان فرمود: امام زین العابدین (ع) در سجده خود در این مکان می گفت: بنده ناچیزت در آستان توست، نیازمندت در آستان توست، از تو می خواهم آنچه را که جز تو بر آن توانا نیست.

ط حطیم

ط حطیم (۳)

رسول الله (ص):

أَمَنِي جَبْرَيْلُ عِنْدَ بَابِ الْكَعْبَةِ مَرَّتَيْنِ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کنار در کعبه، جبرئیل دو بار امام جماعت من شد [و من به او اقتدا کردم].

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۱۴.

۲- الغیبه للطوسی، ص ۲۶۰.

۳- قسمتی از سطح مسجدالحرام است و مردم در این قسمت برای دعا جمع می شوند و به یکدیگر فشار می آورند. محدوده آن از حجرالأسود آغاز می شود و به سمت چاه زمزم و از آنجا تا مقام ابراهیم و پس از آن تا حجر اسماعیل ادامه می یابد.

۴- تفسیر ثعلبی، ج ۶، ص ۱۲۲.

ص: ۱۰۵

عن معاویه بن عمار: سألتُ أبا عبد الله (ع) عن الحطيم، فقال: هو ما بين الحجر الأسود وبين الباب وسألته لِمَ سُمِّي الحطيم؟ فقال: لأنَّ النَّاسَ يحطِّمُ بَعْضُهُم بَعْضًا هُنَاكَ. (۱)

معاویه بن عمار می گوید: از امام صادق (ع) درباره حطیم پرسیدم، فرمود: میان حجرالأسود و در کعبه است. پرسیدم: چرا به آن حطیم می گویند؟ فرمود: چون در آنجا مردم همدیگر را فشار می دهند.

الإمام الصادق (ع):

عِنْدَمَا سَأَلَهُ الْحَلْبِيُّ عَنِ الْحَجْرِ: أَنْتُمْ تُسَمُّونَهُ الْحَطِيمَ وَإِنَّمَا كَانَ لِعِزِّ إِسْمَاعِيلَ وَإِنَّمَا دُفِنَ فِيهِ أُمُّهُ وَكَرِهَ أَنْ يُوْطَأَ قَبْرُهَا، فَحَجَرَ عَلَيْهِ وَفِيهِ قُبُورُ أَنْبِيَاءٍ. (۲)

امام صادق (ع)، آن گاه که حلبی از ایشان درباره حجر پرسید که: شما آن را حطیم می نامید، فرمود: آنجا محل گوسفندان اسماعیل بود و مادرش را آنجا دفن کرد و خوش نداشت که پا بر آن گذاشته شود. پس دور آن را حصار کشید. قبر پیامبرانی هم در آنجا است.

ی ملتزم

ی ملتزم (۳)

رسول الله (ص):

مَا دَعَا أَحَدٌ بِشَيْءٍ فِي هَذَا الْمُلْتَمَزِ إِلَّا اسْتُجِيبَ لَهُ. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هیچ کس در این ملتزم، چیزی از خدا نخواست مگر آنکه اجابت شد.

رسول الله (ص):

الْمُلْتَمَزُ مَوْضِعٌ يُسْتَجَابُ فِيهِ الدُّعَاءُ وَمَا دَعَا عَبْدٌ اللَّهَ دَعْوَةً

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۲۷.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۱۶۳.

۳- قسمتی از دیوار کعبه در کنار رکن یمانی که مردم به دیوار ملتزم شده، می چسبند و دعا می خوانند.

۴- الفردوس، ج ۴، ص ۹۴.

ص: ۱۰۶

إِلَّا اسْتَجَابَهَا. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: ملتزم، جایی است که دعا در آن پذیرفته است و هیچ بنده ای [در ملتزم] چیزی از خدا نخواست مگر اینکه آن را پذیرفت.

رسولُ الله (ص):

بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ مُلْتَزِمٌ، مَا يَدْعُو بِهِ صَاحِبٌ عَاهِهِ إِلَّا بَرَى. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: میان رکن و مقام، ملتزم است. هیچ دردمندی آنجا دعا نمی کند، مگر آنکه بهبود یابد.

الإمام علی (ع):

أَقْرُوا عِنْدَ الْمُلتَزِمِ بِمَا حَفِظْتُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَمَا لَمْ تَحْفَظُوا، فَقُولُوا: «وَمَا حَفِظْتُمْ عَلَيْنَا حَفِظْتُمْكَ وَنَسِينَاهُ فَاعْفِرْ لَنَا». (۳)

امام علی (ع) فرمود: کنار ملتزم، به گناهان خویش چه آنچه در یاد دارید و چه در یادتان نیست، اقرار کنید و بگویید: آنچه نگهبانان تو از گناهان ما حفظ کرده اند و ما فراموش کرده ایم را ببخشای.

ک) مُسْتَجَار

ك) مُسْتَجَار (۴)

الإمام الصادق (ع):

بَنِي إِبْرَاهِيمَ الْبَيْتِ... وَجَعَلَ لَهُ بَابَيْنِ... وَالْبَابُ الَّذِي إِلَى الْمَغْرِبِ يَسْمَى الْمُسْتَجَارَ. (۵)

امام صادق (ع) فرمود: ابراهیم (ع) کعبه را ساخت... و برای آن، دو در قرار

۱- إتحاف الساده المتقين، ج ۴، ص ۳۵۴.

۲- المعجم الكبير، ج ۱۱، ص ۲۵۴.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۹۶.

۴- دیوار کنار رکن یمانی را «مستجار» می نامند «جار» به معنای همسایه و «مستجار» به معنای پناه بردن به همجوار و به صورت کلی تر «پناه بردن» است.

۵- مجمع البیان، ج ۱، ص ۳۹۱.

ص: ۱۰۷

قرار داد؛ دری به مشرق و دری به مغرب. مستجار، دری است که رو به مغرب است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ:

رَأَيْتُ أُخِي يَطُوفُ الشُّبُوعَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ يَقْرِنُهَا، غَيْرَ أَنَّهُ يَقِفُ فِي الْمُسْتَجَارِ فَيَدْعُو فِي كُلِّ أُسْبُوعٍ وَيَأْتِي الْحَجَرَ فَيَسْتَلِمُهُ، ثُمَّ يَطُوفُ. (۱)

علی بن جعفر می گوید: برادرم [موسی بن جعفر (ع)] را دیدم که دو یا سه طواف می کرد [هر کدام هفت دور] و طواف ها را به هم می پیوست جز اینکه در مستجار می ایستاد و سر هر هفت دور، دعا می کرد و سراغ حجرالأسود می آمد و آن را لمس می کرد، سپس طواف می کرد.

(ل) رکن یمانی

اشاره

الإمام الصادقُ (ع):

الرُّكْنُ الِیْمَانِيُّ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، لَمْ يَغْلِقْهُ اللهُ مِنْذُ فَتَحَهُ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: رکن یمانی دری از درهای بهشت است. خداوند آن را از وقتی که گشوده، نبسته است.

الإمام الصادقُ (ع):

الرُّكْنُ الِیْمَانِيُّ بَابٌ الَّذِي نَدْخُلُ مِنْهُ الْجَنَّةَ. (۳)

امام صادق فرمود: رکن یمانی در ماست که از این در، وارد بهشت می شویم.

الإمام الصادقُ (ع): قَالَ رَسُولُ اللهِ (ص):

مَا أَتَيْتُ الرُّكْنَ الِیْمَانِيَّ إِلَّا وَجَدْتُ

جِبْرَائِيلَ (ع) قَدْ سَبَقَنِي إِلَيْهِ يَلْتَزِمُهُ. (۴)

۱- قرب الاسناد، ص ۲۴۱.

۲- کافی، ج ۴، ص ۴۰۹.

۳- مجمع البیان، ج ۲، ص ۷۹۷.

۴- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۴۱۹.

ص: ۱۰۸

امام صادق (ع) فرمود: پیامبر خدا (ص) می فرمود: هرگز سراغ رکن یمانی نیامدم، مگر آنکه جبرئیل را دیدم که پیش از من خود را به آن چسبانده است.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَكَلَّ بِالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ مَلَكًا هَجِيرًا يُؤْمِنُ عَلَي دُعَائِكُمْ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: خداوند عزوجل، فرشته ذکرگویی را بر رکن یمانی مأمور ساخته است که دعاهای شما را آمین می گوید.

صفا و مروه

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَقِفُ عَلَى الصَّفا يَكْبِرُ ثَلَاثًا وَيَقُولُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ». يَصْنَعُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَيَدْعُو وَيَصْنَعُ عَلَى الْمَرْوَةِ مِثْلَ ذَلِكَ. (۲)

جابر بن عبدالله می گوید: پیامبر خدا (ص)، هرگاه بر صفا می ایستاد، سه بار تکبیر می گفت و می گفت: «جز خدای یکتا معبودی نیست. شریکی ندارد. سلطنت و ستایش از آن اوست و او بر همه چیز تواناست». این کار را سه بار انجام می داد و دعا می خواند و مانند همین را در مروه نیز انجام می داد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الْإِمَامِ الْكَاسِمِ (ع) قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفا وَالْمَرْوَةِ، فَقَالَ:

جُعِلَ لِسَعْيِ اِبْرَاهِيمَ (ع). (۳)

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۰۱.

۲- کافی، ج ۴، ص ۴۳۲.

۳- قرب الاسناد، ص ۲۳۷.

ص: ۱۰۹

علی بن جعفر می گوید: از امام کاظم (ع)، درباره سعی میان صفا و مروه پرسیدم، فرمود: به خاطر سعی ابراهیم (ع) قرار داده شده است.

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ: كُنْتُ وَرَاءَ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَى الصَّافَا - أَوْ عَلَى الْمَرْوَةِ - وَهُوَ لَا يَزِيدُ عَلَيَّ حَرْفِينَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَلْكَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ فِي كُلِّ حَالٍ وَصِدْقِ النِّيَّةِ فِي التَّوَكُّلِ عَلَيْكَ». (۱)

یکی از یاران امام کاظم (ع) می گوید: پشت سر امام کاظم (ع) بالای صفا یا مروه بودم و او بیش از این دو سخن چیزی نمی گفت: «خدایا! از تو می خواهم حسن ظن به خودت را در هر حال و نیت صادق در توکل بر تو را».

۲. مدینه منوره

اشاره

رسول الله (ص):

إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أُسَمِّيَ الْمَدِينَةَ طَيْبَةً. (۲)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: خداوند سبحان، مرا فرمان داد که مدینه را طیبه [پاک] بنامم.

رسول الله (ص)

(: لِكُلِّ نَبِيٍّ حَرَمٌ وَحَرَمِي الْمَدِينَةُ. (۳)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: برای هر پیامبری حرمی است و حرم من، مدینه است.

عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ: أَهْوَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِيَدِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: إِنَّهَا حَرَمٌ آمِنٌ. (۴)

۱- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۳۷۶.

۲- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۱۴۶.

۳- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۳۷.

۴- صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۰۰۳.

ص: ۱۱۰

سهل بن حنیف می گوید: پیامبر خدا (ص)، با دست خویش به مدینه اشاره کرد و فرمود: این، حرم امنی است.
رسولُ الله (ص):

الْمَدِينَةُ قُبَّةُ الْإِسْلَامِ وَدَارُ الْإِيمَانِ وَأَرْضُ الْهَجْرَةِ وَمَبْوَأُ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: مدینه گنبد اسلام و خانه ایمان و سرزمین هجرت و جایگاه حلال و حرام است.
رسولُ الله (ص):

أَفْتَتِحَتِ الْقُرَى بِالسَّيْفِ وَأَفْتَتِحَتِ الْمَدِينَةُ بِالْقُرْآنِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: آبادی ها با شمشیر فتح شد؛ ولی مدینه با قرآن فتح شد.

الف) فضیلت اقامت کردن در مدینه

رسولُ الله (ص):

الْمَدِينَةُ خَيْرٌ مِنْ مَكَّةَ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: مدینه، بهتر از مکه است.

رسولُ الله (ص):

مَنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ بِهَا، فَإِنِّي أَشْفَعُ لِمَنْ يَمُوتُ بِهَا. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: کسی که بتواند در مدینه بمیرد، چنین کند؛ چراکه من برای کسی که در مدینه بمیرد، شفاعت می کنم.

رسولُ الله (ص): رَمَضَانُ بِالْمَدِينَةِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ رَمَضَانَ فِيمَا سِوَاهَا مِنَ الْبُلْدَانِ وَجُمُعَةٌ بِالْمَدِينَةِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ جُمُعَةٍ فِيمَا سِوَاهَا مِنَ الْبُلْدَانِ. (۵)

۱- الفردوس، ج ۴، ص ۲۲۵.

۲- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۳۰.

۳- المعجم الكبير، ج ۴، ص ۲۸۸.

۴- سنن ترمذی، ج ۵، ص ۷۹.

۵- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۳۴.

ص: ۱۱۱

یک رمضان در مدینه بودن بهتر از هزار رمضان در شهرهای دیگر بودن است و یک جمعه در مدینه بودن، بهتر از هزار جمعه در شهرهای دیگر بودن است.

ب) مدینه هجرتگاه و شهر محبوب پیامبر (ص) و زاینده پلیدی ها

رسول الله (ص):

الْمَدِينَةُ مُهَاجِرِي وَمُضْجَعِي فِي الْأَرْضِ، حَقٌّ عَلَى أُمَّتِي أَنْ يَكْرُمُوا جِيرَانِي مَا اجْتَبَّوْا الْكِبَائِرَ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: مدینه، هجرتگاه و آرامگاه من در زمین است. بر امت من است که همسایگانم را تا وقتی که از گناهان کبیره پرهیز می کنند، احترام کنند.

عن أنس: إِنَّ النَّبِيَّ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَنَظَرَ إِلَى جُدْرَاتِ الْمَدِينَةِ أَوْضَعَ رِجْلَهُ وَإِنْ كَانَ عَلَى دَائِبِهِ حَرَكَهَا مِنْ حُبِّهَا. (۲)

انس می گوید: هرگاه پیامبر (ص) از سفر می آمد و نگاهش به دیوارهای مدینه می افتاد، از شوق مدینه، وسایلش را بر زمین می نهاد و اگر سواره بود، مرکب خود را حرکت می داد.

عن زيد بن ثابت: رَجَعَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابٍ مِنْ أُحُدٍ وَكَانَ النَّاسُ فِيهِمْ فَرِيقَيْنِ، فَرِيقٌ يَقُولُ: أُقْتَلُهُمْ وَفَرِيقٌ يَقُولُ: لَا، فَتَنَزَلَتْ: فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَيْنِ وَقَالَ: إِنَّهَا طَبِيبَةٌ تَنْفِي الْحَبْثَ كَمَا تَنْفِي النَّارُ حَبْثَ الْفِضَّةِ. (۳)

زيد بن ثابت می گوید: گروهی از اصحاب پیامبر (ص) از احد باز گشتند و مردم، درباره آنها، دو دسته شدند. گروهی می گفتند: آنها را بکشید و

۱- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۴۶.

۲- صحیح بخاری، ج ۲، ص ۶۶۶.

۳- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۳۰.

ص: ۱۱۲

گروهی می گفتند: نکشید. پس این آیه نازل شد: «شما را چیست که درباره منافقان دو گروهید؟» و فرمود: مدینه پاک است، پلیدی را می زداید، آن گونه که آتش چرک های نقره را می زداید».

ج) آداب مدینه

رسولُ الله (ص):

الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ قُبَاءَ كَعُمْرَةٍ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: نماز خواندن در مسجد قبا، مانند گزاردن یک عمره است.

رسولُ الله (ص):

مَنْ خَرَجَ حَتَّى يَأْتِيَ هَذَا الْمَسْجِدَ - مَسْجِدَ قُبَاءَ - فَصَلَّى فِيهِ كَانَ لَهُ عِدْلُ عُمْرَةٍ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس بیرون آید تا به این مسجد - مسجد قبا - بیاید و در آن نماز بخواند، برای او پاداشی برابر عمره است.

عن جابر: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى فِي مَسْجِدِ الْخَرِيبَةِ وَمَسْجِدِ الْقِبْلَتَيْنِ وَمَسْجِدِ بَنِي حَرَامٍ الَّذِي بِالْقَاعِ. (۳)

جابر می گوید: پیامبر (ص) در مسجد خربه، مسجد قبلتین و مسجد بنی حرام که در دشت بود، نماز خواند.

الإمام الصادق (ع):

إِذَا دَخَلْتَ الْمَدِينَةَ فَأَغْتَسِلْ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَهَا أَوْ حِينَ تَدْخُلَهَا. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: هر گاه وارد مدینه شدی، پیش از ورود یا هنگام ورود، غسل کن.

۱- سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۴۵۲.

۲- سنن نسائی، ج ۲، ص ۳۷.

۳- تاریخ المدینه، ج ۱، ص ۶۸.

۴- کافی، ج ۴، ص ۵۵۰.

ص: ۱۱۳

عن مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): لَا تَدْعُ إِتْيَانَ الْمَشَاهِدِ كُلِّهَا: مَسْجِدِ قُبَاءَ فَإِنَّهُ الْمَسْجِدُ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ وَمَشْرَبِهِ أُمُّ إِبْرَاهِيمَ وَمَسْجِدِ الْفَضِيحِ وَقُبُورِ الشُّهَدَاءِ وَمَسْجِدِ الْأَحْزَابِ وَهُوَ مَسْجِدُ الْفَتْحِ. قَالَ: وَبَلَّغْنَا أَنَّ النَّبِيَّ كَانَ إِذَا أَتَى قُبُورَ الشُّهَدَاءِ قَالَ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ» وَلِيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ عِنْدَ مَسْجِدِ الْفَتْحِ: «يَا صَيْرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ، إِكْشِفِ هَمِّي وَغَمِّي وَكَرْبِي، كَمَا كَشَفْتَ عَن نَّبِيِّكَ هَمَّهُ وَغَمَّهُ وَكَرْبَهُ وَكَفَيْتَهُ هَوْلَ عَدُوِّهِ فِي هَذَا الْمَكَانِ». (۱)

معاویه بن عمار می گوید: امام صادق (ع) فرمود: رفتن به همه مشاهد را ترک نکن مانند مسجد قبا؛ مسجدی که نخستین روز، بر پرهیزگاری بنا شده است. مشربه ام ابراهیم، مسجد فضیخ، قبور شهیدان و مسجد احزاب که همان مسجد فتح است. آن گاه فرمود: به ما چنین رسیده که پیامبر (ص) هرگاه به زیارت قبر شهدا می رفت، می فرمود: «سلام بر شما به خاطر شکیبایی ای که کردید. پس خانه آخرت چه نیکوست» و کنار مسجد فتح، دعای تو چنین باشد: «ای فریادرس گرفتاران! ای پاسخ دهنده دعای بیچارگان! اندوه و غم و ناراحتی مرا بزدای، آن گونه که از پیامبرت اندوه و غم و گرفتاریاش را زدودی و در این مکان، از هراس دشمن او را کفایت کردی».

د) فضیلت مسجد النبی

رسول الله (ص):

إِنَّ خَيْرَ مَارْكَبٍ إِلَيْهِ الرَّوَاحِلُ مَسْجِدِي هَذَا وَالْبَيْتِ الْعَتِيقِ. (۲)

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۶۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۵۵.

ص: ۱۱۴

پیامبر خدا (ص) فرمود: بهترین مقصدی که مرکب‌ها را به سوی آن سوار می‌شوند، این مسجد من و خانه خداست.

رسولُ الله (ص):

أَمَّا يُسَافِرُ إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ وَمَسْجِدِ مَنْبِئِ الْيَلْبَاءِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: شایسته است تنها به سوی سه مسجد، مسافرت شود: مسجد کعبه، مسجد من، مسجد ایلیاء [در بیت المقدس].

رسولُ الله (ص):

مَنْ خَرَجَ عَلَى طَهْرٍ، لَا يُرِيدُ إِلَّا مَسْجِدِي هَذَا لِيُصَلِّيَ فِيهِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ حَجَّهِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس با طهارت بیرون رود و قصدی جز آمدن به این مسجد مرا نداشته باشد تا در آن نماز بخواند، مانند گزاردن حج است.

الإمام علی (ع):

لَأَتَشُدُّ الرَّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ وَمَسْجِدِ الْكُوفَةِ. (۳)

امام علی (ع) فرمود: [از میان مساجد] جز به قصد مسجد الحرام و مسجد النبى (ع) و مسجد کوفه، نباید بار سفر بست.

هـ آداب مسجد النبى

اشاره

الإمام الصادق (ع):

إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُقِيمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ: الْأَرْبَعَاءَ وَالْخَمِيسَ وَالْجُمُعَةَ، فَصَلِّ مَابَيْنَ الْقَبْرِ وَالْمَنْبْرِ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ... وَالْيَوْمَ الثَّانِي عِنْدَ أَسْطَوَانِهِ التَّوْبَةِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ عِنْدَ مَقَامِ النَّبِيِّ... وَتَصُومُ

۱- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۷۱.

۲- شعب الایمان، ج ۳، ص ۵۰۰.

۳- الخصال، ج ۱، ص ۱۴۳.

ص: ۱۱۵

تِلْكَ الثَّلَاثَةِ الْأَيَّامِ. (۱)

هرگاه وارد مسجد پیامبر شدی، اگر توانستی سه روز بمان: چهارشنبه، پنجشنبه و جمعه؛ چهارشنبه مابین قبر و منبر، کنار ستونی که نزدیک قبر است نماز بخوان...، روز دوم کنار ستون توبه و روز جمعه کنار جایگاه پیامبر (ص)... و این سه روز را روزه می‌گیری.

الإمام الصادق (ع) : إذا

فَرَعْتَ مِنَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِ النَّبِيِّ (ص) فَمَائِتِ الْمِنْبَرِ فَاَمْسِحْهُ بِيَدِكَ... فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: مَا بَيْنَ مَنبَرِي وَبَيْتِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمِنْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرْعِ الْجَنَّةِ - وَالتُّرْعَةُ هِيَ الْبَابُ الصَّغِيرُ-. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه از دعا نزد قبر پیامبر (ص) فارغ شدی، نزد منبر برو و بر آن، دست بکش و دو قبه پایین را بگیر و چشم‌ها و صورتت را به آن بمال که می‌گویند شفای چشم است... پیامبر (ص) فرمود: میان منبر و خانه ام بوستانی از بوستان‌های بهشت است و دریچه‌ای از دریچه‌های بهشت قرار دارد و ترعه همان در کوچک است.

الإمام الصادق (ع) :

أَفْضَلُ مَوْضِعٍ يُصَلِّي فِيهِ مِنْهُ مَا قَرَّبَ مِنَ الْقَبْرِ، فَإِذَا دَخَلْتَ الْمَدِينَةَ فَاغْتَسِلْ وَائْتِ الْمَسْجِدَ فَأَبْدَأْ بِقَبْرِ النَّبِيِّ... وَأَدْعُ مِنَ الدُّعَاءِ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ لَكَ فِيهِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: بهترین جای مسجد پیامبر (ص) که در آن نماز خوانده می‌شود، نزدیک قبر است. هرگاه وارد مدینه شدی غسل کن، به

۱- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۴۷.

۲- مصباح المتهجد، ص ۷۱۰.

۳- دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۹۶.

ص: ۱۱۶

مسجد برو، با قبر پیامبر (ص) آغاز کن. . . . بر او بسیار درود بفرست و هر چه خدا برایت گشایش دهد، در آنجا دعا بخوان.

یک - فضیلت خواندن نماز در مسجدالنبی

رسولُ الله (ص):

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: یک نماز در مسجد من، برابر با هزار نماز در مساجد دیگر است، به جز مسجدالحرام.

رسولُ الله (ص):

الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِي كَأَلْفٍ فِي غَيْرِهِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، فَإِنَّ الصَّلَاةَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: نماز خواندن در مسجد من، معادل هزار برابر در غیر آن است، جز مسجدالحرام. نماز خواندن در مسجدالحرام، معادل هزار برابر مسجد من است.

الإمام الصادق (ع)

(: تَتِمُّ الصَّلَاةُ فِي أَرْبَعِهِ مَوَاطِنَ: فِي مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ وَمَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَحَرَمِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: چهار جا نماز تمام است: در مسجدالحرام، مسجد پیامبر (ص)، مسجد کوفه و حرم امام حسین (ع) که درود خداوند بر او باد.

عَنْ أَبِي بَكْرِ الْحَضْرَمِيِّ:

أَمَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنْ أَكْثَرَ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ مَا اسْتَطَعْتُ وَقَالَ: إِنَّكَ لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ كَلَّمَا شِئْتَ. (۴)

ابوبکر حضرمی می گوید: امام صادق (ع) به من دستور داد که تا می توانم

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۴۶.

۲- کامل الزیارات، ص ۶۰.

۳- مصباح المتهجد، ص ۷۳۱.

۴- کامل الزیارات، ص ۴۳.

ص: ۱۱۷

در مسجد پیامبر خدا (ص) بسیار نماز بخوانم و فرمود: چنین نیست که هر وقت بخواهی، بتوانی.

دو - زیارت پیامبر (ص)

رسولُ الله (ص):

مَنْ حَجَّ فَرَارَ قَبْرِی بَعْدَ مَوْتِی، کَانَ کَمَنْ زَارَنی فی حَیَاتِی. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس حج به جا آورد و پس از مرگ من، مرا زیارت کند، همچون کسی است که در حال حیات من، مرا زیارت کرده است.

رسولُ الله (ص)

(: مَنْ حَجَّ وَلَمْ یُزُرْنِی فَقَدْ جَفَانِی. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس حج بگذارد و مرا زیارت نکند، بر من جفا کرده است.

رسولُ الله (ص):

مَنْ زَارَنی بَعْدَ مَوْتِی فَکَأَنَّما زَارَنی فی حَیَاتِی وَمَنْ جَاوَرَنی بَعْدَ مَوْتِی فَکَأَنَّما جَاوَرَنی فی حَیَاتِی. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس مرا پس از مرگم زیارت کند، گویا در حال حیاتم مرا دیدار کرده است و هر کس پس از مرگم با من همسایه شود، گویا در حال حیاتم با من همسایه بوده است.

عَنْ یَحْیَی بنِ یَسَارٍ: حَجَجْنَا فَمَرَرْنَا بِأَبی عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ: حَاجَّ بَیْتِ اللَّهِ وَزُورَ قَبْرِ نَبِیِّهِ وَشِیعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ، هَنِیئاً لَکُمْ. (۴)

۱- السنن الکبری، ج ۵، ص ۴۰۲.

۲- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۷۲.

۳- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۷۲.

۴- کافی، ج ۴، ص ۵۴۹.

ص: ۱۱۸

یحیی بن یسار می گوید: حج انجام دادیم و بر امام صادق (ع) گذر کردیم.

فرمود: ای زائران خانه خدا و قبر پیامبر خدا (ص) ! و [ای] پیروان خاندان محمد (ص) ! گوارای تان باد!

سه - سلام دادن بر پیامبر (ص)

رسولُ الله (ص) :

خَلَقَ اللهُ تَعَالَى لِي مَلَكَينِ يُرَدَانِ السَّلَامَ عَلَيَّ مَنْ سَلَّمَ عَلَيَّ مِنْ شَرْقِ الْبِلَادِ وَغَرْبِهَا، إِلَّا مَنْ سَلَّمَ عَلَيَّ فِي دَارِي فَإِنِّي أُرَدُّ عَلَيْهِ السَّلَامَ بِنَفْسِي. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: خداوند متعال برایم دو فرشته آفریده است که هر کس از شهرهای شرق و غرب به من سلام دهد، سلام را به من می رسانند؛ مگر کسی که در خانه خودم بر من سلام دهد که خودم پاسخ سلام او را می دهم.

الإمام الصادق (ع) :

مُرُّوا بِالْمَدِينَةِ فَسَلِّمُوا عَلَيَّ رَسُولِ اللهِ (ص) مِنْ قَرِيبٍ وَإِنْ كَانَتْ الصَّلَاةُ تَبْلُغُهُ مِنْ بَعِيدٍ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: بر مدینه بگذرید و از نزدیک به پیامبر خدا (ص) ، سلام دهید؛ هرچند که درود از دور هم به او می رسد.

الإمام الصادق (ع) :

صَلُّوا إِلَيَّ جَانِبَ قَبْرِ النَّبِيِّ (ص) وَإِنْ كَانَتْ صَلَاةُ الْمُؤْمِنِينَ تَبْلُغُهُ أَيْنَمَا كَانُوا. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: کنار قبر پیامبر (ص) بر او درود بفرستید؛ هرچند درود مؤمنان، هر جا که باشند به ایشان می رسد.

۱- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۵۶.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۲.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۵۳.

ص: ۱۱۹

چهار - شفاعت پیامبر (ص)

رسولُ الله (ص):

مَنْ أَتَانِي زَائِرًا كُنْتُ شَفِيعَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرکس به زیارت من بیاید، روز قیامت، شفیع او خواهم بود.

رسولُ الله (ص):

مَنْ جَاءَنِي زَائِرًا، لَا يَعْمَلُهُ حَاجَةً إِلَّا زِيَارَتِي، كَانَ حَقًّا عَلَيَّ أَنْ أَكُونَ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرکس به زیارت من بیاید و هیچ کاری جز زیارت من نداشته باشد، بر من حق دارد که روز قیامت، شفیع او باشم.

رسولُ الله (ص):

مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر که قبر مرا زیارت کند، شفاعت کردن او بر من واجب می شود.

رسولُ الله (ص):

مَنْ زَارَ قَبْرِي حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي، وَمَنْ زَارَنِي مَيِّتًا فَكَأَنَّمَا زَارَنِي حَيًّا. (۴)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرکس قبر مرا دیدار کند، شفاعت او بر من رواست و هرکس مرا پس از مرگ زیارت کند، گویا مرا در حال حیات، زیارت کرده است.

رسولُ الله (ص):

مَنْ أَتَى مَكَّةَ حَاجًّا وَلَمْ يُزِرْنِي إِلَى الْمَدِينَةِ جَفَوْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ أَتَانِي زَائِرًا وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي وَمَنْ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي وَجَبَتْ لَهُ

الْجَنَّةُ. (۵)

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۴۸.

۲- المعجم الكبير، ج ۱۲، ص ۲۲۵.

۳- سنن الدار قطنی، ج ۲، ص ۲۷۸.

۴- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۵۹.

۵- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۶۱۷.

ص: ۱۲۰

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس برای حج به مکه بیاید و مرا در مدینه زیارت نکند، من هم در روز قیامت بر او جفا می‌کنم و هر که به زیارت من بیاید، شفاعت او بر من واجب است و شفاعت هر که بر من واجب می‌شود، بهشت برای او واجب است.

رسولُ الله (ص):

مَنْ زَارَنِي بِالْمَدِينَةِ مُحْتَسِبًا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا وَشَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس به خاطر خدا مرا در مدینه زیارت کند، روز قیامت گواه و شفیع او خواهم بود.

پنج - پاداش زیارت کردن پیامبر (ص)

رسولُ الله (ص):

مَنْ حَجَّ إِلَى مَكَّةَ ثُمَّ قَصَدَنِي فِي مَسْجِدِي كُتِبَتْ لَهُ حَجَّتَانِ مَبْرُورَتَانِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس برای حج به مکه برود، سپس در مسجد من به دیدار من بیاید، برای او دو حج پذیرفته شده نوشته می‌شود.

رسولُ الله (ص)

: مَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي وَبَعْدَ مَوْتِي، كَانَ فِي جِوَارِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس در حال حیات و پس از وفاتم مرا زیارت کند، روز قیامت در همسایگی و پناه من خواهد بود.

الإمام الباقر (ع):

إِنَّ زِيَارَةَ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ تَغْدِلُ حَجَّهَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ مَبْرُورَةً. (۴)

امام باقر (ع) فرمود: زیارت قبر رسول خدا (ص)، برابر است با یک حج مقبول

همراه رسول خدا (ص).

۱- مناقب ابن شهر آشوب، ج ۱، ص ۲۴۴.

۲- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۳۵.

۳- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۶۲۱.

۴- کامل الزیارات، ص ۴۷.

ص: ۱۲۱

عَنْ ابْنِ ابِي نَجْرَانَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع):

جُعِلْتُ فِدَاكَ، مَا لِمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) مَتَعَمِّدًا؟ فَقَالَ: لَهُ الْجَنَّةُ. (۱)

ابن نجران می گوید: به امام باقر (ع) گفتم: فدایت شوم! کسی که با قصد و اراده به زیارت پیامبر خدا (ص) برود، چه پاداشی دارد؟ فرمود: پاداش او بهشت است.

شش - رعایت ادب در زیارت پیامبر (ص)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِتْنَهِيَ إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ (ص) فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ وَقَالَ: «أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي اجْتَبَاكَ وَاجْتَارَكَ وَهَدَاكَ وَهَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ». ثُمَّ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا. (۲)

محمد بن مسعود می گوید: امام صادق (ع) را دیدم که به قبر پیامبر (ص) رسید، دست بر آن نهاد و گفت: «از خدایی که تو را برگزید و هدایت کرد و تو را وسیله هدایت قرار داد، می خواهم که بر تو درود فرستد». سپس گفت: «خداوند و فرشتگانش بر پیامبر (ص)، درود می فرستند. ای مؤمنان! شما هم بر او درود و سلام بسیار بفرستید».

عَنْ إِسْحَاقِ بْنِ عَمَّارٍ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): عَلَّمَنِي تَسْلِيمًا خَفِيفًا عَلَى النَّبِيِّ (ص) قَالَ: قُلْ:

«أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي انْتَجَبَكَ وَاصْطَفَاكَ وَهَدَاكَ وَهَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ صَلَاةً كَثِيرَةً طَيِّبَةً». (۳)

اسحاق بن عمار می گوید: به امام صادق (ع) گفتم سلامی کوتاه و سبک

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۴۳.

۲- کامل الزیارات، ص ۵۳.

۳- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۵۵.

ص: ۱۲۲

بر پیامبر (ص) به من بیاموز، فرمود: بگو «از خدایی که تو را برگزید و هدایت کرد و وسیله هدایت قرار داد، می خواهم که درودی فراوان و پاک، بر تو بفرستد».

عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ وِدَاعِ قَبْرِ النَّبِيِّ (ص)، قَالَ: تَقُولُ:

«صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ، لَجَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ تَسْلِيمِي عَلَيْكَ». (۱)

یونس بن یعقوب می گوید: از امام صادق (ع) درباره وداع با قبر پیامبر (ص) پرسیدم، فرمود: می گویی: «درود خدا بر تو! سلام بر تو! خداوند این را آخرین سلام من بر تو قرار ندهد».

(و) ثواب و آداب زیارت حضرت زهرا (س)

رسولُ اللهِ (ص):

مَنْ زَارَ فَاطِمَةَ فَكَأَنَّمَا زَارَنِي، وَمَنْ زَارَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَكَأَنَّمَا زَارَ فَاطِمَةَ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرکس فاطمه (س) را زیارت کند، گویی مرا زیارت کرده و هرکس علی بن ابی طالب (ع) را زیارت کند، گویی فاطمه (س) را زیارت کرده است.

رسولُ اللهِ (ص): مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِثْرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمِثْرِي عَلِيٌّ حَوْضِي. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: میان خانه و منبر من، باغی از باغ های بهشت است و منبر من، بر حوض من است.

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۳۶.

۲- بشاره المصطفی، ص ۱۳۹.

۳- کنز العمال، ج ۱۲، ص ۲۵۹.

ص: ۱۲۳

... حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ (ع) ذَاتَ يَوْمٍ، قَالَ: إِذَا صَدَرْتَ إِلَى قَبْرِ حَيْدَتِكَ فَاطِمَةَ (س) فَقُلْ: «يَا مُمْتَحَنُهُ امْتَحَنِكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ، فَوَجَدَكَ لِمَا امْتَحَنَكَ صَابِرَةً، ... لِنُبَشِّرَ أَنْفُسَنَا بِأَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا بِوِلَايَتِكَ». (۱)

... امام باقر (ع) روزی با ما سخن گفت و فرمود: «هرگاه به زیارت جدّه ات فاطمه (س) رفتی بگو: «ای آزمون شده! خدایی که تو را آفریده، پیش از آفریدنت تو را آزمود. پس تو را بر آنچه امتحان کرد، شکستیا یافت... تا به خودمان مژده دهیم که به سبب ولایت تو، پاک شده ایم».

الامام الصادق (ع): قال رسول الله (ص):

مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِثْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمِثْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرْعِ الْجَنَّةِ وَقَوَائِمُ مِنْبَرِي رَبَّتْ فِي الْجَنَّةِ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: پیامبر خدا (ص) فرموده است: میان خانه و منبر من، باغی از باغ های بهشت است و منبر من بر دریچه ای از دریچه های بهشت است و پایه های منبر من، در بهشت روییده است.

(ز) زیارت امامان اهل بیت (ع)

رسول الله (ص):

مَنْ زَارَنِي، أَوْ زَارَ أَحَدًا مِنْ ذُرِّيَّتِي، زُرْتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَنْقَذْتَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: هر کس مرا یا یکی از فرزندان مرا زیارت کند، او را روز قیامت زیارت کرده، از هراس های آن روز نجاتش می دهم.

۱- المزار للمفید، ص ۱۸۷.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۴۶.

۳- کامل الزیارات، ص ۱۴۱.

ص: ۱۲۴

رسول الله (ص): ...

أما الحسنُ... مَنْ زَارَهُ فِي بَقْعِهِ ثَبَّتَتْ قَدَمُهُ عَلَى الصَّرَاطِ، يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ. (۱)

پیامبر خدا (ص) فرمود: اما حسن... هر کس در بقعش او را زیارت کند، در روزی که قدم‌ها می لغزد، گام او بر صراط استوار می ماند.

عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): مَا لِمَنْ زَارَ أَحَدًا مِنْكُمْ؟ قَالَ: كَمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ (ص). (۲)

زید شحام می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: پاداش کسی که یکی از شما را زیارت کند چیست؟ فرمود: مانند کسی است که پیامبر (ص) را زیارت کرده است.

الإمام الصادق (ع):

مَنْ زَارَنِي غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَلَمْ يُمْتْ فَقِيرًا. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هر کس مرا زیارت کند، گناهانش بخشوده می شود و فقیر از دنیا نمی رود.

ح) زیارت قبور شهدا در مدینه منوره

الإمام الصادق (ع):

مِنَ الْمَشَاهِدِ فِي الْمَدِينَةِ الَّتِي يَنْبَغِي أَنْ يُؤْتَى إِلَيْهَا وَتُشَاهَدَ وَيُصَلَّى فِيهَا وَتُعَاهَدَ... قَبْرِ حَمْزَةَ وَقَبْرِ الشَّهْدَاءِ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: از قبوری که سزاوار است نزد آنها رفته زیارت شوند و آنجا نماز خوانده و پیمان بسته شود... قبر حمزه و قبر شهیدان است.

۱- امالی صدوق، صص ۱۷۶ و ۱۷۷.

۲- کافی، ج ۴، ص ۵۷۹.

۳- المقنعه، ص ۴۷۴.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۷۹.

ص: ۱۲۵

الإمام الصادق (ع) : بَلَّغْنَا أَنَّ النَّبِيَّ (ص) كَانَ إِذَا أَتَى قُبُورَ الشُّهَدَاءِ قَالَ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ». (۱)

امام صادق (ع) فرمود: هر گاه پیامبر به دیدار قبور شهدا می رفت، می فرمود: «سلام بر شما به خاطر شکیبایی شما! پس چه خانه خوش فرجامی» .

الإمام الصادق (ع) :

إِنَّ فَاطِمَةَ (س) كَانَتْ تَأْتِي قُبُورَ الشُّهَدَاءِ فِي كُلِّ غَدَاهِ سَبْتٍ، فَتَأْتِي قَبْرَ حَمْزَةَ وَتَتَرَحَّمُ عَلَيْهِ وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: فاطمه (س) هر صبح شنبه به زیارت قبور شهدا می رفت. نزد قبر حمزه می رفت و برای او رحمت و آمرزش می طلبید.

الإمام الصادق (ع) :

عَاشَتْ فَاطِمَةُ سَلَامَ اللَّهِ عَلَيْهَا، بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) ، خَمْسَةَ وَسَبْعِينَ يَوْمًا لَمْ تُرْ كَاشِرَةً وَلَا ضَاحِكَةً، تَأْتِي قُبُورَ الشُّهَدَاءِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ: الْإِثْنِينَ وَالْخَمِيسَ، فَتَقُولُ: هَاهُنَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ وَهَاهُنَا كَانَ الْمَشْرُكُونَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: فاطمه (س) پس از پیامبر خدا (ص) ، هفتادوپنج روز زیست که هرگز خوش حال و خندان دیده نشد. در هر هفته، دو بار به زیارت قبور شهدا می رفت؛ دوشنبه و پنج شنبه و می فرمود: پیامبر خدا (ص) ، اینجا بود و مشرکان، آنجا بودند» .

الإمام الصادق (ع)

إِذَا قَضَيْتَ هَذَا الْجَانِبَ [أَيَ زِيَارَةَ مَسَاجِدِ الْمَدِينَةِ] أَتَيْتَ جَانِبَ أُحُدٍ، فَبَدَأْتَ بِالْمَسْجِدِ الَّذِي دُونَ الْحَرَّةِ فَصَلِّئْتَ فِيهِ، ثُمَّ مَرَرْتَ بِقَبْرِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَسَلَّمْتَ عَلَيْهِ، ثُمَّ مَرَرْتَ بِقُبُورِ

۱- کامل الزیارات، ص ۶۵.

۲- کفایه الأثر، ص ۱۹۸.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۶۱.

ص: ۱۲۶

الشُّهَدَاءِ فَقُمْتُ عَنْدَهُمْ فَقُلْتُ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ، أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ وَإِنَّا بِكُمْ لَاحِقُونَ». (۱)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه این قسمت (زیارت مسجد مدینه) را به پایان رساندی، به سمت اُحد می روی و از مسجدی که پایین کوه است آغاز می کنی. آنجا نماز می خوانی، سپس بر قبر حمزه بن عبدالمطلب گذشته و بر او سلام می دهی. آن گاه بر قبر شهدا گذشته و نزد آنها می ایستی و می گویی: «سلام بر شما اهل این دیار، شما پیشتاز مایید، ما نیز به شما خواهیم پیوست».

۱- حیح و عمره در قرآن و حدیث، ص ۶۶۳.

ص: ۱۲۷

فصل پنجم: اخلاق در حج

اشاره

ص: ۱۲۹

۱. اخلاق در موسم حج**حُسن خُلق**

الإمام الباقر (ع) :

مايَعْتَبُ بِمَنْ سَلَكَ هَذَا الطَّرِيقَ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ: وَرَعٌّ يَحْجُزُهُ عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَحِلْمٌ يَمْلِكُ بِهِ غَضَبَهُ وَحُسْنُ الصُّحْبَةِ لِمَنْ صَحِبَهُ. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: چه بهره می برد کسی که این راه را می پیماید، اگر این سه خصلت در او نباشد: پرهیزکاری که او را از نافرمانی خدا باز دارد؛ بردباری که به وسیله آن، بر خشم خود مالک شود؛ و همراهی خوب با همسفران خود.

کمک به همراهان

عَنْ إِسْمَاعِيلِ الْخَثْعَمِيِّ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)

(: إِنَّا إِذَا قَدِمْنَا مَكَّةَ ذَهَبَ أَصْحَابُنَا يَطُوفُونَ وَيَتَرَكُونِي أَحْفَظُ مَتَاعَهُمْ، قَالَ: أَنْتَ أَعْظَمُ أَجْرًا. (۲)

اسماعیل خثعمی می گوید: به امام جعفر صادق (ع) گفتم: وقتی ما به مکه

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۴۵۱.

ص: ۱۳۰

می رسیم، همراهان ما به طواف می روند و مرا به نگهبانی وسایلشان می گمارند. فرمود: پاداش تو، بیش از آنهاست.

عَنْ مُزَارِمِ بْنِ حَكِيمٍ: زَامَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مَصَادِفٍ، فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ اعْتَلَّتْ، فَكَانَ يَمْضِي إِلَى الْمَسْجِدِ وَيَدْعُنِي وَحَدِي، فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى مَصَادِفٍ، فَأَخْبَرَ بِهِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع)، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ: قَعُودُكَ عِنْدَهُ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكَ فِي الْمَسْجِدِ. (۱)

مزارم بن حکیم می گوید: با محمد بن مصادف همراه بودم. چون به مدینه وارد شدیم، بیمار شدم. او به مسجد می رفت و مرا تنها می گذاشت. از این قضیه، به مصادف (پدر او) شکایت کردم. او هم به امام صادق (ع) خبر داد. ایشان به او چنین پیغام فرستاد: نشستن تو کنار او، برتر از نماز خواندن در مسجد است.

حفظ ره توشه

عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّ مَعِيَ أَهْلِي وَأَنَا أُرِيدُ الْحَجَّ، فَأَشُدُّ نَفَقَتِي فِي حِقْوِي؟ قَالَ، نَعَمْ، فَإِنَّ أَبِي (ع) كَانَ يَقُولُ: مِنْ قُوَّةِ الْمَسَافِرِ حِفْظُ نَفَقَتِهِ. (۲)

صفوان جمّال می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: همراه خانواده ام قصد حج دارم، نفقه ام را به کرم می بندم [نظر شما چیست؟]. فرمود: آری! [عیبی ندارد]. پدرم می فرمود: حفظ کردن خرجی، از توانمندی مسافر است.

عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ الْمُحْرِمِ يُشَدُّ الْهِمِيَانَ

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۴۰۰.

۲- کافی، ج ۴، ص ۳۴۳.

ص: ۱۳۱

فِي وَسْطِهِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ وَمَا خَيْرُهُ بَعْدَ نَفَقَتِهِ. (۱)

یونس بن یعقوب می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: میان خود را به کمر می بندد [چگونه است]؟ فرمود: آری! [عیبی ندارد] پس از [گم شدن] نفقه اش چه خیری برای اوست؟

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): تَكُونُ مَعِيَ الدَّرَاهِمُ فِيهَا تَمَائِيلٌ وَأَنَا مُحْرِمٌ، فَأَجْعَلُهَا فِي هِمْيَانِي وَأَشُدُّهُ فِي وَسْطِي قَالَ: لَا بَأْسَ، أَوْلَيْسَ هِيَ نَفَقَتُكَ وَعَلَيْهَا اعْتِمَادُكَ بَعْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ؟! (۲)

یعقوب بن سالم می گوید: به امام صادق (ع) گفتم: همراه من درهم هایی است که روی آنها تصویر است و من در حال احرام هستم. آنها را در همیانم گذاشته به کمرم می بندم. فرمود: عیبی ندارد. مگر نه اینکه آنها خرجی توست و پس از خداوند عزوجل تکیه ات به آنهاست؟!

شریک کردن دیگران در ثواب حج

الإمام الصَّادِقُ (ع): - لَهْشَامِ بْنِ الْحَكَمِ لَمَّا سَأَلَهُ عَنِ الرَّجُلِ يَشْرِكُ أَبَاهُ وَأَخَاهُ فِي حَجِّهِ -: إِذَا يَكْتَبُ لَكَ حِجًّا مِثْلَ حَجِّهِمْ وَتَزَادُ أَجْرًا بَمَا وَصَلْتَ. (۳)

امام صادق (ع) در جواب هشام بن حکم که درباره کسی که پدر و برادر و بستگانش را در حج خود شریک کند، پرسیده بود، فرمود: در این صورت برای تو پاداش حجی مثل حج آنها نوشته می شود و پاداشی هم به خاطر صله رحم به تو افزوده می شود.

الإمام الصَّادِقُ (ع):

لَوْ أَشْرَكَتَ أَلْفًا فِي حَجَّتِكَ لَكَانَ لِكُلِّ وَاحِدٍ حَجَّةٌ مِنْ غَيْرِ

۱- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۳۴۶.

۲- المحاسن، ج ۲، ص ۱۰۴.

۳- کافی، ج ۴، ص ۳۱۶.

ص: ۱۳۲

غیر أن تَنْقُصَ حَجَّتُكَ شيئاً. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: اگر هزار نفر را هم در حج خود شریک کنی، برای هر یک پاداش یک حج خواهد بود، بی آنکه از پاداش حج تو، چیزی کاسته شود.

طواف کردن به نیابت از امامان

عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي (ع): قَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَطُوفَ عَنْكَ وَعَنْ أَبِيكَ، فَقِيلَ لِي: إِنَّ الْأَوْصِيَاءَ لَا يَطُوفُ عَنْهُمْ: فَقَالَ لِي: يَلِ طُفٍّ مَا أَمْكَنَكَ، فَإِنَّهُ جَائِزٌ... قُلْتُ رَبِّمَا طُفْتُ عَنْ أُمِّكَ فَاطِمَةَ وَرَبِّمَا لَمْ أَطُفْ، فَقَالَ: إِسْتَكْبَرْتَ مِنْ هَذَا، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ مَا أَنْتَ عَامِلُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. (۲)

موسی بن قاسم می گوید: به امام جواد (ع) گفتم: تصمیم گرفتم به نیابت از شما و پدرتان طواف کنم؛ ولی به من گفتند: به نیابت از اوصیاء طواف نمی کنند. حضرت فرمود: بله، هرچه می توانی طواف کن، جایز است... گفتم گاهی از سوی مادرتان فاطمه (س) طواف کرده ام، گاهی هم نه. فرمود: این را بسیار انجام بده، این، برترین کاری است که انجام می دهی، ان شاء الله!

دیدار امام

الإمام الباقر (ع):

تمامُ الحجِّ لقاءُ الإمام. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: حج تمام، دیدار با امام است.

۱- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۱۴۳.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۴۷۶.

۳- عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۶۲.

ص: ۱۳۳

الإمام الباقر (ع) :

أَمَّا أَمْرُ النَّاسِ أَنْ يَأْتُوا هَذِهِ الْأَحْجَارَ فَيَطُوفُوا بِهَا، ثُمَّ يَأْتُوا فَيُخْبِرُونَا بِوَلَايَتِهِمْ وَيُعْرِضُوا عَلَيْنَا نَصْرَهُمْ. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: همانا مردم مأمور شده اند که نزد این سنگ های خانه خدا آمده، گرد آنها طواف کنند و سپس پیش ما بیایند و ولایت و همبستگی خود را به ما خبر دهند و یاری خود را به ما عرضه بدارند.

الإمام الباقر (ع) - فی قوله تعالى: فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ...: يَنْبَغِي لِلنَّاسِ أَنْ يُحْجُوا هَذَا الْبَيْتَ وَيَعْظُمُوهُ لِتَعْظِيمِ اللَّهِ آيَةً وَأَنْ يَلْقَوْنَا حَيْثُ كُنَّا، نَحْنُ الْأَدْلَاءُ عَلَى اللَّهِ. (۲)

امام باقر (ع) در تفسیر سخن خداوند متعال «[خدایا] دل هایی از مردم را چنان قرار بده که شیفته آنها شوند»... فرمود: سزاوار است مردم، این خانه را زیارت کنند و بزرگ بدارند؛ زیرا خداوند آن را بزرگ داشته است و سزاوار است هر جا که هستیم، به دیدار ما بیایند. ما راهنمایان به سوی خداوندیم.

الإمام الصادق (ع) :

إِذَا حَجَّ أَحَدُكُمْ فَلْيُحْتِمِ حَجَّهُ بِزِيَارَتِنَا: لِأَنَّ ذَلِكَ مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه یکی از شما به حج رود، حج خود را با دیدار ما پایان بزد؛ زیرا این دیدار با امام، برای کامل شدن حج است.

۱- کافی، ج ۴، ص ۵۴۹.

۲- تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۲۳۳.

۳- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۷۴.

ص: ۱۳۴

توبه

رسول الله (ص) - فی حُطْبَتِهِ يَوْمَ الْغَدِيرِ - مَعَاشِرَ النَّاسِ، حُجُّوا الْبَيْتَ بِكَمَالِ الدِّينِ وَالتَّقْوَى وَلَا تَنْصَرِفُوا عَنِ الْمَشَاهِدِ إِلَّا بِتَوْبِهِ وَاقْلَاعِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) در سخنرانی روز غدیر فرمود: [ای مردم] خانه خدا را با کمال دینداری و دین شناسی زیارت کنید و از آن مکان های مقدس، جز با توبه و رها ساختن گناه بازنگردید.

اطعام

رسول الله (ص) - لَمَّا سُئِلَ مَا بَرُّ الْحَجِّ؟ - :إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَطَيْبُ الْكَلَامِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) - هنگامی که پرسیده شد: نیکی حج چیست؟ - فرمود: به دیگران طعام دادن و سخن پاکیزه گفتن.

وداع با خانه خدا

عَنْ قُثَمِ بْنِ كَعْبٍ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّكَ لَتُدْمِنُ الْحَجَّ؟ قُلْتُ: أَجَلٌ، قَالَ: فَلْيَكُنْ آخِرُ عَهْدِكَ بِالْبَيْتِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى الْبَابِ وَتَقُولَ: «الْمَسْكِينُ عَلَى بَابِكَ، فَتَصَدَّقْ عَلَيْهِ بِالْجَنَّةِ». (۳)

قثم بن کعب می گوید: امام صادق (ع) به من فرمود: آیا پیوسته به حج می روی؟ گفتم: آری! فرمود: آخرین دیدارت با کعبه این باشد که دست بر در کعبه نهاده می گویی: «بینوایی بر درگاه توست، پس بهشت را بر او عطا کن».

۱- احتجاج، ج ۱، ص ۶۵.

۲- السنن الکبری، ج ۵، ص ۲۶۲.

۳- کافی، ج ۴، ص ۵۳۲.

ص: ۱۳۵

عَنْ اِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مَحْمُودٍ: رَأَيْتُ اَبَا الْحَسَنِ (ع) وَدَعَّ الْبَيْتَ، فَلَمَّا ارَادَ اَنْ يَخْرُجَ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ خَرَّ سَاجِدًا، ثُمَّ قَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ فَقَالَ: «اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُنْقَلِبُ عَلٰى اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ». (۱)

ابراهیم بن ابی محمود می گوید: امام کاظم (ع) را دیدم که خانه خدا را وداع می کرد، چون خواست از در مسجد بیرون رود، به سجده افتاد. سپس برخاست و رو به کعبه کرد و گفت: «خدایا! من برمی گردم، بر این عقیده که جز تو معبودی نیست».

به مدینه رفتن

احمد بن ابی عبدالله عن أبيه: سألتُ ابا جعفرٍ (ع): ابدأ بالمدينه أو بمكَّه؟ قال: ابدأ بمكَّه واختم بالمدينه، فأنه أفضل. (۲)

احمد بن ابی عبدالله از پدرش چنین نقل می کند: از امام باقر (ع) پرسیدم: از مدینه شروع کنم یا مکه؟ فرمود: از مکه آغاز و به مدینه ختم کن، که این بهتر است.

الإمام الباقر (ع): ابدأوا بمكَّه واختموا بنا. (۳)

امام باقر (ع) فرمود: از مکه آغاز و به ما ختم کنید.

زود برگشتن از حج

رسول الله (ص):

إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ حَجَّهٖ فَلْيُعْجِلِ الرَّحْلَةَ إِلَى أَهْلِهِ، فَإِنَّهُ أَكْبَرُ لِأَجْرِهِ. (۴)

۱- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۳۷۰.

۲- حج و عمره در قرآن و حدیث، ص ۵۰۲.

۳- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۲۷۳.

۴- کنز العمال، ج ۵، ص ۲۴.

ص: ۱۳۶

پیامبر خدا (ص) فرمود: هرگاه یکی از شما حج خود را انجام داد، زود به سوی خانواده اش بازگردد که این کار، پاداش او را بیشتر می کند.

رسولُ الله (ص) - حَوْلَ سُكْنَى مَكَّةَ - : ثَلَاثٌ لِلْمُهَاجِرِ بَعْدَ الصَّدْرِ. (۱)

پیامبر خدا (ص) - درباره مدت ماندن در مکه - فرمود: پس از رفتن مردم، برای مهاجر، سه روز است.

رسولُ الله (ص) :

يُقِيمُ الْمُهَاجِرُ بِمَكَّةَ بَعْدَ قِضَائِ نُسُكِهِ ثَلَاثًا. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: مهاجر، پس از انجام مراسم حج خود سه روز در مکه می ماند.

الإمام الصادقُ (ع) :

إِذَا فَرَّغْتَ مِنْ نُسُكِكَ فَارْجِعْ، فَإِنَّهُ أَشَوْقٌ لَكَ إِلَى الرَّجُوعِ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه از اعمال فارغ شدی بازگرد که این تو را برای برگشت به حج مشتاق تر می سازد.

صدقه دادن

الإمام الصادقُ (ع) :

يَنْبَغِي لِلْحَاجِّ إِذَا قَضَى نُسُكَهُ وَأَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ، أَنْ يَتَتَعَ بِدِرْهَمٍ تَمْرًا يَتَصَدَّقُ بِهِ، فَيَكُونُ كَفَّارَةً لِمَا لَعَلَّهُ دَخَلَ عَلَيْهِ فِي حَجِّهِ مِنْ حَكٍّ أَوْ قُمَّلَةٍ سَقَطَتْ أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: وقتی حج گزار اعمالش را انجام داد و خواست بیرون بیاید، سزاوار است که یک درهم خرما بخرد و آن را صدقه دهد

۱- صحیح بخاری، ج ۳، ص ۱۴۳۱.

۲- کنز العمال، ج ۵، ص ۱۰۰.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۳۰.

۴- کافی، ج ۴، ص ۲۳۰.

ص: ۱۳۷

تا کفاره چیزی باشد که شاید در حج او بر گردش آمده است؛ مثل خاراندن بدن یا شپشی که افتاده یا مانند این.

لِإِمَامِ الصَّادِقِ (ع):

يُسْتَحَبُّ لِلرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ أَنْ لَا يَخْرُجَا مِنْ مَكَّةَ حَتَّى يَشْتَرِيَا بِدِرْهَمٍ تَمْرًا فَيَتَصَدَّقَا بِهِ لِمَا كَانَ مِنْهُمَا فِي إِحْرَامِهِمَا وَلِمَا كَانَ فِي حَرَمِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ. (۱)

امام صادق (ع) فرمود: برای زن و مرد مستحب است که از مکه بیرون نشوند، مگر آنکه یک درهم خرما بخرند و به خاطر آنچه در حال احرامشان و در حرم خداوند عزوجل از آنها سر زده است، صدقه دهند.

سوغات حج

الإمام الصادق (ع):

هَدْيُهُ الْحَجِّ مِنَ الْحَجِّ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: سوغات حج، جزو حج است.

الإمام الصادق (ع):

الْهَدْيُ مِنَ نَفَقَةِ الْحَجِّ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: سوغات، از هزینه حج است.

یاری رساندن به خانواده حج گزار

الإمام الباقر (ع):

مَنْ خَلَفَ حَاجًّا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِهِ حَتَّى كَأَنَّهُ يَسْتَلِمُ الْأَحْجَارَ. (۴)

امام باقر (ع) فرمود: کسی که [در غیاب حج گزار] به خانواده اش رسیدگی

۱- من لا یحضره الفقیه، ج ۲۹، ص ۴۸۳.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۸۰.

۳- کافی، ج ۴، ص ۲۸۰.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۸۷.

ص: ۱۳۸

رسیدگی کند، اجری چون او دارد تا حدی که گویی سنگ های کعبه را لمس کرده است.

الإمام الصادقُ (ع) :

ثَلَاثَةٌ دَعَوْتُهُمْ مُسْتَجَابَةٌ: الْحَاجُّ فَإِنْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونَهُ وَالغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونَهُ وَالْمَرِيضُ فَلَا تُغِيظُوهُ وَلَا تُضَجِرُوهُ. (۱)

دعای سه گروه مستجاب است: حج گزار. پس ببینید که چگونه به خانواده او رسیدگی می کنید؛ و جنگجوی در راه خدا. پس بنگرید که چگونه به خانواده او سرکشی می کنید؛ و بیمار. پس او را خشمگین و افسرده نکنید.

۲. اخلاق بعد از حج

وانهادن گناهان

رسولُ الله (ص) :

آيَةُ قَبُولِ الْحَجِّ تَرَكُ مَا كَانَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ مُقِيمًا مِنَ الذُّنُوبِ. (۲)

پیامبر خدا (ص) فرمود: نشانه قبولی حج آن است که بنده، گناهانی را که مرتکب می شده است، ترک کند.

رسولُ الله (ص) :

مِنْ عَلَامَةِ قَبُولِ الْحَجِّ إِذَا رَجَعَ الرَّجُلُ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَعَاصِي، هَذَا عَلَامَةُ قَبُولِ الْحَجِّ. وَإِنْ رَجَعَ مِنَ الْحَجِّ ثُمَّ انْهَمَكَ فِيمَا كَانَ مِنْ زِنَاءٍ أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ فَقَدْ رُدَّ عَلَيْهِ حَجُّهُ. (۳)

پیامبر خدا (ص) فرمود: از نشانه های قبولی حج آن است که فرد، از گناهانی که انجام می داده است، برگردد. این، نشانه قبولی حج است و

۱- کافی، ج ۲، ص ۵۰۹.

۲- الجعفریات، ص ۶۶.

۳- الجعفریات، ص ۶۶.

ص: ۱۳۹

اگر از حج بازگردد، ولی همچنان در لجنزار زنا یا خیانت یا معصیت فرو رود، حج او به خودش برگردانده می شود.

دیدار با حج گزار

الإمام الباقر (ع):

وَقَرُّوا الْحَاجَّ وَالْمُعْتَمِرِينَ، فَإِنَّ ذَلِكَ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ. (۱)

امام باقر (ع) فرمود: حاجی و عمره گزاران را محترم بدارید که این بر شما لازم است.

الإمام الصادقُ (ع) -

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) يَقُولُ -: بَادِرُوا بِالسَّلَامِ عَلَى الْحَاجِّ وَالْمُعْتَمِرِ وَمُصَافِحَتِهِمْ، مِنْ قَبْلِ أَنْ تُخَالَطَهُمُ الذُّنُوبُ. (۲)

امام صادق (ع) فرمود که امام زین العابدین (ع) می فرمود: به کسانی که از حج و عمره برمی گردند، سلام بگویید و با آنها دست بدهید، پیش از آنکه با گناهان، درآمیزند.

الإمام الصادقُ (ع): مَنْ

لَقِيَ حَاجًّا فَصَافَحَهُ كَانَ كَمَنْ اسْتَلَمَ الْحَجَرَ. (۳)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که به دیدار حج گزار برود و با او دست دهد، همچون کسی است که حجرالأسود را لمس کرده است.

الإمام الصادقُ (ع): مَنْ عَاتَّقَ حَاجًّا بِغُبَارِهِ كَانَ كَأَنَّمَا اسْتَلَمَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ. (۴)

امام صادق (ع) فرمود: کسی که با حج گزار تازه از گرد راه رسیده معانقه کند، گویا حجرالأسود را لمس کرده است.

۱- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۲۷.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۵۶.

۳- ثواب الأعمال، ص ۷۴.

۴- مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۵۵۵.

ص: ۱۴۱

فصل ششم: امور متفرقه

اشاره

ص: ۱۴۳

حاجی واقعی

عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ كَثِيرٍ: حَجَّجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)، فَلَمَّا صَدَرْنَا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ صَدَّ عَلَيَّ جَبَلٌ، فَأَشْرَفَ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ، فَقَالَ: مَا أَكْثَرَ الضَّجِيجِ وَأَقْلَّ الْحَجِيجِ. (۱)

عبدالکریم بن کثیر می گوید: با امام صادق (ع) حج گزاردم، بخشی از راه را رفته بودیم که امام (ع) بالای کوهی رفت و از آنجا به مردم نگاه کرد و فرمود: ناله ها، چه بسیار است و حاجیان چه اندکند.

حدیث شبلی

العالمُ الجلیلُ الأواهُ السیدُ عبدُالله سبطُ المحدثِ الجزائری فی شرحِ النخبهِ قال: وَجَدْتُ فِي عِدَّةِ مَوَاضِعَ أَوْثَقُهَا بِخَطِّ الْمَشَايخِ الَّذِينَ عَاصِرْنَا هُمْ مُرْسَلًا أَنَّهُ لَمَّا رَجَعَ مَوْلَانَا زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) مِنَ الْحَجِّ اسْتَقْبَلَهُ الشَّبَلِيُّ فَقَالَ لَهُ: حَجَّجْتَ يَا شَبَلِيُّ؟ قَالَ نَعَمْ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ. فَقَالَ (ع): أَنْزَلَتِ الْمِيقَاتُ وَتَجَرَّدَتْ عَنِ مَخِيطِ الثِّيَابِ وَاعْتَسَلَتْ؟

قال: نعم.

قال: فَحِينَ نَزَلَتِ الْمِيقَاتُ نَوَيْتُ أَنَّكَ خَلَعْتَ ثَوْبَ الْمَعْصِيَةِ وَلَبَسْتَ ثَوْبَ

ص: ۱۴۴

الطَّاعِه؟ قَالَ: لَا.

قَالَ: فَحِينَ تَجَرَّدْتَ عَنْ مَخِيطِ ثِيَابِكَ نَوَيْتَ أَنَّكَ تَجَرَّدْتَ مِنَ الرِّيَاءِ وَالنَّفَاقِ وَالذَّخُولِ فِي الشُّبُهَاتِ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: فَحِينَ اغْتَسَلْتَ نَوَيْتَ أَنَّكَ اغْتَسَلْتَ مِنَ الْخَطَايَا وَالذَّنُوبِ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: فَمَا نَزَلَتْ الْمِيقَاتُ وَلَا تَجَرَّدْتَ عَنِ مَخِيطِ الثِّيَابِ وَلَا اغْتَسَلْتَ.

ثُمَّ قَالَ: تَنْظَفُتَ وَأُحْرَمْتَ وَعَقَدْتَ الْحَجَّ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قَالَ: فَحِينَ تَنْظَفُتَ وَأُحْرَمْتَ وَعَقَدْتَ الْحَجَّ نَوَيْتَ أَنَّكَ تَنْظَفُتَ بِنُورِهِ التَّوْبَةِ الْخَالِصَةِ لِلَّهِ تَعَالَى؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: فَحِينَ أُحْرَمْتَ نَوَيْتَ أَنَّكَ حَرَّمْتَ عَلَى نَفْسِكَ كُلَّ مُحَرَّمٍ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: فَحِينَ عَقَدْتَ الْحَجَّ نَوَيْتَ أَنَّكَ قَدْ حَلَلْتَ كُلَّ عَقْدٍ لِعَيْرِ اللَّهِ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ (ع) لَهُ: فَمَا تَنْظَفُتَ وَلَا أُحْرَمْتَ وَلَا عَقَدْتَ الْحَجَّ.

قَالَ لَهُ: أَدْخَلْتَ الْمِيقَاتَ وَصَلَّيْتَ رَكَعَتَيِ الْإِحْرَامِ وَلَبَّيْتُ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قَالَ: فَحِينَ دَخَلْتَ الْمِيقَاتَ نَوَيْتَ أَنَّكَ بِنِيهِ الزِّيَارَةِ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: فَحِينَ صَلَّيْتَ الرُّكْعَتَيْنِ نَوَيْتَ أَنَّكَ تَقَرَّبْتَ إِلَى اللَّهِ بِخَيْرِ الْأَعْمَالِ مِنْ

ص: ۱۴۵

الصَّلاةِ وأَكْبَرِ حَسَنَاتِ العِبَادِ؟

قال: لا.

قال: فَحِينَ لَبَّيْتَ نَوَيْتَ أَنَّكَ نَطَقْتَ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ بِكُلِّ طَاعَةٍ وَصُمْتَ عَنِ كُلِّ مَعْصِيَةٍ؟

قال: لا.

قال له: مَا دَخَلْتَ المِيقَاتَ وَلَا صَلَّيْتَ وَلَا لَبَّيْتَ.

ثم قال له: أَدْخَلْتَ الحَرَمَ وَرَأَيْتَ الكَعْبَةَ وَصَلَّيْتَ؟

قال: نعم.

قال: فَحِينَ دَخَلْتَ الحَرَمَ نَوَيْتَ أَنْ كُفِّرَ عَنكَ عَلَى نَفْسِكَ كُلِّ غَيْبٍ تَسْتَعِيبُهَا المُسْلِمِينَ مِنْ أَهْلِ مِلَّةِ الإِسْلَامِ؟

قال: لا.

قال: فَحِينَ وَصَلْتَ مَكَّةَ نَوَيْتَ بِقَلْبِكَ أَنَّكَ قَصَدْتَ اللَّهَ؟

قال: لا.

قال: فَمَا دَخَلْتَ الحَرَمَ وَلَا رَأَيْتَ الكَعْبَةَ وَلَا صَلَّيْتَ.

ثم قال: طُفَّتْ بِالبَيْتِ وَمَسَسْتَ الأَرْكَانَ وَسَعَيْتَ؟

قال: نعم.

قال: فَحِينَ سَعَيْتَ نَوَيْتَ أَنَّكَ هَرَبْتَ إِلَى اللَّهِ وَعَرَفْتَ مِنْكَ ذَلِكَ عَلامُ الغُيُوبِ؟

قال: لا.

قال: فَمَا طُفَّتْ بِالبَيْتِ وَلَا مَسَسْتَ الأَرْكَانَ وَلَا سَعَيْتَ.

ثم قال له: صَافَحْتَ الحَجَرَ وَوَقَفْتَ بِمَقَامِ إِبْرَاهِيمَ (ع) وَصَلَّيْتَ بِهِ رَكَعَتَيْنِ؟

قال: نعم.

ص: ۱۴۶

فَصَاحُ (ع) صَيْحَهُ كَادَ يَفَارِقُ الدُّنْيَا، ثُمَّ قَالَ: آه آه، ثُمَّ قَالَ (ع): مَنْ صَافَحَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فَقَدْ صَافَحَ اللَّهَ تَعَالَى، فَانظُرْ يَا مَسْكِينُ لَا تُضَيِّعْ أَجْرَ مَا عَظَّمْتَ حُرْمَتَهُ وَتَنَقُّضِ الْمُصَافِحَةَ بِالْمُخَالَفَةِ وَقَبْضِ الْحَرَامِ نَظِيرَ أَهْلِ الْآثَامِ.

ثُمَّ قَالَ (ع): نَوَيْتَ حِينَ وَقَفْتَ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ (ع) أَنْكَ وَوَقَفْتَ عَلَى كُلِّ طَاعَةٍ وَتَخَلَّفْتَ عَنِ كُلِّ مَعْصِيَةٍ؟

قال: لا.

قَالَ: فَحِينَ صَلَّيْتَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ نَوَيْتَ أَنْكَ صَلَّيْتَ بِصَلَاةِ إِبْرَاهِيمَ (ع) وَأَرْغَمْتَ بِصَلَاتِكَ أَنْفَ الشَّيْطَانِ؟

قال: لا.

قَالَ لَهُ: فَمَا صَافَحْتَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَلَا وَقَفْتَ عِنْدَ الْمَقَامِ وَلَا صَلَّيْتَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ.

ثُمَّ قَالَ (ع) لَهُ: أَشْرَفْتَ عَلَى بَثْرِ زَمْزَمَ وَشَرِبْتَ مِنْ مَائِهَا؟

قال: نعم.

قَالَ: نَوَيْتَ أَنْكَ أَشْرَفْتَ عَلَى الطَّاعَةِ وَغَضَبْتَ طَرْفَكَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ؟

قال: لا.

قَالَ (ع): فَمَا أَشْرَفْتَ عَلَيْهَا وَلَا شَرِبْتَ مِنْ مَائِهَا.

ثُمَّ قَالَ (ع) لَهُ: أَسَعَيْتَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرَوِّ وَمَشَيْتَ وَتَرَدَّدْتَ بَيْنَهُمَا؟

قال: نعم.

قَالَ لَهُ: نَوَيْتَ أَنْكَ بَيْنَ الرَّجَاءِ وَالْخَوْفِ؟

قال: لا.

قَالَ: فَمَا سَعَيْتَ وَلَا مَشَيْتَ وَلَا تَرَدَّدْتَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرَوِّ.

ثُمَّ قَالَ: أَخْرَجْتَ إِلَى مِنَى؟

قال: نعم.

ص: ۱۴۷

قال: نَوَيْتَ أَنْتَكَ آمَنْتَ النَّاسَ مِنْ لِسَانِكَ وَقَلْبِكَ وَيَدِكَ؟

قال: لا.

قال: فَمَا خَرَجْتَ إِلَى مِنَى.

ثم قال له: أَوْقَفْتَ الْوَقْفَةَ بِعَرَفَةَ وَطَلَعْتَ جَبَلَ الرَّحْمَةِ وَعَرَفْتَ وادى نَمْرَةَ وَدَعَوْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ عِنْدَ الْبَيْلِ وَالْجَمْرَاتِ؟

قال: نعم.

قال: هَيْلٌ عَرَفْتَ بِمَوْقِفِكَ بِعَرَفَةَ مَعْرِفَةَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَمْرُ الْمَعَارِفِ وَالْعُلُومِ وَعَرَفْتَ قَبْضَ اللَّهِ عَلَى صِيحْفَيْتِكَ وَأَطْلَاعِهِ عَلَى سِرِّيرَتِكَ وَقَلْبِكَ؟

قال: لا.

قال: نَوَيْتَ بَطْلُوعِكَ جَبَلَ الرَّحْمَةِ أَنَّ اللَّهَ يَرْحَمُ كُلَّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ وَيَتَوَلَّى كُلَّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ؟

قال: لا.

قال: فَنَوَيْتَ عِنْدَ نَمْرَةَ أَنْتَكَ لَا تَأْمُرُ حَتَّى تَأْتِمَرَ وَلَا تَرْجُرُ حَتَّى تَنْزَجِرَ؟

قال: لا.

قال: فَعِنْدَمَا وَقَفْتَ عِنْدَ الْعَلَمِ وَالنَّمِرَاتِ نَوَيْتَ أَنَّهَا شَاهِدَةٌ لَكَ عَلَى الطَّاعَاتِ حَافِظَةٌ لَكَ مَعَ الْحَفِظَةِ بِأَمْرِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ؟

قال: لا.

قال: فَمَا وَقَفْتَ بِعَرَفَةَ وَلَا طَلَعْتَ جَبَلَ الرَّحْمَةِ وَلَا عَرَفْتَ نَمْرَةَ وَلَا دَعَوْتَ وَلَا وَقَفْتَ عِنْدَ النَّمِرَاتِ.

ثم قال: مَرَزْتَ بَيْنَ الْعَلَمَيْنِ وَصَلَّيْتَ قَبْلَ مَرُورِكَ رَكَعَتَيْنِ وَمَسَّيْتَ بِمُزْدَلِفَةَ وَلَقَطْتَ فِيهَا الْحَصَى وَمَرَزْتَ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ؟

قال: نعم.

قال: فَحِينَ صَلَّيْتَ رَكَعَتَيْنِ نَوَيْتَ أَنَّهَا صَلَاةُ شُكْرِ فِي لَيْلِهِ عَشْرٌ تَنْفَى كُلَّ

ص: ۱۴۸

عُشْرٌ وَتُسِّرُ كُلَّ يَسْرٍ؟

قال: لا.

قال: فعندما مَشَيْتَ بَيْنَ الْعَلَمِينَ و لم تَعْدِلْ عَنْهُمَا يَمِيناً وَشِمَالاً نَوَيْتَ أَنْ لَا تَعْدِلَ عَنِ دِينِ الْحَقِّ يَمِيناً وَشِمَالاً لَا بِقَلْبِكَ وَلَا بِلسَانِكَ وَلَا بِجَوَارِحِكَ؟

قال: لا.

قال: فعندما مَشَيْتَ بِمُزْدَلِفَةَ وَلَقَطْتَ مِنْهَا الْحَصَى نَوَيْتَ أَنَّكَ رَفَعْتَ عَنْكَ كُلَّ مَعْصِيَةٍ وَجَهْلٍ وَتَبَّتْ كُلُّ عِلْمٍ وَعَمَلٍ؟

قال: لا.

قال: فعندما مَرَرْتَ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ نَوَيْتَ أَنَّكَ أَشْعَرْتَ قَلْبَكَ إِشْعَارَ أَهْلِ التَّقْوَى وَالْخَوْفِ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ؟

قال: لا.

قال: فما مَرَرْتَ بِالْعَلَمِينَ وَلَا صَلَّيْتَ رَكَعَتَيْنِ وَلَا مَشَيْتَ بِمُزْدَلِفَةَ وَلَا رَفَعْتَ مِنْهَا الْحَصَى وَلَا مَرَرْتَ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ.

ثم قال له: وَصَلَّيْتَ مِنْى وَرَمَيْتَ الْجَمْرَةَ وَحَلَقْتَ رَأْسَكَ وَذَبَحْتَ هَدْيَكَ وَصَلَّيْتَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ وَرَجَعْتَ إِلَى مَكَّةَ وَطُفْتَ طَوَافَ الْإِفَاضَةِ؟

قال: نعم.

قال: فَنَوَيْتَ عِنْدَمَا وَصَلْتَ مِنْى وَرَمَيْتَ الْجِمَارَ أَنَّكَ بَلَغْتَ إِلَى مَطْلَبِكَ وَقَدَقَضَى رُبُّكَ لَكَ كُلَّ حَاجَتِكَ؟

قال: لا.

قال: فعندما حَلَقْتَ رَأْسَكَ نَوَيْتَ أَنَّكَ تَطَهَّرْتَ مِنَ الْأَدْنَسِ وَمِنْ تَبِعِهِ بَنَى آدَمَ وَخَرَجْتَ مِنَ الذُّنُوبِ كَمَا وَلَدْتُكَ أُمُّكَ؟

قال: لا.

قال: فعندما صَلَّيْتَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ نَوَيْتَ أَنَّكَ لَا تَخَافُ إِلَّا اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ

ص: ۱۴۹

وَذَنْبِكَ وَلَا تَرْجُوا إِلَّا رَحْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى؟

قال: لا.

قال: فعندما ذَبَحْتَ هَدْيِكَ نَوَيْتَ أَنَّكَ ذَبَحْتَ حَنْجَرَةَ الطَّمَعِ بِمَا تَمَسَّكَتَ بِهِ مِنْ حَقِيقَةِ الْوَرَعِ وَأَنَّكَ اتَّبَعْتَ سُنَّةَ إِبْرَاهِيمَ (ع) بِذَبْحِ وَلَدِهِ وَثَمَرِهِ فُوَادِهِ وَرِيحَانِ قَلْبِهِ وَحَاجَّةِ سُنَّتِهِ لِمَنْ بَعْدَهُ وَقَرَّبَهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لِمَنْ خَلَفَهُ؟

قال: لا.

قال: فعندما رَجَعْتَ إِلَى مَكَّةَ وَطُفْتَ طَوَافَ الْإِفَاضَةِ نَوَيْتَ أَنَّكَ أَفْضُتَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَرَجَعْتَ إِلَى طَاعَتِهِ وَتَمَسَّكَتَ بِوُدِّهِ وَأَدَّيْتَ فَرَائِضَهُ وَتَقَرَّبْتَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى؟

قال: لا.

قال له زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع): فَمَا وَصَّيْتُ مِنْى وَلَا- رَمَيْتَ الْجِمَارَ وَلَا حَلَقْتَ رَأْسَكَ وَلَا أَدَّيْتَ نُسَيْكَكَ وَلَا صَيَّيْتُ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ وَلَا طُفْتَ طَوَافَ الْإِفَاضَةِ وَلَا تَقَرَّبْتَ. إِرْجِعْ فَإِنَّكَ لَمْ تَحْجَّ.

فَطَفِقَ الشُّبَلِيُّ يَبْكِي عَلَى مَا فَرَّطَهُ فِي حَجِّهِ وَمَا زَالَ يَتَعَلَّمُ حَتَّى حَجَّ مِنْ قَابِلٍ بِمَعْرِفِهِ وَيَقِينًا. (۱)

... شبلی به حج رفته بود و پس از انجام اعمال حج، به حضور امام سید الساجدین (ع) که از حج بازگشته بود، مشرف شد. امام (ع) از وی پرسید: ای شبلی! حج گزاردی؟

شبلی: آری، یابن رسول الله!

امام (ع): آیا در میقات جامه دوخته را از تن در آوردی و غسل نمودی؟

شبلی: بله.

ص: ۱۵۰

امام (ع): زمانی که به میقات فرود آمدی، آیا نیت کردی که جامه معصیت را از خود درآوری و جامه طاعت بپوشی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): زمانی که از جامه خود برهنه شدی، آیا نیت کردی که از ریا و نفاق و دخول در شبهات برهنه شوی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): زمانی که غسل کردی، آیا نیت کردی که خویشتن را از بدی‌ها و گناه‌ها شست و شو دهی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): پس [در واقع] برمیقات فرود نیامدی و از جامه خود برهنه نشدی و خود را شست و شو ندادی. سپس فرمود: آیا خویشتن را پاکیزه کردی و احرام بستنی و عقد حج بستنی؟

- شبلی: آری.

امام (ع): آیا در چنین حالی، نیت کردی که با نور توبه خالص الهی خود را پاکیزه کنی؟

شبلی: نه.

- امام (ع): زمانی که خود را پاکیزه کردی و عقد بستنی، آیا نیت کردی که آنچه خداوند متعال حرام کرده است را برخویشتن حرام کنی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): زمانی که عقد حج بستنی، آیا نیت کردی هر عقدی که برای غیر خداوند عزوجل است را باز کنی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): خویشتن را پاکیزه نکردی و احرام بستنی و عقد حج بستنی.

ص: ۱۵۱

- امام (ع) فرمود: آیا داخل میقات شدی و دو رکعت نماز احرام خواندی و تلبیه گفتی؟

- شبلی: بله.

- امام (ع): آن گاه که داخل میقات شدی، آیا نیت کردی که به نیت زیارت داخل شوی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که دو رکعت نماز گزاردی، نیت کردی که به خداوند متعال به بهترین اعمال و بزرگ ترین حسنات عبادت که نماز است، تقرب بجویی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که تلبیه گفتی، آیا نیت کردی که برای خدا به هر طاعتی گویا شدی و از معصیت او خود را بازداری؟

- شبلی: نه.

امام (ع): در میقات داخل نشدی و نماز نخواندی و تلبیه نگفتی.

سپس امام (ع) فرمود: آیا در حرم داخل شدی و کعبه را دیدی و نماز خواندی؟

- شبلی: آری.

- امام (ع): آن گاه که داخل حرم شدی، آیا نیت کردی که بر خود هرگونه عیب اهل ملت اسلام را حرام کنی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): آن گاه که به مکه رسیدی و کعبه را دیدی و دانستی که آن خانه خداست، آیا قصد خداوند سبحان کردی و از غیر او بریدی؟

- شبلی: نه.

ص: ۱۵۲

- امام (ع): پس نه داخل حرم شدی و نه کعبه را دیدی و نه نماز گزاردی.

سپس امام (ع) فرمود: آیا طواف بیت را به جا آوردی و ارکان را مس کردی و عمل سعی را انجام دادی؟

- شبلی: آری.

- امام (ع): آن گاه که سعی کردی، آیا نیت کردی که از همه بگریزی و به سوی خداوند فرار کنی و صدق این نیت را علام الغیوب شناخت؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): نه طواف بیت کردی و نه سعی به جا آوردی و نه ارکان را مس کردی.

سپس امام (ع) فرمود: آیا استلام حجر کردی و در مقام ابراهیم (ع) وقوف کردی و در آن مقام دو رکعت نماز گزاردی؟

- شبلی: آری.

امام (ع) در این هنگام، صیحه ای بر آورد که نزدیک بود از دنیا مفارقت کند. سپس فرمود: آه، آه، کسی که با حجرالأسود مصافحه کند با خدا مصافحه کرده است. پس ای مسکین، حرمت چنین پروردگار مهربان را ضایع نکن. هرگز چنین نیست که کسی با خداوند مصافحه کند و پس از آن با او مخالفت کند. پس از آن فرمود: آن گاه که در مقام ابراهیم (ع) ایستادی، آیا نیت کردی که بر انجام هر طاعت بایستی و پشت به هر معصیت کنی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که در مقام ابراهیم (ع) دو رکعت نماز گزاردی، آیا نیت کردی که همچون نماز ابراهیم (ع) نماز بخوانی؟ و با نمازت بینی شیطان

ص: ۱۵۳

را به خاک بمالی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): با حجرالأسود مصافحه نکردی و در مقام نایستادی و در آن نماز نخواندی.

پس از آن فرمود: آیا بالای چاه زمزم برآمدی و از آب نوشیدی؟

شبلی: بله.

امام (ع): آیا نیت کردی که بر طاعت بر آیی و چشمت را از معصیت بپوشانی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): پس بر چاه زمزم برنیامدی و از آن نوشیدی.

پس از آن فرمود: آیا سعی میان صفا و مروه را به جا آوردی و در میان آن دو، مشی و تردد کردی؟

- شبلی: آری.

- امام (ع): از سعی میان صفا و مروه، آیا نیت کردی که در میان خوف و رجایی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): پس نه سعی کردی و نه مشی و تردد میان صفا و مروه.

پس از آن فرمود: آیا از مکه خارج شدی و به منا رفتی؟

- شبلی: آری.

امام (ع): آیا نیت کردی که مردم را از زبان و دل و دست خود ایمن گردانی؟

- شبلی: نه.

ص: ۱۵۴

- امام (ع): پس به منا نرفتی.

پس از آن امام (ع) فرمود: آیا در موقف عرفه وقوف کردی و بر جبل الرحمه برآمدی؟ و وادی نمره را شناختی و خداوند متعال را در جبل الرحمه و جمرات خواندی؟

- شبلی: آری.

- امام (ع): آیا با وقوف در عرفات، آگاهی خداوند را به کار معرفت‌ها و دانش‌ها شناختی و به اینکه خداوند نامه عمل تو را دریافت می‌کند و به آنچه در درون قلبت می‌گذرد، آگاه است، پی بردی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): بر جبل الرحمه که بالا رفتی، آیا نیت کردی که خداوند هر مؤمن و مؤمنه را رحمت کند و هر زن و مرد مسلمانی را سرپرستی کند؟

- شبلی: نه.

امام پرسید: آیا نزد وادی نمره نیت کردی که فرمان ندهی تا آنکه خود، فرمان ببری و نهی نکنی تا آنکه خود، پرهیز کنی؟

گفت: نه.

امام پرسید: آن گاه که کنار نشانه و نمرات ایستادی، نیت کردی که آنها بر طاعت‌های تو گواه باشند و به دستور خداوند آسمان‌ها، همراه نگهبانان به نگاهبانی تو پردازند؟

گفت: نه.

امام فرمود: پس نه در عرفات وقوف کردی، نه از جبل الرحمه بالا رفتی، و نه نمره را شناختی، و نه دعا کردی و نه کنار نمرات ایستادی.

سپس فرمود: آیا بین دو نشانه، مرور کردی و قبل از گذشتن از آنجا، دو رکعت نماز خواندی؟ آیا به مزدلفه (مشعر) رفتی؟ و از آنجا

ص: ۱۵۵

سنگ ریزه‌ها را از زمین جمع کردی؟ به مشعرالحرام مرور کردی؟

- شبلی: آری.

امام پرسید: وقتی دو رکعت نماز خواندی، نیت کردی که آن نماز، نماز شکر شب دهم است؛ هر مشکلی را برطرف می‌سازد و هر آسانی را فراهم می‌آورد؟

گفت: نه.

امام پرسید: وقتی از میان دو نشانه گذشتی و به چپ و راست توجه نکردی، آیا نیت کردی که از دین حق، به چپ و راست روی نگردانی، نه با قلب، نه با زبان، و نه با اعضایت؟

گفت: نه.

امام (ع): آن گاه که در مزدلفه مشی می‌کردی و از آن سنگ ریزه‌ها جمع می‌کردی، آیا نیت کردی که هر معصیت و جهل را از خود بزدایی و هر علم و عمل صالح را در خود ملکه سازی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): به مشعرالحرام مرور کردی، آیا نیت کردی شعائر اهل تقوا و اهل خوف را شعار قلب خود قرار دهی؟

- شبلی: نه.

- امام (ع): از دو نشانه نگذشتی و در مزدلفه مشی نکردی و از آن سنگ ریزه‌ها برنداشتی و به مشعرالحرام مرور نکردی.

پس از آن امام (ع) فرمود: در منا نماز گزاردی؟ و رمی جمره کردی؟ و حلق رأس (سر تراشیدن) را انجام دادی؟ و فدیة (قربانی) خود را ذبح کردی؟ و در مسجد خیف نماز خواندی؟ و به مکه بازگشتی؟ و طواف کوچ به جا آوردی؟

ص: ۱۵۶

- شبلی: آری.

امام (ع): آن گاه که به منا رسیدی و رمی جمره کردی، آیا نیت کردی که به مطلب خود رسیدی و هرگونه حاجت تو برآورده شده است؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که سر تراشیدی، آیا نیت کردی که از پلیدی‌ها پاک شوی و از هر گناه و بدعاقبتی که [دامنگیر] بنی آدم است، به در آمدی و مثل آن روزی شوی که از مادر متولد شدی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که در مسجد خیف نماز خواندی، آیا نیت کردی که نترسی مگر از خدا و گناه خویش و امیدوار نباشی مگر به رحمت او؟

- شبلی: نه.

امام (ع): آن گاه که قربانی خود را ذبح کردی، آیا نیت کردی که گلوی طمع را با حقیقت ورع سر ببری و از سنت ابراهیم (ع) پیروی کنی که فرزندش، میوه دلش و گل خوشبوی قلبش را به قربانگاه آورد و آن را سنتی برای آیندگان و وسیله ای برای تقرب به خداوند برای نسل‌های بعد قرار داد؟

- شبلی: نه.

امام (ع): هنگامی که به مکه برگشتی و طواف کوچ کردی، آیا نیت کردی که افاضه (کوچ کردن) به رحمت خدا کنی و به طاعت او بازگردی و به سوی او تقرب جویی و واجبات الهی را ادا کنی؟

- شبلی: نه.

امام (ع): به منا رسیدی و رمی جمره نکردی و حلق رأس انجام ندادی و قربانی ات را ذبح نکردی و در مسجد خیف نماز نگزاردی و طواف افاضه

ص: ۱۵۷

به جا نیاموردی و به سوی خداوند تقرب نجستی، چه اینکه تو حج نکردی.

پس شبلی، از کوتاهی و قصور در حجش به ناله و زاری افتاد و [پس از آن] پیوسته آداب حج می آموخت تا سال دیگر از روی معرفت و یقین حج بگزارد.

آنچه در تاریخ اسلام بر کعبه گذشت

عمرو بن دینار و عبیدالله بن ابی یزید: لَمْ يَكُنْ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ حَوْلَ الْبَيْتِ حَائِطًا، كَانُوا يَصْلَوْنَ حَوْلَ الْبَيْتِ حَتَّى كَانَ عُمَرُ، فَبَنَى حَوْلَهُ حَائِطًا. قَالَ عَبِيدُ اللَّهِ: جَدْرُهُ قَصِيرٌ فَبَنَاهُ ابْنُ الزُّبَيْرِ. (۱)

عمرو بن دینار و عبیدالله بن ابی یزید گفته اند: در زمان پیامبر (ص) اطراف خانه کعبه دیواری نبود و در اطراف کعبه نماز می خواندند. زمان عمر که فرا رسید، بر گرد آن دیوار کشید. عبیدالله گفته بود: دیوارش کوتاه است. پس ابن زبیر آن را بنا کرد [و بالا آورد].

الإمام الصادق (ع): كَانَتْ الْكَعْبَةُ عَلَى عَهْدِ إِبْرَاهِيمَ تَسْعَةَ أَذْرُعٍ وَكَانَ لَهَا بَابَانِ، فَبَنَاهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ، فَرَفَعَهَا ثَمَانِي عَشْرَةَ ذِرَاعًا، فَهَدَمَهَا الْحَجَّاجُ فَبَنَاهَا سَبْعَةَ وَعَشْرِينَ ذِرَاعًا. (۲)

امام صادق (ع) فرمود: کعبه در زمان ابراهیم (ع)، نه ذراع بود و دو در داشت. عبدالله بن زبیر آن را باز ساخت و ارتفاعش را هجده ذراع قرار داد. حججاج، آن را خراب کرد و آن را به ارتفاع بیست و هفت ذراع ساخت.

۱- صحیح بخاری، ج ۳، ص ۱۳۹۲.

۲- کافی، ج ۴، ص ۲۰۷.

ص: ۱۵۹

کتابنامه

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه، ما اختاره أبو الحسن الشریف الرضی محمد بن الحسین بن موسی الموسوی من کلام الإمام أميرالمؤمنین (ع) ، تحقیق: السيد کاظم المحمدی و محمد الدشتی، چاپ دوم، قم، دارالنشر الإمام علی (ع) ، ۱۳۶۹ ه. ش.

۱. إتحاف الساده المتقين بشرح إحياء علوم الدين، محمد بن محمد الزبيدي، بيروت، دارالفكر.

۲. أخبار مدينة الرسول، أبو عبدالله محمد بن محمود النجار البغدادي، تحقیق: صالح محمد جمال، چاپ سوم، مکه، مكتبة الثقافة، ۱۴۰۱ ه. ق.

۳. أخبار مکه، محمد بن عبدالله الأزرقی، تحقیق: رشدي الصالح ملحس، چاپ اول، قم، منشورات الشریف الرضی، ۱۴۱۱ ه. ق.

۴. إقبال الأعمال، أبو القاسم علی بن موسی الحلبي (ابن طاووس) ، تحقیق: جواد القيومي، چاپ اول، قم، مكتب الأعلام الإسلامي، ۱۴۱۴ ه. ق.

۵. الأمالی، محمد بن عیبن بابویه القمی (شیخ صدوق) ، تحقیق: مؤسسه البعثه، چاپ اول، قم، دارالثقافه، ۱۴۱۴ ه. ق.

۶. بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الأئمة الأطهار، محمد باقر بن محمد تقی المجلسی (العلامة المجلسی) ، چاپ دوم، بيروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ه. ق.

ص: ۱۶۰

۷. بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، محمد بن محمد الطبري، چاپ دوم، نجف، المطبعه الحيدريه، ۱۳۸۳ ه. ق.
۸. باثر الدرجات، محمد بن الحسين الصفار القمي (ابن فروخ)، چاپ اول، قم، مكتبه آيه الله المرعشي، ۱۴۰۴ ه. ق.
۹. تاريخ اصفهان، أحمد بن عبدالله الإصفهاني (أبو نعيم)، تحقيق: سيد كسروي حسن، بيروت، دارالكتب العلميه.
۱۰. تاريخ بغداد أو مدينة السلام، أحمد بن علي الخطيب البغدادي، مدينة، المكتبه السلفيه.
۱۱. تاريخ المدينة المنوره، عمر بن شبنه النميري البصري، تحقيق: فهم محمد شلتوت، چاپ اول، بيروت، دار التراث، ۱۴۱۰ ه. ق.
۱۲. تحف العقول عن آل الرسول، الحسن بن علي الحراني (ابن شعبه)، تحقيق: عليا كبر الغفاري، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۴ ه. ق.
۱۳. جامع البيان عن تأويل آي القرآن، محمد بن جرير الطبري، بيروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۲ ه. ق.
۱۴. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، محمد بن علي بن بابويه قمي (شيخ صدوق)، تحقيق: علي اكبر الغفاري، تهران، مكتبه الصدوق.
۱۵. جامع الأحاديث، جعفر بن أحمد القمي (ابن رازی)، تحقيق: السيد محمد الحسيني النيشابوري، مشهد، چاپ اول، مؤسسه الطبع و النشر التابعه الرضويه المقدسه، ۱۴۱۳ ه. ق.
۱۶. الجعفریات (الأشعثيات)، محمد بن محمد بن الأشعث الكوفي، تهران، مكتبه نينوى (طبع شده در ضمن: قرب الإسناد).
۱۷. حليه الأولياء و طبقات الأصفياء، أحمد بن عبدالله الأصبهاني (أبو نعيم)، چاپ دوم، بيروت، دارالكتاب العربي، ۱۳۸۷ ه. ق.

ص: ۱۶۱

۱۸. الخصال، محمد بن علی بن بابویه القمی (شیخ صدوق)، چاپ اول، قم، مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۴ ه. ق.
۱۹. دعائم الإسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الأحكام، النعمان بن محمد التیمی المغربي (القاضی أبوحنیفه)، تحقیق: آصف بن علی أصغر فیضی، مصر، دار المعارف، ۱۳۸۹ ه. ق.
۲۰. روضه المتقین، محمد باقر بن محمد تقی المجلسی، چاپ دوم، تهران، مرکز الثقافی الإسلامی (کوشانپور) ۱۴۰۶ ه. ق.
۲۱. السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، محمد بن منصور الحلّی (ابن إدريس)، تحقیق: مؤسسه النشر الإسلامی، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۰ ه. ق.
۲۲. سنن ابن ماجه، محمد بن یزید القزوینی (ابن ماجه)، تحقیق: محمد فؤاد عبدالباقی، چاپ اول، بیروت، دار إحياء التراث، ۱۳۹۵ ه. ق.
۲۳. سنن أبی داوود، سلیمان بن أشعث السجستانی الأزدی، تحقیق: محمد محیی الدین عبدالحمید، بیروت، دار إحياء السنّه النبویه.
۲۴. سنن الترمذی (الجامع الصحیح)، محمد بن عیسی الترمذی (أبو عیسی)، تحقیق: أحمد محمد شاکر، بیروت، دار إحياء التراث.
۲۵. سنن الدار قطنی، علی بن عمر البغدادی (الدار قطنی)، تحقیق: أبو الطیب محمد آبادی، چاپ چهارم، بیروت، عالم الکتب، ۱۴۰۶ ه. ق.
۲۶. السنن الکبری، أحمد بن الحسین البیهقی، تحقیق: محمد عبدالقادر عطا، چاپ اول، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۴ ه. ق.
۲۷. سنن النسائی بشرح الحافظ جلال الدین السیوطی و حاشیه الإمام السندی، أحمد بن شعيب النسائی، چاپ اول، بیروت، دار الجیل، ۱۴۰۷ ه. ق.
۲۸. شعب الإيمان، أحمد بن الحسین البیهقی، تحقیق: محمد السعید بسیونی زغلول، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۰ ه. ق.

ص: ۱۶۲

۲۹. صحیح مسلم، مسلم بن الحجاج القشیری النیشابوری، محمد فؤاد عبدالباقی، چاپ اول، قاهره، دار الحدیث، ۱۴۱۲ هـ. ق.
۳۰. عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیہ، محمد بن علی الأحسانی (ابن أبی جمهور)، تحقیق: مجتبی العراقی، چاپ اول، قم، مطبعه سیدالشهداء، ۱۴۰۳ هـ. ق.
۳۱. عیون أخبار الرضا، محمد بن علی بن بابویه القمی (شیخ صدوق)، تحقیق: السید مهدی الحسینی اللاجوردی، تهران، منشورات جهان.
۳۲. الغیبه، محمد بن الحسن الطوسی (شیخ طوسی)، تحقیق: عبادالله الطهرانی و علی أحمد ناصح، چاپ اول، قم، مؤسسه المعارف الإسلامیه، ۱۴۱۱ هـ. ق.
۳۳. الفردوس بمأثور الخطاب، شیرویه بن شهردار الدیلمی الهمدانی، تحقیق: محمد السعید بسیونی زغلول، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۶ هـ. ق.
۳۴. قرب الاسناد، عبدالله بن جعفر الجیمیری القمی، تحقیق: مؤسسه آل البیت، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۱۳ هـ. ق.
۳۵. کامل الزیارات، جعفر بن محمد القمی (ابن قولویه)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم، چاپ اول، نشر الفقاهه، ۱۴۱۷ هـ. ق.
۳۶. كشف الغمّه فی معرفه الأئمّه، علین عیسی ایربلی، تصحیح: السید هاشم الرسولی المحلاتی، چاپ اول، بیروت، دارالکتاب، ۱۴۰۱ هـ. ق.
۳۷. کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، علی المتقی بن حسام الدین الهندی، تصحیح: صفوه السقا، بیروت، چاپ اول، مکتبه التراث الإسلامی، ۱۳۹۷ هـ. ق.
۳۸. کنز الفوائد، محمد بن علی الکراجکی الطرابلسی، تصحیح: عبدالله نعمه، چاپ اول، قم، دار الذخائر، ۱۴۱۰ هـ. ق.

ص: ۱۶۳

۳۹. مجمع البيان فى تفسير القرآن، الفضل بن الحسن الطبرسى (أمين الإسلام)، تحقيق: السيد هاشم الرسولى المحلاتى و السيد فضل الله اليزدى الطباطبائى، چاپ دوم، بيروت، دارالمعرفه، ۱۴۰۸هـ. ق.
۴۰. المحاسن، أحمد بن محمد البرقى القمى، تحقيق: السيد مهدي الرجائى، چاپ اول، قم، المجمع العالمى لأهل البيت، ۱۴۱۳هـ. ق.
۴۱. المزار، محمد بن محمد بن نعمان العكبرى البغدادي (شيخ مفيد)، تحقيق: محمد باقر الأبطحى، چاپ اول، قم، المؤتمر لألفيه الشيخ المفيد، ۱۴۱۳هـ. ق.
۴۲. المستدرک على الصحيحين، محمد بن عبدالله الحاكم النيشابورى، تحقيق: مصطفى عبدالقادر عطا، چاپ اول، بيروت، دارالکتب العلميه، ۱۴۱۱هـ. ق.
۴۳. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ميرزا حسين النورى الطبرسى، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۰۷هـ. ق.
۴۴. مسند أبى يعلى الموصلى، أحمد بن التميمى الموصلى (أبو يعلى)، تحقيق: إرشاد الحق الأثرى، چاپ اول، جدّه، دار القبلة، ۱۴۰۸هـ. ق.
۴۵. مصباح المتهجد، محمد بن الحسن الطوسى (شيخ طوسى)، تحقيق: على أصغر مرواريد، چاپ اول، بيروت، مؤسسه فقه الشيعه، ۱۴۱۱هـ. ق.
۴۶. المعجم الأوسط، سليمان بن أحمد اللحى الطبرانى، تحقيق: طارق ابن عوض الله و عبدالحسن بن إبراهيم الحسينى، قاهره، دارالحرمين، ۱۴۱۵هـ. ق.
۴۷. المعجم الكبير، سليمان بن أحمد اللحى الطبرانى، تحقيق: حمدنى عبدالمجيد السلفى، چاپ دوم، بيروت، دار إحياء التراث العربى، ۱۴۰۴هـ. ق.
۴۸. المقنعه، محمد بن محمد بن نعمان العكبرى البغدادي (شيخ مفيد)، تحقيق: مؤسسه النشر الإسلامى، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامى، ۱۴۱۰هـ. ق.
۴۹. مكارم الأخلاق، الفضل بن الحسن الطبرسى (أمين الإسلام)، تحقيق: علاء آل جعفر، چاپ اول، قم، مؤسسه النشر الإسلامى، ۱۴۱۴هـ. ق.

ص: ۱۶۴

۵۰. مناقب آل ائطالب (المناقب لابن شهر آشوب)، محمد بن علی المازندرانی (ابن شهر آشوب)، قم، المطبعه العلمیه.
۵۱. من لایحضره الفقیه، محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، تحقیق: علی اکبر الغفاری، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامی.
۵۲. المواعظ العددیه، علی المشکینی الأردیلی، تحقیق: علی الأحمدی المیانجی، چاپ چهارم، قم، الهادی، ۱۴۰۶. ق.
۵۳. الموطأ، مالکین أنس، تحقیق: محمد فؤاد عبدالباقی، چاپ اول، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۶. ق.
۵۴. وسائل الشیعه إلى تحصیل الشریعه، محمد بن الحسن الحرّ العاملی، تحقیق: مؤسسه آل البيت، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۰۹. ق.
۵۵. حج و عمره در قرآن و حدیث، محمدی ریشهری، مؤسسه دارالحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۶. ش.
۵۶. توحید صدوق، محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، مؤسسه نشر اسلامی، چاپ هفتم، ۱۴۲۲. ق.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری
۴. صرفاً ارائه محتوای علمی
۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی
۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ...
۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...
۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و ... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نمایم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبا ده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

